

YEŞİL HAT ÜZERİNDE KURULAN KÖPRÜLER

KIBRIS'TA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM İÇİN BİR REHBER

Benjamin J Broome

ARIZONA EYALET ÜNİVERSİTESİ
KIBRIS FULBRIGHT ESKİ EĞİTMENİ

Bu kitapta Benjamin Broome Kıbrıs'taki Yeşil Hat üzerinden yapılan resmi olmayan temaslardaki kültürlerarası iletişimin dinamiklerini incelemektedir. Kitap, geçtiğimiz otuz yılda ara bölge üzerinden işbirliğinin gelişmesine yardımcı olmaya yönelik çabaların gözden geçirilmesi ve bu projelerde yer alanların karşılaştıkları engellerin bir incelemesi ile başlamaktadır. Yazar, geçtiğimiz on yılda gerçekleştirdiği atelye çalışmalarından yola çıkarak tarafların birbirleri hakkındaki olumlu ve olumsuz izlenimlerini anlatarak, okuyucunun toplumlari bölen farklılıklari görmesi yanında, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar'ı bir araya getiren ortak yönlerin farkına varmasına yardımcı olmaktadır. Broome kimlik konularını ortaya çıkaran bir bakışla, bunların toplumlari bölen çatışmayla nasıl karmaşık bir şekilde bağılı olduğunu göstermektedir. Güven tesis edilmesi, diyalog kurulması, ve ortak projelerde birlikte çalışmalar yapılması için pratik öneriler yapılmaktadır. En sonunda, toplumlarası temasın sosyal ve psikolojik etkisini ve bunun bir çözüm sonrasındaki yaşama hazırlanmadaki önemini ele almaktadır. Yeşil Hat üzerinden yapılan iletişimin zorluklarını ve vaadettiklerini anlamak isteyenler için tasarlanmış olan bu kitap, deneyimi olmayanlar yanında deneyimliler, Kıbrıs'ta çalışan dışarıdan gelmiş olan üçüncü taraflar, ve çatışmayla bölünmüş olan bu doğu Akdeniz adasındaki iki toplumlu ilişkilerin karmaşıklığını kavramaya çalışan ciddi gezginler için yararlı olacaktır.

Benjamin Broome ABD'deki Arizona Eyalet Üniversitesi'nde iletişim profesörüdür. Geçtiğimiz on yılda Kıbrıs'ta toplum grupları, STK'lar, ve proje ekipleri ile kültürlerarası iletişim, barışı inşa etmek, ve uyuşmazlık çözümü konularında atelye çalışmaları, eğitim programları, ve seminerler düzenlemiştir.

YEŞİL HAT ÜZERİNDE KURULAN KÖPRÜLER

KIBRIS'TA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM İÇİN BİR REHBER

Benjamin J Broome

ARIZONA EYALET ÜNİVERSİTESİ
KIBRIS FULBRIGHT ESKİ EĞİTMENİ

Copyright © 2005

Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı
UNPA, P.O. Box 21642, 1590 Nicosia Cyprus

Kitabın tasarımı ve hazırlanışı Action Global Communnications tarafından yapılmıştır
Kapak ve tasarım Action Global Communnications tarafından,
Lefkoşa'daki Venedik Surları ve şehri ikiye bölen Yeşil Hat'ı temsil edecek şekilde hazırlanmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü önceden izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, yeniden yayınlanamaz.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde basılmıştır.

ISBN: 9963-627-01-3

UNOPS'un yürüttüğü ve
USAID ile UNDP'nin finanse ettiği
İki Toplumlu Kalkınma Programı
tarafından desteklenmiştir

TEŞEKKÜR

Bu rehber Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Ofisi (UNOPS)'nin yürüttüğü ve Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin finanse ettiğı İki Toplumlu Kalkınma Programı (BDP) tarafından sağlanan destekle yayınlanmıştır. BDP Kıbrıs Programı eski Müdürü Miran Rechter'e bu projedeki liderliğı ve desteğı için takdirlerimi sunmak isterim. Öneri sürecinin başarılı bir sonuca varmasına rehberlik ettikleri için Eski Program Müdür Yardımcısı Thore Hansen ve İki Toplumlu Geliştirme Programı Analisti Ece Akçaoğlu'na özellikle minnettarım. İlaveten, bu giriŐimin başarısında ciddi desteğı olan USAID'den Elizabeth Kassinis ve Kim Foukaris'e teŐekkürlerimi ifade etmek isterim. İlk cesaretlendirmesi ile bu projenin peŐine düŐmemin sorumlusu olan Clark Price özel övgüyü hak etmiştir. Yararlı bir ürün ortaya koyma yeteneğıme güvendiğı için Birleşik Devletlerin Kıbrıs eski Büyükelçisi Donald Bandler'e müteşekkirim.

2001 yazı süresince BDP'nin desteği, Atina'daki Yunan Avrupa ve Dış Politika Vakfı (ELIAMEP) ve İstanbul'daki Sabancı Üniversitesi'nin çok değerli yardımları ile Kıbrıs, Yunanistan, ve Türkiye'de bir dizi seminer düzenleme ve yardımcı olma fırsatı buldum. Bu seminerler sonucunda Belçika'nın Bruj kentinde otuzun üstünde Kıbrıslı Rum, Kıbrıslı Türk, Türk, ve Yunanlı bölgedeki uzlaşma faaliyetlerini görüşmek üzere bir atölye çalışmasında bir araya geldiler. Bu toplantılarda ortaya çıkan fikirlerin birçoğu bu kitapta yer almaktadır, ve deneyimlerini ve anlayışlarını paylaşma istekleri için katılımcılara müteşekkirim. İstek olması halinde, seminerin tam raporu, katılımcıların ve yardımcı ekip üyelerinin bir listesi Lefkoşa, Kıbrıs'taki UNDP/UNOPS ofisinden temin edilebilir.

1994-1996 yılları arasında Kıbrıs'ta kaldığım süre boyunca düzenlenen iki toplumlu atölye çalışmalarına katılan Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum dostlarıma ve meslektaşlarıma, ve geçtiğimiz on yılda iki toplumlu etkinliklere önderlik edenlere teşekkür etmek isterim. Yeşil Hat üzerinde köprüler kurmanın zorluklarını ve mükafatlarını onlardan öğrendim. Başkaları bu rehber kitabı yararlı bulursa, övgü Kıbrıs'ın geleceğini inşa eden gerçek 'öncüler' olan bu yürekli ve kendini adanmış bireylerindir.

Benjamin Broome
Tempe, Arizona, ABD

Bu yayında yer alan bilgi, dil, ve içerik yazarın şahsına aittir ve İki Toplumlu Kalkınma Programının, finansörlerinin ya da yürütme ajansının görüşünü veya konumunu yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	i
İçindekiler	iii
Önsöz	v
1 Giriş	1
2 Bilinmeyen Topraklara Giriş	5
3 Temas Kurma	11
İki Toplumlu Temasların Tarihsel İncelemesi	13
Siyasal Temaslar	15
Ticari ve Mesleki Buluşmalar	17
Yurttaş Toplantıları ve Değişimleri	20
Uyuşmazlık Çözümü Etkinlikleri	22
Öncü İki Toplumlu Gruplar	28
Özel Projeler	32
4 Engellere Karşı Durmak	39
İki Toplumlu Etkinliklerin Siyasete Alet Edilmesi	41
Basındaki Olumsuz Tasvirler	43
'Tanınma' Endişesi	45
Özeleştiri	48
Hüsranla Başa Çıkmak	49

5 Karşılaşan İmgeler	51
Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumları nasıl görüyor?	53
Kıbrıslı Rumlar Kıbrıslı Türkleri nasıl görüyor?	56
Farklılıkların Takdir Edilmesi	58
Çeşitliliğin Kabul Edilmesi	60
Ortak Noktaların Keşfedilmesi	61
6 Kimlik İncelemesi	63
Anavatan'la Bağlantı	68
Kıbrıs'a Düşkünlük	69
Kıbrıs Uyuşmazlığının Sıkıntısı	72
Diğer Toplumla İlişki	73
Kültürel Karakteristikler	74
Uluslararası Toplumla Bağlantı	76
Kıbrıs Uyuşmazlığında Kimlik ve Birbirine Bağlı Olma	77
7 Başarıya Doğru Adımlar Atma	81
Güven Tesis Etmek	82
Diyalog İçin Güvenli Bir Çevre İnşa Etmek	87
Birlikte Verimli Çalışmak	91
8 Geleceği Şekillendirmek	95
Sosyal ve Psikolojik Etki	97
Bir Anlaşma Sonrası Hayat İçin Hazırlık	101
Deneyimlilerden Tavsiyeler	104
Sonuç	106
Referanslar	109
İnternet Kaynakları	113
Bölgesel Barışı İnşa Etme	113
Uyuşmazlık Çözümü	114
Kültürlerarası İletişim	114
Yazar Hakkında	117

ÖNSÖZ

On yıldan fazla bir süre boyunca, her iki Kıbrıslı toplumun otuz yıldan beridir Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkleri birbirinden ayıran Ara Bölge (Yeşil Hat olarak söz edilen) üzerinden karşılıklı temas ve işbirliğinin gelişmesine yardımcı olmak için sürekli girişimleri olmuştur. Çoğunlukla 'iki toplumlu etkinlikler' olarak bilinen bu çabalar, yoğun uyuşmazlık çözümü atölye çalışmalarından akademik seminerlere; paneller, kültürel etkinlikler, çevre projeleri, yaz kampları ile diğer gençlik toplantıları, ve çeşitli diplomatik misyonların özel tatillerinin anılması alanlarında dağılım göstermiştir. İki toplumlu etkinlikler yerel olarak yürütülmüş, fakat birçok durumda üçüncü kimselerin lojistik desteğine ihtiyaç duyulmuş, ve bazı durumlarda dışarıdan gelen eğitmenler ve teknik uzmanların yardımına başvurulmuştur. Çoğu zaman bu etkinlikler Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'ta buluşmalarının tek yolu olmuştur. Bununla birlikte, son aylarda Kıbrıs'ta toplumlar arasındaki temaslara ve iki toplumlu etkinliklerin bu bağlantıların gelişmesindeki rolüne önemli etkisi olan anlamlı gelişmeler meydana gelmiştir. Bu

gelişmelerden ilki, 23 Nisan 2003'te uzun zamandır Ara Bölge'nin üzerinden iletişim ve teması engelleyen kısıtlamaların kısmen kaldırılmasıdır. Neredeyse otuz yıldır ilk kez sıradan Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler evlerinde birbirlerini ziyaret edebilmiş, kahvehane ve lokantalarda birlikte oturabilmiş, birbirlerinin mağazalarında alışveriş yapabilmiş, ve sınırlı bir esasta birlikte çalışabilmişlerdir¹.

İkinci önemli gelişme Aralık 2003'te kuzeydeki seçimlerin toplumlarası temasları olumlu gören uzlaşma yanlısı bir partiyi iktidara taşımasıdır. Kıbrıslı Türk yetkililerin uzun zamandır toplumlarası temasların karşısında olan tutumu kaldırılmış, ve ilk defa Kıbrıslı Türk yetkililer diğer taraf ile işbirliğine desteklerini dile getirmişlerdir. Kuzeydeki çözüm yanlısı partilerin yükselişinde temel bir rol oynayan birçok kişi yıllar boyunca iki toplumlu etkinliklere aktif olarak katılmış, ve birçoğu savundukları birlikte yaşam tutumlarının, Kıbrıs sorununun önemli noktaları konusunda Kıbrıslı Rumlarla yoğun tartışmalar ve diyalog yapma fırsatı bulmaları sonucunda geliştiğini belirtmiştir. Bu kişilerin etkili pozisyonlara yükselmeleri 'iki toplumcuların' (bi-communalist) kuzeyde uzun zamandır maruz kaldıkları sosyal baskıyı ve medya eleştirilerini etkili bir şekilde azaltmıştır (ama muhtemelen tamamen bertaraf etmemiştir).

En yeni gelişme, ve belki en ciddi, uzun süreli sonuçlu olanı, 24 Nisan 2004'te meydana geldi. Birleşmiş Milletler'in desteklediği görüşmeler, iki toplumun liderlerinin, 2003'te görüşmelerin başlangıçta odaklandığı 'Annan Planı'nın bir versiyonunu her toplumda ayrı ayrı halk oylamasına sunulabileceği konusunda anlaşmaya varmalarıyla Ocak 2004'te yeniden başlatılmıştı. Her iki toplumda seçmenlerin kabul etmesine bağlı olarak, 1 Mayıs 2004'te Kıbrıs'ın Avrupa Birliği (AB) tam üyesi olacağı tasarlanan tarihte, Kıbrıs'ın AB'ye birleşik bir devlet olarak girmesiyle plan yürürlüğe girecekti. Ne yazık ki, Kıbrıslı Türkler ağırlıklı olarak Annan Planı lehinde oy kullanırken, Kıbrıslı Rumlar ezici bir çoğunlukla planı reddetmişler, böylece gerçekleşmesini engellemişlerdi. Kıbrıslı Rumların tarafındaki olumsuz oy yakın bir gelecekte bir siyasi anlaşmaya varma olasılığını azaltmakla kalmamış,

aynı zamanda yıllarca uzlaşmayla ilgili azimle çalışan ve barış sürecinde yer alan Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türklerin cesaretlerinin büyük bir ölçüde kırılmasına yol açmıştır. Toplumlar arasında geniş çaplı işbirliği ümitleri yıkılmış, ve uzlaşma için çalışan kişiler ve gruplar yeniden gruplaşmış ve stratejilerini yeniden düşünmüşlerdir.

Bu yazı süresince, bundan sonra bir siyasi anlaşma ihtimalinin veya adadaki iki toplumlu çabaların ne olacağını bilmek zordur. Bununla birlikte, açık olan tek şey son gelişmelerin toplumlararası ilişkilerin dinamiklerinde dönülmez değişiklikler yaptırmasıdır. Bir siyasi anlaşma olmasa bile, bundan böyle Yeşil Hattın yeniden iki toplum arasında içinden geçilmez bir duvar işlevi görmesi düşük bir ihtimaldir. Binlerce insan, bazıları çalışmak veya hizmet almak, diğerleri de alışveriş yapmak, yemek yemek, arkadaş ziyaretleri gerçekleştirmek, ya da gezinti yapmak için günlük olarak hattı geçmeye devam edecektir. Bir anlaşma olsun veya olmasın, altyapı, çevre, eğitim, ve sağlık konularındaki ortak projeler ileriye gidecek, ve ortak ticari girişimler yaygınlaşacaktır.

Diğer toplumun üyeleri ile yüz yüze iletişim Ledra Caddesi'ndeki esnaftan, Lefkoşa Genel Hastahanesi'ndeki doktorlar ve hemşirelere, Girne ve Balabayı'staki garsonlara, her iki toplumdaki taksi şoförlerine, ve genel olarak Kıbrıs halkına kadar birçok Kıbrıslı için artık kaçınılmaz bir gerçek olmuştur. Üçüncü tarafların düzenlediği iki toplumlu etkinliklerde yer almayı hiç düşünmemiş kişiler bile 'diğeri' ile etkileşim ihtiyacı ile karşılaşmıştır. İşbirliği için ekonomik ve pratik dürtüler toplumlararası temasları yönlendirmiş, ve toplumun geniş bir kesiminde ortak projeler için birçok fırsatlar geliştirmiştir.

Dışarıdan bakınca yabancılara, veya hatta sıradan Kıbrıslılar'a Kıbrıslı Türkler'le Kıbrıslı Rumlar arasında 'iletişim sorunu' olmadığı gibi görünebilir. Herşeye rağmen, insanlar biraraya geldiklerinde iyi geçinirler, sıklıkla birbirlerinin arkadaşlığından hoşlanırlar. Ve barikatlar açıldığından bu yana, iki toplumun iyi geçinemeyeceğini gösteren ciddi şiddet olayları veya diğer sorunlar olmamıştır. Yine de, Yeşil Hat'tı geçen veya diğer taraftan ziyaretçilerle buluşan Kıbrıslılar'ın pek çoğu

için konuşma yüzeysel bir düzeyden öteye gitmemiştir. Her iki toplumdan Kıbrıslılar yabancılara karşı kibarlık sergilemeye yöneliktirler, ve içtenlikleri -etkileşimleri 'güvenli' konularda kaldığı sürece- düzgün ilişkilere doğru ilerleyebilir. Ama Kıbrıs uyuşmazlığının yükü herkesin başında kalmaya devam eder, ve sakin bir Pazar öğleden sonrasında diğer tarafta bir kahvehanede oturmak bölünmüş bir ülkede yaşamının ağırlığını alıp götürmeye pek fayda etmez. Ve sudan konuşmaları sürdürmek günlük olarak birlikte çalışmaktan, anlaşmazlıklarla uğraşmak ve uyuşmazlıkların verimlilikle üstesinden gelmekten çok farklıdır.

Ne yazık ki, az insan diğer toplumun görüşlerini anlar, ve birçok insan diğer taraf hakkında yanıltılmış izlenimler taşır. İnsanların zorluklar yaşamaları kaçınılmazdır, ve yeterli bilgi olmadan böyle olaylar kolaylıkla olumsuz sonuçlara yol açabilir. Etkileşimin sonuç verici olması ve ortak projelerin düzgün çalışması için, yer alanların kültürlerarası iletişimin dinamiklerini daha fazla öğrenmeleri, diğer toplumun 'gerçekleri' hakkında daha fazla bilgilenmeleri, ve deneyimlerini böylesi temaslarda kaçınılmaz olarak oluşan kargaşa ve belirsizlik içerisinde çalışacak bir çerçeveye 'dönüştürebilmeleri' önemlidir.

Yeşil Hat'ta başarılı karşılaşmalar garantileyen bir 'gizli formül' yoktur, fakat geçtiğimiz on yılda bu gibi karşılaşmalarda yer alanların deneyimlerinden edinilebilecek çok bilgelik vardır. İlâveten, kültürlerarası iletişim konusunda geniş bir yazın kaynağı vardır, ve durum farklı olsa da, sonuç veren kültürlerarası iletişimi yöneten bazı ana esaslar vardır. Bu kitap iki toplumlu yolda daha önce gidenlerin bilgeliklerini paylaşmak ve toplumlararası deneyimleri en yüksek dereceye çıkartacak yollar önermek için tasarlanmıştır. Deneyimli iki toplumculardan toplumlararası ilişkilerde yeni olanlara, toplumlararası temaslarda yer alan herkese yararlı olacaktır. Ayrıca umut ederim ki üçüncü taraflar ve Kıbrıslılar'la çalışan uluslararası toplumun diğer üyeleri, Kıbrıs'ta yaşayan yabancılar, ve Kıbrıslı STK'larla ilişkileri olan Yunan ve Türk örgütleri, iş çevreleri, ve diğer gruplar için yararlı olacaktır.

Geçenlerde, Kıbrıslı Türk bir yetkili şu açıklamayı yapmıştır: 'Kültürlerarası uyuşmazlık günleri yerini bir kültürlerarası işbirliği

dönemine bırakıyor.² Uzunca bir süre Kıbrıslılar'ın öncelikli endişesi uyuşmazlıktı. Şimdi işbirliği ve ortak karar inşa etme konusunda daha fazla öğrenmeye doğru odaklanmak için değişiklik yapma zamanıdır. Kıbrıs ve halkının acılı ve işlevselliğini yitirmiş bir geçmişe saplanıp kalmaya durumu el vermemektedir. Zaman, geleceğe doğru hareket etme ve tüm Kıbrıslılar'ın da üyesi oldukları çok kültürlü dünyayla birleşme zamanıdır.

¹ Yeşil Hat geçişlerindeki sınırlamaların azalması birçok nedenden dolayı kayda değerdir. Birincisi, böylesi büyük bir ölçüde temaslara izin verilmesi kararı neredeyse herkesi şaşkınlığa uğrattı. Kısıtlamaların yumuşaması, Kıbrıs Türk otoritelerinin iki toplum arasındaki çoğu teması kısıtlayan ve birçok yıl iki toplumlu grupların toplantılarına 'yasak' getiren onlarca yıllık eski politikasına aykırı görünüyordu. Ne diplomatik toplum, ne de Kıbrıslı Rum yetkililer kısıtlamaların hafiflemesine yol açacak bir uygulamayı beklemiyordu, ve iki toplumdaki yurttaşlardan oluşan barış grupları bir çözümden önce temaslarda üzerindeki katı sınırlamaların kaldırılması konusunda iyimser değildi. İkincisi, Kıbrıs'taki insanların yeni 'özgürlüklere' tepkisi umulandan daha olumluydu. İşlem Kıbrıslı Rumlar'ın kuzeye geçerken pasaportlarını göstermeleri gerekliliğini içeriyordu (şimdi kaldırdı), ve birçok insan Kıbrıslı Rumlar'ın çoğunluğunun kontrol noktasında belgelerini sunarak Kıbrıs Türk yönetimini 'tanımayı' reddeteceğini düşünmüştü. Yine de, yeni kurallar geçerlilik kazanır kazanmaz Yeşil Hat'ta yoğunluk yaşanmaya başlandı, ve o zamandan beri trafik hiç durmuyor, adanın yarı nüfusundan fazla insan, bazıları düzenli olarak, en az bir kez diğer tarafa geçti. Üçüncüsü, insanlar özgürce seyahat etmeye başladıkları zaman iki toplumlu düşmanlıkların tekrar başlayacağı korkusu giderildi. Neyse ki, hiç aşırı şiddet hareketleri olmadı, ve ilişkiler normalleşmeden uzak olsa bile özellikle her iki toplumda yıllarca diğer tarafa ilgili verilen olumsuz izlenim propagandasından sonra temaslarda sorun yaşanmadı.

² Dr. Hasan Alicik, Kıbrıs Türk Eğitim Planlama ve Program Geliştirme dairesi yöneticisi. 15 Temmuz 2004 tarihli Cyprus Mail'den alınmıştır.

1. GİRİŞ

Mayıs 1994'te Kıbrıs'a yaptığım ilk seyahatla aynı zamanda hem aşına hem de yabancı olduğum bir dünyaya girdim. On dört sene önce Yunanistan'daki Amerikan Koleji'nde bir yıl ders vermiştim, ve bu arada Yunanistan'a ve Ege'ye birçok sefer geri döndüm. Öyle ki, uçaktan çıkıp Yunan alfabesi ile yazılmış levhalar görmek, titrek ışıqla parıldayan Akdeniz'in gözüme ilişmesi, ve sıcak güneşin derin bir mavi gökyüzünden yanarak aktığını sanmak, bana evimdeymişim hissini vermişti. Bununla birlikte, kısa bir süre içinde artık Yunanistan'da olmadığım belli olmuştu. Havaalanının hemen dışında, Larnaka Tuz Gölü'nün kıyısında çarpıcı güzellikte bir cami duruyordu. Lefkoşa'ya doğru yol alırken bir tepenin üzerinde aşağıdaki köye bakan bir askeri kışlayı geçtik, ve şehre yaklaşırken Beşparmak Dağları'ndaki Türk bayrağı beni hayret içinde bıraktı. Ve otel odamdaki perdeleri açtığım zaman şehri ve adayı bölen Ara Bölge'deki dikenli tellere ve kurşun delikleriyle dolu binalara baktım. İşe başlama işlemlerimi tamamladıktan sonra, ertesi gün zamanın çarpıtığı Ara Bölge'nin iki tarafındaki kontrol noktalarından ilerleyerek kuzeye geçtim. Yeşil Hat artık Kıbrıs haritamın üzerindeki bir noktalı çizgi değildi.

Atina'daki Amerikan Koleji'ndeki Yunan ve Kıbrıslı Rum öğrencilerim olayların kendi yorumları ile beni etkiledikleri zaman, Kıbrıs uyuşmazlığı 1980'den bu yana entellektüel dünyanın bir parçası olmuştu ve bu bölünme işaretlerinin hiçbirisi benim için sürpriz olmadı. Sonraları, Birleşik Devletler'deki Türk öğrencilerim için diğer tarafını görmeme yardımcı oldular, ve kendi araştırmalarım herşeyi daha geniş bir bakış açısından görmeme yardımcı oldu. Yine de bu durumla kendi kendime karşı karşıya kalmanın etkisi çok büyük oldu. Daha önce sadece başkalarının gözleri ve kulakları aracılığıyla haberdar olduğum işaretleri, sembolleri ve söylemleri şimdi kendi kendime görüyor ve duyuyordum.

Kıbrıs'ta kalışımın başlangıcından itibaren uyuşmazlığın ağırlığını hissettim. Kıbrıs'ta bir turist olarak değil bir üçüncü-taraf, kolaylaştırıcı olarak bulunuyordum, ve önümdeki görevin büyüklüğü sadece ayrı yaşamının dışı vuran işaretlerinde değil, özellikle etrafımdaki insanlarla yaptığım tartışmalarda aşıkardı. Taksi şoföründen dükkan sahiplerine, komşularımdan görevli memurlara, kimseyle Kıbrıs uyuşmazlığının tartışılmadığı bir konuşma yapmak imkansızdı. Tartışmanın yoğunluğu, konuların ayrı noktalarda toplanması, uzlaşmaz tavırlar, ve herkesin ifade ettiği umutsuzluk birleşmiş ve Kıbrıs'ta bulunduğum zaman içerisinde yararlı bir rolle hizmet verme ihtimalim olduğu umudunu azaltmıştı.

Bununla birlikte, çok sürmeden olumlu gelişmeler yüreğimin ferahlamasını sağladı. İki toplumlu etkinliklere katılan insanlarla görüşmeye başlamıştım. O zaman sadece birkaç kişiydiler ama onların cesareti ve bağlılığı benim için etkileyiciydi, ve ışıkların en sönük olanı bile karanlık bir mağarada birinin yönünü belirlemesine yardımcı olur. Yavaş yavaş, ilk sarsıntı ve cesaret kırılmasının üstesinden geldim, ve diplomatların sık sık başvurdukları 'sakıngan iyimserlik'i benimsedim.

Yıllar geçip iki toplumlu hareket büyüyünce Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk uzlaşmasının ilk öncülerinin büyük saygısını kazandım. Sıradan bir insanı yolundan döndürecek birçok zorluklarla mücadele ettiklerini gördüm. Hatalar yaptıklarına şahit oldum. Çalışmaları geçici

olarak geriledi fakat toparlandılar ve devam ettiler. Daha sonra çeşitli düş kırıklıkları nedeni ile farklı iki toplumlu gruplardan ayrılan insanlar gördüm, ve bu yeni iki toplumlu gruplarda insanların onlardan öncekilerle aynı hataları yapmalarını izledim. Daha sonra, iki toplumlu çalışmalara sonraki evrelerde katılanların beraberlerinde büyük bir miktarda enerji ve yeni fikirler getirdiklerini ve onlardan önce yola çıkanların bilgeliklerinden çok faydalanabileceklerini fark etmeye başladım. Bu rehber fikri böyle büyüdü.

1996'da Birleşik Devletler'de akademik görevime dönüşümden bu yana herkese açık sunumlar yapma, konferanslarda akademik panellere katılma, ve akademik dergiler için makaleler ve derlenmiş kitaplar için bölümler yazma fırsatını buldum. Bu rehberde önceki yazılarımdan birçok alıntı yaptım. Önceki bu yayınlarım (referanslara bakınız) hem Kıbrıs'taki meslektaşlarım tarafından gözden geçirildiği, hem de olağan akademik inceleme sürecine tabi tutulduğu için ince elenip sık dokundu. Bununla birlikte, bazı görüşlerim anlaşmazlık oluşturabilir. Görüşlerimde hatalar varsa sorumluluk tümüyle bana aittir. Aynı zamanda, tamamıyla tartışmalara yol açmayacak anlamlı birşeyler yazmanın zor olacağını farkındayım. Bu kitapta sunduğum fikirlerle aynı düşüncede olmayanların yorumlarını benimle paylaşacaklarını umut ediyorum. Biliyorum ki kültürlerarası iletişimin karmaşık dünyasında fikirler sınındıkça, zamanla benim kendi bilgim de artacaktır.

Yeşil Hat'tın iki tarafında çalışan bağlantılar kuran Kıbrıslılar başka yerde olmayan koşullarla karşı karşıya kalmakta ve genel prensipler ve yol gösterici kurallara ihtiyaç duydukları kadar karşı karşıya oldukları kendine özgü durumla ilgili bilgiye de ihtiyaç duyacaklardır. Bu yüzden, bu kitapta duruma özgü bilgi ile birlikte, kültürlerarası ilişkiler kurma, bir başkasının duygularını anlamayı geliştirme, kişilerarası uyumsuzluk çözümü, ve birlikte üretken çalışma konularında iyi sınınmış ilkeler sunmak için uğraşım.

Bir üçüncü taraf, birlikte çalıştıklarına ne zaman tavsiye ve yol gösterme teklif etse büyük miktarda özene ihtiyaç duyar. Kıbrıs'ın halkı benim ailem ve arkadaşlarım olmasına karşın, ve geleceklelerinin şekli

benim için büyük bir önem taşısa da, Kıbrıs uyuşmazlığında bir yabancı olduğumun her zaman farkındayım. Adayı bölen olayları yaşamadım, ve tatmin edici bir anlaşmaya varılamamasının direkt sonuçlarından muhtemelen zarar görmeyeceğim. Bir 'yerli-yabancı' olarak konumum bu uyuşmazlıkta benim özel bir rol oynamama izin vermekte, ancak 'gerçeklik' üzerinde bana özel bir kilit vermemektedir. Daha ziyade, beni iki tarafın bakış açısından gerçeği görebileceğim bir konuma yerleştirmektedir. Başka bir amaca hizmet etmezse bile, bu kitabın Yeşil Hat üzerindeki yolculuklarında okuyucuların benzeri bir yere ulaşmalarına yardımcı olmasını umut ederim.

2. BİLİNMEYEN TOPRAKLARA GİRİŞ

Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar 1974'teki Türk istilasından önce birlikte barış içinde yaşarlardı. Komşuyduk ve iyi anlaşır, birbirimizin düğünlerine ve diğer kutlamalarına katılırdık. Ne yazık ki, Türkiye Kıbrıs hakkındaki niyetlerini gerçekleştirmek için kullanabileceği bir bahane buldu, ve bizi ayırmak için güç kullandıkları zaman, güzel adamızdaki barışı yok ettiler.

Kıbrıslı Rum dükkan sahibi

1974'teki Barış Operasyonundan önce, Kıbrıslı Rumlar her zaman bize ikinci sınıf vatandaş gibi muamele etmiştir. Herşeye hakim olmuş ve hayatımızı perişan etmişlerdir. Seyahat etmek güvenli değildi, ve tarlalarımıza ve diğer işyerlerine gidemiyorduk. Katliamlar ve adayı terk etmemiz için sistematik bir girişimle karşı karşıya kaldık. Neyse ki, durum (Yunan darbesi ile)fazla ileri gittiği zamanda Türkiye yardımımıza geldi, ve şimdi ilk kez barış içinde yaşama fırsatımız vardır.

Kıbrıslı Türk önde gelen işadamı

Kıbrıs'taki başlıca iki toplum, Aralık 1963'te toplumlararası çatışmaların başlamasıyla oluşan, Lefkoşa'nın içinden geçen Yeşil Hat'tın meydana gelmesi ve bütün Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türk yerleşim bölgelerinin oluşmasından bu yana kırk yıldır fiziksel olarak ayrılmıştır. Adayı iki ayrı etnik coğrafi bölgeye bölen 1974 savaşı iki toplum arasındaki hemen hemen bütün temas ve iletişimi kesmiştir. Birlikte çalışma, sosyalleşme, veya komşular olarak birbirini bilme fırsatı olmadığından Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında derin bir uçurum oluşmuş, yanlış anlamalar, ve güvensizlik ortaya çıkmıştır. Zaman geçtikçe, diğerinin kötü imgesi daha katılmış ve değişmesi daha zor olmuştur. Bir zamanlar birbirlerini komşu olarak tanıyan insanlar birbirleriyle bağlantılarını kaybetti, ve diğer toplumla hiç doğrudan deneyimi olmayan yeni nesile, ebeveynleri, öğretmenleri, ve kitle iletişim araçlarından sadece olumsuz düşünceler geçti. Birçok toplumların etnik ve kültürel çeşitlilik ile karakterize edildiği bugünün dünyasında, Kıbrıs bir anomali olmuş, görünüşe bakılırsa küresel değişim rüzgarları tarafından geride bırakılmıştır.

Son zamanlara kadar iki toplum arasındaki tek temas mekanizması, bazıları yerel çabalar sonucunda ve diğerleri uluslararası toplum tarafından düzenlenen, küçük ama gittikçe büyüyerek gerçekleşen iki toplumlu etkinliklerdi. Atölye çalışmaları, seminerler, eğitim programları, kültürel etkinlikler, sosyal toplantılar, ve sayısız ortak projeler iki toplumdan insanları birbirlerini tanıma fırsatı için birçok kez biraraya getirdi. Bu etkinlikler Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki genişleyen boşluk üzerine köprü kurma işine yardımcı olan olumlu bir güç oldu. Her bir toplumun diğeri hakkında taşıdığı yanlış izlenimlerin bazılarını değiştirmeye yardımcı oldular, ve birçok arkadaşlık ve çalışan ilişkiye öncülük ettiler. İki toplumlu etkinlikler, küçük bir iletişim kanalını açık tutarak ve paylaşılmış bir gelecek olasılığını canlı tutarak, Ara Bölge'nin iki tarafında da çok önemli bir bağlantı görevi gördü.

Bugün, ada kendini sadece birkaç yıl önce hayal edilmesi bile zor olan bir yerde bulmuştur. On yıllardan sonra ilk kez Yeşil Hat'tın

bir tarafından diğer tarafına hareket etme izni verilmiş, toplum hatlarından karşılıklı temas için sıradan insanlara fırsat ve ihtiyaç sağlanmıştır¹.

Toplumlar arası temasın sunduğu karşılıklı öğrenme potansiyeli kolayca anlaşılmaz, bununla birlikte düşkünlüğü, cesaretsizlik, ve hayal kırıklığı olasılığı her zaman mevcuttur. İki toplumlu grupları 'bir kez deneyen' birçok insan için yaşadıkları tatmin edici olmamış, sık sık hüsrana ve acı verici duyguları öne çıkarmıştır. Bazı insanlar için diğer tarafla buluşmak sadece daha önceki olumsuz izlenimlerini güçlendirmeye hizmet etmiştir.

Yeşil Hat'tın öte tarafında başarılı deneyimler için sayısız engeller vardır, ve eğer birisi yeterince hazırlık yapmamışsa, başarısız olma olasılığı yüksektir. Tatmin edici bir karşılaşma iki tarafın da uygun tavır ve hareketler sergilemesi gerekliliğiyle de aynı öneme sahiptir. Olumlu iki toplumlu ilişkilerin gelişmesine yardımcı olmak için ne gerektiğinin farkında olmak, karşılaşmanın üretken ve tatmin edici olmasını sağlama almaya epey yardımcı olabilir.

Bu birkaç sayfada, Kıbrıs'ta toplum hatlarının öte tarafında birbirini etkileyecek insanlar için biraz yol göstermeyi umut etmekteyim. Önce geçtiğimiz on yılda kurulan birçok grup çeşidinden bazılarını inceleyip iki toplum arasındaki iki toplumlu temasları tarihsel bir bakış açısıyla sunacağım. Bunu takiben, Yeşil Hat'tın öte yanında başarılı karşılaşmaların olası engellerini ele alıp, diğer toplumun üyeleri ile temas edenlerin karşılaşabileceği baş ağrıları ve zorlukların bazılarını sunacağım. Daha sonra, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların birbirlerini algılamalarındaki farklılıklarını ve ortak yönlerini inceleyeceğim. Bunu, Kıbrıs'ta kimlik konusunun incelemesi, özellikle Kıbrıs uyuşmazlığını nasıl etkilediği takip edecek. Sonra, toplum hatlarının öte yanında bireylerin ve grupların olumlu, tatmin edici ilişkilerin gelişmesine yardım etmekte kullanabilecekleri faaliyetler önereceğim. En sonunda, iki toplumlu temasların Kıbrıs'ın geleceği için yapabileceği katkı potansiyeline bakacağım, ve bir anlaşma sonrası yaşama hazırlık için birkaç görüş önereceğim. Kitabın sonunda, bölgedeki uzlaşma ve genel

olarak kültürlerarası iletişim ve uyumsuzluk çözümü hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler için internette bulunan kaynakların bir listesini önereceğim.

Bu kitapta sunulan fikirler geçtiğimiz on yılda iki toplumlu etkinliklerde yer alan yüzlerce insanın deneyimlerine dayanmaktadır. Bu dönem boyunca çalışmakta olan birçok iki toplumlu grup yanında 'dört-tarafli' Kıbrıs dışında düzenlenen bazı seminerlere de katılma şansına sahip oldum. Bu gruplarda yaptığımız tartışmalar ve aşmaya çalıştığımız zorluklar başkalarının da faydalanabileceği bollukta bilgi sağladı. Birçok grubun farklılıkları bağdaştırma yolları ararken verdikleri mücadeleyi gözlemledim. Birçok insanın diğeri hakkında kendilerine öğretilenlerle çatışan görüşleri kabul ederken geçirdikleri değişime şahit oldum. Diğer toplumla yaptıkları tartışmalardan edindikleri tüm yeni ve sıklıkla kafa karıştıran bilgileri işlemeye çalışırken insanlarla konuştum. Ve iki toplumlu bir çerçevede Kıbrıs uyumsuzluğunun özünü oluşturan birçok zor konunun bir diyalog içerisinde konuşulmasını kolaylaştırma ayrıcalığına sahip oldum. Katıldığım toplantılar, seminerler, atölye çalışmaları, ve eğitimlerden oluşan ortak akli bu sayfalarda başkalarına yararlı olabilecek bir şekilde sunmayı amaçlıyorum.

Birisinin karşılaşılabileceği zorlukları ve farklılıkları gerçeğe uygun olarak anlatmanın önemli olduğuna inanırım. Böylece, tartışmaların bazıları tümüyle tereddütsüz karşılanabilir veya bazen uyarılarım sert görülebilir. Niyetim kimseyi toplumlararası temaslardan vazgeçirmek değildir, ancak böylesi topraklara girerken olası güçlükler ve beklentilerden tamamen haberdar olmanın önemli olduğuna inanmaktayım. Dışarıdan düzgün gibi görünen yerler, kuşku duymayan yolcuları hızla tuzağa düşüren bataklık olabilir.

Bu rehberdeki bilginin, Kıbrıs'ta veya yurtdışında iki toplumlu bir ortamda sohbet, grup tartışması, veya iş ortaklığı yapanların deneyimlerinin niteliğine değer katacağını umut etmekteyim. Başarıyı veya sorunsuz uygulamayı garanti eden herhangi bir şey yoktur, ve ne kadar büyük gayretle uğraşılsa veya hangi prensiplere sığınlsa da bazen çözüm yolu bulunamaz. Aynı zamanda, birçok

insan aşığıdaki bölümlerde tartışılacak olan bilgilerin bilinçli olarak farkında olmamasına rağmen tümüyle tatmin edici deneyimler yaşar. Bununla birlikte, kendimizi tanımadığımız topraklarda bulduğumuz zamanlarda, bölgenin bir haritasına başvurmak ve ileride karşımıza çıkabilecekler için hazırlıklı olmak her zaman iyi bir fikirdir. Böylece birçok yanlış dönüşleri ve çıkmazları önlemiş olur, ve bataklık ve diğer zor durumlardan uzak durmuş oluruz.

¹ Kısıtlamaların kısmen kaldırılmasından sonra Kıbrıslıların %50'den fazlasının en az bir kez Ara Bölgeden geçtikleri tahmin edilmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın bir raporuna göre Haziran ve Ağustos 2003'te 795,740 Kıbrıslı Rum kuzeyi ziyaret ederken, güneyi ziyaret eden Kıbrıslı Türkler'in sayısı 664,564'tür (Cyprus Mail'in 17 Eylül 2003 tarihli baskısından, www.cyprus-mail.com). Kontrol noktalarının her iki tarafında da çoğu günlerde trafik yoğun olsa da, özellikle hafta sonları epey yoğunlaşmaktadır. Örneğin, Kıbrıs Rum polisinin raporuna göre her iki toplumdaki neredeyse eşit sayıda insan (2,667 Kıbrıslı Türk ve 2,683 Kıbrıslı Rum) olmak üzere 5,000'den fazla Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk 2003'te Noel günü Yeşil Hat'tan geçti (Cyprus Mail'in 28 Aralık 2003 tarihli baskısına bakınız, www.cyprus-mail.com).

3. TEMAS KURMA

Uzun bir süre Ledra Palas'a gitmeye direndim. Amcam 1974'ten beridir kayıptır, ve bütün ailem Kıbrıslı Türkler'le buluştuğum için bana kızgındı. Şahsen, bütün olanlardan sonra, bir Kıbrıslı Türk görür görmez nefret ve kızgınlıktan başka birşey hissetmeyeceğimi düşünmüştüm. Ama birşey beni gitmeye zorladı - belki bir anlık bir zayıflıktı. Şimdi kendi ailemle olduğundan daha fazla zamanı Kıbrıslı Türkler'le geçiriyorum!

Kıbrıslı Rum kamu görevlisi

İlk başta Kıbrıslı Rumlar'la buluşmamı sağlamak için arkadaşımın beni zorlaması gerekmişti. İçtenlikleri konusunda kuşkularım vardı, ve böylesi toplantıların nasıl fayda vereceğini görememiştim. Şimdi onların da benim gibi acı çektiğini biliyorum, ve biz bu acıyı dindirmek için birlikte çalışıncaya kadar Kıbrıs'ta herkes acı çekmeye devam edecektir.

Kıbrıslı Türk anne

Yalnızca tarafsız bir bakış açısı ile incelendiği zaman her iki toplumda da Yeşil Hat'tın öte yanında iletişim kurma ve ilişkiler geliştirmeye az heves olması gerekir. Her diğerinin basındaki olumsuz tasvirleri, herhangi bir iletişim veya temas biçimini çevreleyen zorluklarla birleştğinde, iki toplumlu karşılaşmalara ilginin gelişmesine yardımcı olmaz. Neyse ki, bir nesilden daha fazladır var olmasına rağmen, ayrılık duvarının insanların komşularını tanıma isteklerini yok etmediğini keşfettik. Birçok insan biraraya gelmeye isteklidir, ve bu sadece 'diğer taraftaki hayat' hakkındaki merak nedeniyle değildir. Birçok insan bana diğer toplumdaki komşularından ayrıldıkları için bir taraflarını eksik hissettiğini belirtti. İki toplum arasında kardeşlik bağları vardır, ve herkesçe kabul edilmemesine rağmen, 'kuzenleriyle' daha olağan ilişkiler geliştirebilmeleri için birçok insan muhtemelen 'kan davasının' sona ermesini istemektedir.

Onbeş yıl önce düzenli iki toplumlu temaslarda yer alan sadece bir avuç insan vardı. Daha fazla etkinlik düzenlendikçe diğer toplumdaki insanlarla buluşmak için konuşulmayan büyük bir istek olduğu ortaya çıktı. 1994-1997 süresince yüzlerce insanın uyuşmazlık çözümü atölye çalışmalarına katıldığı ve binlerce diğerinin çeşitli iki toplumlu etkinliklere katıldığı bir dönemde bu istek özellikle belli oldu. Aralık 1997'de Kıbrıslı Türk yetkililerin Kıbrıslı Türkler'e Ara Bölge'de Kıbrıslı Rum taydaşlarıyla buluşabilmeleri için izin vermeyi durdurma kararı ile bu etkinliklerin büyümesi yavaşladı ama durmadı. Birçok zorluğa rağmen iki toplumlu gruplara katılan insanların sayısı artmaya devam etti. Temaslardaki bu artış iki tarafta da var olan diğer topluma duyulan genel güvensizliği bertaraf etmedi, ama ilişkileri ilerletmek ve ortak bir geleceğin zeminini inşa etmek için çalışmak üzere biraraya gelme isteğinin var olduğunu gösterdi.

1997'de ABD'deki akademik görevime geri döndükten sonra sık sık Kıbrıs'taki iki toplumlu çalışmalar hakkında sunuşlar yapmam istendi. Toplanan grupların geniş çeşitliliği ve diğer taraf ile temaslarda yer alan insanların yüksek sayısını öğrenen insanlar

genellikle şaşırıyordu. Bu şaşkınlık katılımcılar arasında olan Kıbrıslı, Yunan, Türk, Amerikalı akademisyenler, yerel toplumun üyeleri, ve diğerleri tarafından da paylaşılıyordu. Birçokları için, Kıbrıs'la ilgili edindikleri tek haber bir tarafın diğer tarafa karşı yaptığı olumsuz hareketlerdi. Şimdi bile, bir yıldan fazla bir süre nispeten açık temastan sonra, pek az insan Yeşil Hat'tın öte yanına köprüler inşa etmek için yurttaş gruplarının Kıbrıs'taki uzun süreli çabalarının farkındadır.

Bu bölümde Kıbrıs'taki iki toplumlu temasların kısa bir tarihsel incelemesini sunacağım. Ayrıntılı olmaması ve aslında 2000 yılına kadar olan dönemi kapsamasına rağmen ileri-düşünceli insanların Kıbrıs'ta ortak bir gelecek olasılığını canlı tutmalarına yardımcı olan birçok yolu örneklerle açıklayacak, ve umut ederim ki, herhangi iki toplumlu iş ilişkisinin bir parçası olduğu daha geniş bağlamı tasvir etmeye yardımcı olacaktır. Daha büyük resmi akılda tutmak, zor zamanlardan geçerken ve kaçınılmaz olan birçok engellerle (bunlar bir başka bölümde daha ayrıntılı tartışılmıştır) başa çıkarken bize yardımcı olacaktır. Kendini iki toplumlu bir seyahatte bulan herhangi birisi, birçoklarının önceden gittiklerini, ve yol boyunca da kendisine eşlik edecek birçoklarını bulacaktır.

İKİ TOPLUMLU TEMASLARIN TARİHSEL İNCELEMESİ¹

1963'te toplumlararası şiddetin başlamasından bu yana Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki temasların kısıtlanmış olmasına, ve 1974'teki zorunlu bölünme ile 2003'te kontrol noktalarının 'açılması' arasında hemen hemen tamamen kesilmesine rağmen, hiçbir zaman bütün temasların durması gibi bir durum olmadı. Kıbrıs Türk yönetimi altındaki bölgelerde kendilerini Kıbrıslı Rum olarak tanımlayan topluluklar kalmış (Kormacit bölgesindeki Maronitler ve Karpazda çoğunlukla yaşlı Kıbrıslı Rumlar'dan oluşan küçülen bir grup), ve bu topluluklarda aileleri olan insanların Ara Bölge'nin öte yanına kısıtlı ziyaretler yapmalarına izin verilmiştir. Yaklaşık olarak 200 Kıbrıslı Türk Ara Bölge'nin güneyinde yaşamakta, ve 1974'ten sonra belirli dönemlerde bir miktar Kıbrıslı Türk Aya Napa, Larnaka,

ve adanın güneydoğusundaki bölgedeki diğer kasabalarda çalışmak için Mağusa'daki kontrol noktasından geçmekteydi². Ayrıca Kıbrıs dışında yaşayan Kıbrıslılar arasında önemli temas olmuştur. Örneğin, Londra gibi şehirlerde yaşayan büyük Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplulukları vardır, ve bu insanlar birlikte sosyalleşmekte ve çalışmaktadırlar. İlâveten, iki toplumdan öğrenciler sık sık Avrupa ve Amerika'da aynı üniversitelerde okumakta, bazen anlamlı temaslar yapmaktadırlar.

Bununla birlikte, Kıbrıs'ta, hareket özgürlüğüne getirilen kısıtlamalardan dolayı, birçok yurttaşın Ara Bölge'nin diğer tarafındaki insanlarla temas kurabilmesi için özel düzenlemelerin gerektiği anlamına geliyordu. 1997'de kontrol noktasının 'kapanmasına' kadar iki toplumlu toplantılar herşeyden önce uluslararası diplomatik misyonların yardımları ile yapılmaktaydı. Böylesi yardıma rağmen, iki toplumlu etkinlikleri düzenlemek her zaman zor ve sık sık imkansız olmuştur. 1970'ler ve 1980'lerde çok az iki toplumlu toplantı oldu, ama kısa bir zaman için olsa da, 1994 ve 1997 sonu arasında iki toplumlu gruplar düzenli olarak toplandı. Bununla birlikte, Aralık 1997'deki siyasi zorluklar, Kıbrıslı Türklerin artık Kıbrıslı Rumlar'la Ledra Palas'ta buluşmak için kontrol noktasından geçemeyeceği anlamına geliyordu³.

İki toplumlu etkinliklerin bu 'yarıda kesilme'sine kadar, 1997 sonunda neredeyse haftanın her günü en az bir iki toplumlu grup buluşmasının olduğu bir noktaya ulaşan, bölünme hattının öte yanından 2000'in üzerinde insanı bir araya getiren, artan bir temas ve iletişim eğilimi vardı. İzinlerin durdurulmasından sonra, iki toplumlu grupların birçok düzenli toplantısı durdu, ama egemen İngiliz bölgesi yanındaki Ara Bölge'de bulunan karma Pile köyünde birçok temas gerçekleşti. Pile, 1998 ve 2003 arasında hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler'in ulaşabildikleri nadir yerlerden birisiydi. Arada sırada, Ara Bölge'de genellikle Birleşmiş Milletler, siyasi partiler, veya sendikaların himayesinde büyük toplantılara izin verildi. İlâveten, Kıbrıs dışında toplantılar yapıldı, ve yüzlerce insan BM'nin çalıştırdığı telefon hatları ve elektronik posta aracılığı ile teması sürdürdü.

Kıbrıslı Rumlar'ı ve Kıbrıslı Türkler'i bir araya getirmeyi amaçlayan etkinlikler bir çok konuyu kapsamaktaydı. Bazı projeler bölünmüş Lefkoşa şehrinde kanalizasyon sisteminin gerektiği şekilde çalışması gibi uygulamalı konulara odaklandı. Diğerleri ise siyasi düzeyde parti liderlerini bir araya getirmeye odaklandı. İki toplumlu konserler, sanat sergileri, ve dans gösterileri de yer aldı. Avukatlar, mimarlar, sendikacılar için mesleki toplantılar düzenlendi. Çeşitli gruplar için uyuşmazlık çözümü ile ilgili atölye çalışmaları ve seminerler düzenlendi. Bazı devam eden gruplar Kıbrıs sorununun öz konularını tartışmak üzere düzenli olarak toplandılar. İnternet kullanımından yararlanan özel projeler desteklendi, ve birkaç elektronik tartışma siteleri kuruldu.

Genel olarak iki toplumlu etkinlikler altı geniş sınıf altında toplanabilir: Siyasi Temaslar; Ticari ve Mesleki Toplantılar/Projeler; Yurttaş Toplantıları ve Değişimleri; Uyuşmazlık Çözümü Etkinlikleri; Devam eden İki Toplumlu Gruplar; ve, Özel Projeler (bkn. Şekil 1). Bu bölümün geri kalanı bu kategorilerin her birini daha ayrıntılı olarak anlatacak.

SOYASO TEMASLAR

Siyasi düzey herhangi bir uyuşmazlıkta temasların en çok gerekli olduğu yerdir. Siyasi liderler arasında görüşme, tartışma, ve diyalog olmazsa, askerlerin karşı karşıya gelmesi daha olasıdır. Şükür ki, kısmen toplum liderlerinin, genellikle BM himayesinde, devam eden bir dizi görüşmeleri sürdürmesinden dolayı Kıbrıs ikincisini 1974'ten bu yana önlemiştir. Görüşmeler sıklıkla fazla gelişme göstermeden bozulsun, ve bir tarafın veya diğerinin görüşmelere katılmayı geri çevirdiği zamanlar olsa da, en azından diyalog tamamen çökmemiştir.

İki toplumun siyasi liderleri arasında yer alan görüşmelere ilaveten, siyasi temasları içeren diğer toplantılar da oldu. Birkaç yıl boyunca Slovakya Büyükelçiliği iki toplumdaki siyasi partilerin liderlerinin düzenli toplantılarını himayesi altına aldı. Bu toplantılar genellikle Ledra Palas'ta yapılırdı ve siyasi liderlerin birbirleriyle temas içinde olmaları ve karşılıklı görüş alışverişi yapmalarına

ŞEKİL 1: KIBRIS'TAKİ İKİ TOPLUMLU TEMASLAR

yardımcı olma yolu olarak kabul edilmişlerdi. Bazı zamanlar bu toplantılar düzenli olarak yapılırken, diğer zamanlarda temaslar arasında uzun aralar oldu, ama yıllar içinde toplantılar yapılmaya devam edildi.

Arada sırada siyasi parti liderlerinin belirli bir gruba sunuşlar yaparak veya televizyonda yayınlanmak üzere kayıt edilen röportajlarla diğer toplumu ziyaret ettiği de oldu. Bu çabaların öncüsü, Mayıs 1995'te Kıbrıs Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı George Vassiliou'nun Avrupa Birliği üzerine Lefkoşa'da Kıbrıs Türk Genç İşadamları Derneği'nin himayesinde yaptığı sunuş oldu. Ekim 1997'de Kıbrıslı Türk siyasi partilerinden TKP lideri Mustafa Akıncı Kıbrıslı Rum SIGMA Televizyon kanalına giderek siyasi konularla ilgili televizyonda yayınlanan bir panelde yer aldı. Bu örneklerin devamı olarak daha sonraki yıllarda başka konferanslar ve röportajlar yapıldı. Bugün, Ara Bölge'nin öte yanına seyahat kısıtlamalarının hafiflemesi ile siyasi parti üyeleri ve liderleri arasında toplantı düzenlemek kolaylaştı ve daha sık yapılmaktadır.

İlaveten, siyasi partilerin gençlik kollarının dahil olduğu bazı temaslar yapıldı. Birkaç yıl, siyasi görüş bakımından solda olan

gençlik örgütleri arasında, öncelikle AKEL'in gençlik kolu olan EDON'nun düzenlediği, temaslarda oldu. 1996'da siyaset yelpazesinde farklı yerlerde bulunan gençlik örgütleri için Avrupa Komisyonu'nun himayesinde Brüksel'e yapılan bir haftalık ziyaret ile sonuçlanan bir dizi atölye çalışmaları düzenlendi. Bu grup ertesi yıl düzenli olarak biraraya gelmeye devam etti, ve birçok gençlik organizasyonu 1997'deki sınırlamalardan sonra Ara Bölge'nin öte yanında temalarını sürdürmeye devam etti. Eylül 2000'de gençlik örgütleri bağlı oldukları partilerin Ara Bölge'deki Ledra Palas'ta 'Ortak Anlaşış Festivali'ni düzenlemesine yardımcı oldu. Bu etkinlik iki toplumdan 7000'den fazla Kıbrıslı'yı biraraya getirdi. Etkinliği Kıbrıslı Rum partilerden DISI, AKEL, KISOS ve Birleşik Demokratlar düzenlerken; Kıbrıslı Türk partiler Yurtsever Birlik Hareketi, Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Toplumcu Kurtuluş Partisi idi. Etkinliğin içeriği müzik, dans ve şiirden oluşan iki toplumlu bir programdı.

Seçimle göreve gelenler ve diğer toplum liderlerinden oluşan siyasi lider grupları için bazı atölye çalışmaları Kıbrıs dışında düzenlendi. Örneğin, on Kıbrıslı Türk ve on Kıbrıslı Rum Temmuz 1994'te Birleşik Devletler'in Batı Virginia'da Coolfront bölgesinde bir atölye çalışmasına katıldı. Bu grup Kıbrıs'a döndükten sonra da toplanmaya devam etti. Benzer bir biçimde Kıbrıs'taki seçilmiş liderler ve atanmış siyasi danışmanların çoğu 1990'ların sonu ve 2000'lerin başı arasında Kıbrıs dışında düzenlenmiş olan çeşitli atölye çalışmaları ve seminerlere katıldı. Bu karşılaşmaların amacı bir anlaşmanın belirli noktalarını görüşmek olmasa da, iletişimin bütünüyle kopmasını önleyerek, her iki toplumdan etkili insanların biraraya gelip temas etmesini sağladı.

TİCARİ VE MESLEKİ BULUŞMALAR

Birçok yönden iki toplumlu temaslarda için en 'doğal' yer ticari ve mesleki ortamlardır. Bazıları ekonomik ve mesleki bağların, anlaşmazlıkların üstesinden gelmenin ve gelecekteki işbirliği için sağlam bir zemin hazırlamanın anahtarı olduğuna işaret eder. Ne yazık ki, özellikle her iki taraf bir diğerinin siyasi kurumlarının

meşruiyetini tanıyabileceğine inandıkları etkinliklerde yer almaktan kaçındığı zaman, bu temaslar başlaması ve sürdürmesi kesinlikle en zor olanlarıdır. 2003'te sınırlamaların gevşemesinden çok önce, geçtiğimiz on yıl süresince birçok grup, engellere rağmen kendi inisiyatifleri ile bir araya geldi.

1978'den başlayarak bölünmüş Lefkoşa şehrinin ileriye gören Belediye Başkanları olan Lellos Demetriades ve Mustafa Akıncı 1974 olayları ile yapımı yarıda kesilen Lefkoşa için ortak kanalizasyon sisteminin tamamlanmasını teşvik edecek uzmanlardan oluşan bir ekip oluşturdu. Bu çabanın başarısı, iki adamın da ayrı etnik bölgelerden oluşan tek bir hükümet altında kısa bir süre içinde tekrar birleşeceğini umdukları bir şehirde, hayatın tüm yönleri ile ilgili bir kalkınma planı olan Lefkoşa İmar Planı'nı geliştirmek için bir ortak birliğin kurulmasına öncülük etti. Mimarlar, şehir planlamacıları, sosyologlar, ve ekonomistler 1980'ler ve 1990'ların içinde ticaret bölgelerini, barınma alanlarını, parkları, ve hatta trafik seyrini ortaya çıkaracak bir plan geliştirmek için düzenli olarak toplandılar.

Mart 1997'de iki toplumdaki onaltıdan fazla sendikaların temsilcileri Ara Bölge'nin her iki tarafında birer tarihi toplantı düzenledi. Avrupa Birliği'nin himayesiyle yapılan etkinlik, düzenleme komitesindeki üyeler arasında aylar süren planlama ve toplantıların neticesiydi. Sendikacılar birçok konuyu tartışıp Kıbrıs'ın AB'ye girmesinin değerleri gibi konularda herkese açık bir tartışma düzenledi. Aynı yılın Eylül ayında Uluslararası Barış Günü sebebiyle Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk sendikaları Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler ofisine ortak bir bildiri sunarak uluslararası toplumun ve adanın liderliğinin 'çoğunluğun sesini duyması ve adaya barış getirecek adil bir çözüm için çalışması' isteğinde bulundu. Bu gibi toplantılar bugüne kadar devam etmiştir.

Ticaret liderlerini biraraya getirmek için iki farklı ancak tamamlayıcı çaba Kıbrıs'taki Birleşik Devletler Misyonu himayesinde gerçekleşti. Kıdemli işadamlarından oluşan bir grup ilk olarak Birleşik Devletler Büyükelçisi tarafından 1995'te Ledra Palas'ta biraraya getirildi. En sonunda Başkan Clinton tarafından atanan

Kıbrıs özel elçisi Richard Holbrooke bu grubu Yunanistan'ın dışında bir dizi toplantılar için Yunan ve Türk taydaşları ile biraraya getirdi. Aynı zamanlarda Kıbrıs Fulbright Komisyonu bir genç işadamları grubu başlattı, ve bu grup 1997'ye kadar düzenli olarak toplanmaya devam etti. Her iki grup bir anlaşma öncesinde ve ortak federal bir Kıbrıs'ta ortak iş girişimi olanaklarını inceledi.

Kıbrıs Fulbright Komisyonu 250'den fazla Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk'ün katıldığı orta ve üst düzey yöneticiler için bir dizi yönetim eğitim kursları düzenledi. 1994 ve 1997 yılları arasında beşi orta düzey yöneticiler ve ikisi üst düzey yöneticiler için olmak üzere herbiri iki veya üç hafta süren toplam yedi kurs verildi. Atölye çalışmalarında yatırım değerlendirmesi, yönetim metodları, ve pazarlama gibi konular ele alındı. Tüm seminerler Pittsburgh Üniversitesi'ne bağlı olan International Management Development Institute (IMDI) tarafından yönetildi. Bu kurslara katılan yöneticiler birbirleriyle temas etmeye devam ederek sonunda süreklilik arz eden bir iki toplumlu grup kurdular ve Ara Bölge'nin iki tarafına da değişim ziyaretleri düzenlediler.

Son olarak, avukatlar, eğitimciler, gazeteciler, muhasebeciler, çevreciler, tıp mesleğindeki, zihinsel sağlığı koruma çalışanları, sosyal işler mesleğindeki ve diğerlerini içeren mesleki gruplar iki toplumlu toplantılar yaptılar. Bazı durumlarda mesleki gruplar atölye çalışmaları veya özel eğitimler için Kıbrıs dışında toplandı. Örneğin, bir grup eğitimci 1996'da Boston'da buluştu, ve bir grup üst düzey gazete yayıncısı 1996'da Washington D.C.'de birlikte gazetecilik eğitimine katıldı. Bununla birlikte, birçok durumda birçok mesleki grup Kıbrıs'ta kendi ilgi alanları ile ilgili özel projelere odaklandı. Örneğin, 1995'te bir araya gelmeye başlayan iki toplumdan bir grup avukat 1997'nin sonuna kadar toplanmaya devam etti. Esas amaçları önceleri üniter olan hukuk sisteminde 1974'ten sonra her iki toplumda yapılan değişiklikleri inceleyip, bir siyasi anlaşmaya varılmasından sonra şimdi ayrı olan sistemlerin daha kolay bütünleşebilmesini sağlamaktı. Bir başka örnek de bir yıl boyunca çalışarak, diğer toplumun tarih kitaplarında nasıl anlatıldığını ve

okul sisteminde çocuklara öğretilen yazınları teşhis ederek bu tür materyallerden 'düşman imgesi'nin çıkarılması için yollar öneren bir grup eğitimcidir. Bu projelerin toplumun geneli üzerinde bıraktığı etkiyi değerlendirmek güçtür, ancak sonuçları bu çalışmalarda yer alanların algılarının değişmesinde çok önemli olmuştur.

YURTTAÿ TOPLANTILARI VE DEĞİŞİMLER

Toplumun tüm kesimlerinden yurttaşlar arasında temas olmadan siyasi liderlerin imzalayacağı herhangi bir anlaşma başarılı olamaz. Ama Kıbrıs'ta herhangi olağan temasları yirmi dokuz yıldır engellenenler, sıradan vatandaşlardır. Bu nedenle yurttaş toplantıları ve değişimleri düzenlemek için yollar bulmak daha da önemli oldu. Böyle temaslar için birçok engeller olsa da bölünme hattının öte yanından hayatın tüm alanlarından insanları bir araya getirmek için sayısız girişimler oldu.

En büyük iki toplumlu toplantılar belki çeşitli diplomatik misyonların himayesinde yapılan özel resepsiyonlar oldu. Örneğin Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNFICYP) her yıl 24 Ekimde (BM Günü) BM çalışanlarının özel etkinlikler düzenlediği halka açık bir davet verir. Bu etkinlikler sık sık iki toplumdan büyük sayıda insanın, bazı zamanlarda ikibinden fazla, ilgisini çekti. Elçiliklerin himayesinde, kendi ülkelerinin özel önemli günlerinde, veya adaya gelen özel konukları şerefine düzenledikleri birkaç resepsiyon ve program oldu.

Resepsiyonlara ve resmi olmayan toplantılara ilaveten Birleşmiş Milletler sık sık diğer diplomatik misyonlarla birlikte çalışarak geçtiğimiz yıllarda birkaç müzik konseri düzenledi. Haziran 1997'de Yunan ve Türk şarkıcıların yer aldığı BM himayesinde yapılan bir pop konseri binlerce Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk gencini bir araya getirerek Kıbrıs'ta türünün ilk örneği oldu. Her iki toplumda yapılan protestolar bu etkinliği lekelese de katılımcılar ellerini birleştirdi, birbirlerine çiçekler verdi, ve birlikte 'Give Peace a Chance'ı (Barışa Bir Şans Tanıyın) söyledi. Yıllar içinde Ledra Palas'ta katılımcıların her seferinde kolaylıkla

kaynaştığı, birlikte dans edip şarkı söylediği yerel grupların yer aldığı birkaç konser düzenlendi. Bu bir seferlik müzik etkinliklerine ilaveten kurulan iki toplumlu bir koro yıllardır birlikte her iki toplumun geleneklerinden gelen şarkıları öğrenmek ve çalışmak için toplanır⁴.

İki toplumdaki insanların sanat, fotoğraf ve diğer çalışmalarının yer aldığı özel sergiler de düzenlendi. Örneğin, 1996'da Avrupa Birliği'nin himayesinde Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler'in siyasi karikatürleri sergilendi. Amerikan Merkezi Ara Bölge'nin her iki tarafında çekilen fotoğraflardan oluşan bir sergiyi himaye etti. Kıbrıs Rum toplumundaki Barış Merkezi Kıbrıs Türk şiirlerinin okunduğu bir etkinlik düzenledi. Bu sergiler çok sayıda insanın biraraya gelmesini sağlamadı ama birarada barış içinde varolmanın önemli sembolleri oldular.

Son olarak, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler'in Ara Bölge'nin 'diğer tarafında' bulunan kutsal yerleri ziyaret edebilecekleri birkaç ziyaret düzenlendi. Kıbrıslı Rumlar'ın adadaki en önemli Ortodoks dini mekanlarından olan Karpaz'daki Apostolos Andreas manastırını ziyaret etmelerine izin verildi. Binüçyüz kadar hacı genellikle azizin yortu gününde Lefkoşa'dan otobüslerle uzaktaki kiliseye seyahat etti. Karşılıklı iyi niyetin göstergesi olarak Kıbrıslı Türk hacıları İslamiyetin en kutsal mekanlarından olan Hala Sultan Tekkesi'ne getirmek için programlar düzenlendi. Bu ziyaretlerin hiçbirinde hacıların yerel halk ile teması olmadı. Bununla birlikte, kutsal yerlere yapılan ziyaretler, adadaki önemli yerleri ziyaret edenlerin birbirleriyle kaynaşıp, daha önce bu yerlere gidememenin verdiği acıyı hafifletmesine yardım etti.

Yurttaş gruplarını içeren çeşitli toplantılar ve değişimler Kıbrıs'ta kendi başına önemli sosyal değişime neden olamaz. Resepsiyonlar, konserler, sergiler, ve dinsel yerlere ziyaretler resmi olmayan değişim fırsatlarından başka birşey sunmaz, ve pek çok kez insanlar birbirlerini yeniden görmemek üzere sadece bir kez biraraya gelirler. Bunlar Kıbrıs'ta daha iyi bir geleceğin gelişmesine yardımcı olmak için sembolik olarak önemliydi. Bu etkinlikler insanların yüz yüze buluşmasını sağladı, ve eğitim sistemleri ve

kitle iletişim araçları tarafından diğer toplum hakkında devam ettirilen söylencelerin giderilmesine yardımcı oldu. Arkadaşınız olan bir Kıbrıslı'yla samimi olarak sohbet ederken nefret yaymaya devam etmeniz daha zor olur. Bununla birlikte, gerçek bir değişimin oluşması daha derin ve devam eden diyalog fırsatı olmasını gerektirir. Bir sonraki bölümde anlatılan çeşitli iki toplumlu grupların rolü buydu⁵.

UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ ETKİNLİKLERİ⁶

Geçtiğimiz on yılda iki toplumlu temasları ileriye götürme çabalarının en uzun süre korunan ve güçlü olanları gelişmekte olan uyumsuzluk çözümü alanı ile ilgilenen atölye çalışmaları, eğitim programları, ve seminerler şeklinde oldu. Sorun çözümü atölye çalışmaları, başlangıç ve ileri düzey uyumsuzluk çözümü becerileri eğitimi, etkileşimli tasarı yöntemleri, uzlaşım eğitimi, ve kimlik, mülkiyet sorunları, federasyon, ve Avrupa Birliği konuları ile ilgili özel seminerler ve çalışma grupları gibi etkinlikler düzenlendi. Uyuşmazlığın sisteme nüfuz ettiği bir toplumda bu etkinliklerin sorunlarla daha etkili başa çıkmak için bir yol bulmada çok önemli rolü oldu. Her iki toplumdan birçok insanın önemli noktaların diğer toplumda nasıl algılandığını daha iyi anlamasına yardımcı oldu, ve her iki toplumun dağarcığına yeni beceriler kattı. İyileşme ve uzlaşmanın yer alabileceği bir 'güvenli alan' sağlayarak Kıbrıs'ın bütününe bezdiren çok büyük bir psikolojik yükü hafifletti. Son olarak, başka hiçbir koşulda varolamayacak birçok iki toplumlu arkadaşlık ve iş ilişkisi oluşmasını sağladı.

Kıbrıs'ta sorun-çözümü atölye çalışmaları, 1966'da John Burton ve Londra'daki arkadaşlarının teklifi ile 'denetimli iletişim' konulu beş günlük bir atölye çalışmasında iki toplumda yüksek düzeyde temsilcilerin biraraya gelmesiyle başladı⁷. Birkaç yıl sonra, 1973'te Roma'da iki toplumun siyasi liderlerinin katıldığı resmi olmayan bir seminer düzenlendi⁸. Bu etkinliğin başarısı üzerine Lawrence Doob Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta bir atölye çalışması düzenlemeyi planladı ama o dönemin olayları böyle bir etkinliğe

meydan vermedi⁹. Doob'un katılımı ile 1985'te aydınların yer aldığı 'Çilingir Operasyonu' olarak adlandırılan yerel bir atölye çalışması düzenlendi. 1979 ve yine 1984'te Herbet Kelman ve meslektaşları tarafından Harvard Üniversitesi'nde toplum liderleri için sorun çözümü atölye çalışmaları yapıldı¹⁰. Ron Fisher beş yıllık bir dönemde ilk ikisinde iki toplumdaki eğitim sistemlerine odaklanan dört atölye çalışması düzenledi¹¹. bu çalışmanın sonucunda Eylül 1989'da başlayan yerel toplumlar arası temaslar girişimi ile 'Kıbrıs'ta Demokrasi ve Federasyon için Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk Halk Hareketi' adı altında ortak bir sosyal hareket grubu oluştu¹².

Hepsi biraraya geldiğinde, sorun-çözümü atölye çalışmaları Kıbrıs'ta ithamcı söylemler ve birbirini kınama yerine anlayış ve güven oluşturma girişimine dayanan yeni tür bir diyalog başlattı. Bu atölye çalışmaları bir grup öz Kıbrıslı'yı geliştirmekte olan uyuşmazlık çözümü alanına teşhir ederek önemli bir hizmette bulundu. Bu halk düzeyinde resmi olmayan diplomasi amacı ile yerel bir insiyatifin gelişmesini sağladı. Üçüncü taraf yardımcıları ve eğitimcileri için yapılan yardım çağrılarını uyuşmazlık çözümü becerileri eğitimi toplumdaki daha geniş bir tabanında yayacak güçlü çabalarını yapısını hazırladı.

Uyuşmazlık çözümü becerileri eğitimleri Temmuz 1991'de Birleşik Devletler'de bulunan Institute for Multi-Track Diplomacy'den (IMTD) bir uyuşmazlık çözümü uzmanı olan Louise Diamond'un Kıbrıs Rum toplumunda yeni oluşturulan Barış Merkezi üyelerinin daveti üzerine Kıbrıs'ı ziyaret etmesi ve uyuşmazlık çözümü üzerine küçük atölye çalışmaları düzenlemesiyle başladı. Ekim 1992'de Lefkoşa'daki Barış Merkezi'nin¹³ himayesinde her iki toplumda birer atölye çalışması düzenledi, ve Kıbrıs'ta uyuşmazlık çözümü çabalarını ileriye götürme amacı ile bir ortak düzenleme komitesi oluşturuldu¹⁴. Bunun sonucunda on Kıbrıslı Rum ve on Kıbrıslı Türk Temmuz 1993'te İngiltere'de Oxford'ta on gün süren bir atölye çalışmasına katıldı¹⁵ Kısmen, bu programın başarısı sonucu 1994 yazında Kıbrıs Fulbright Komisyonu (CFC) tarafından düzenlenen ve IMTD, Harvard Üniversitesi Uyuşmazlık Yönetimi Grubu (CMG),

ve Virginia'da bulunan Ulusal Eğitim Laboratuvarı'nın (NTL) oluşturduğu bir grup olan Kıbrıs Konsorsiyumunun idaresinde bir dizi uyuşmazlık çözümü atölye çalışmaları düzenlendi. Louise Diamond ve meslektaşı Diana Chigas (CMG'den) bu çalışmadaki takım liderleriydiler. Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı tarafından finansmanı ve CFC idaresi ile temel uyuşmazlık çözümü prensipleri ve becerilerini kapsayan iki, ve yerel uyuşmazlık çözümü atölye çalışmaları düzenlemek isteyenler için de bir tane çalışmayı da kapsayan birçok bir haftalık atölye çalışmaları düzenlendi. 1995-1997 dönemi boyunca Kıbrıs Konsorsiyumu hem Kıbrıs'ta hem de Birleşik Devletler'de daha birçok atölye çalışmaları düzenledi. Bunlar içerisinde Kıbrıslılar'ın yurttaşlarına hem iki toplumlu hem de tek toplumlu ortamlarda başlangıç düzeyinde uyuşmazlık çözümü becerileri atölye çalışmaları düzenleyebilmeleri için bir ileri düzey 'eğitmcilerin eğitimi' atölye çalışması da vardı.

Birleşik Devletler'de okumak üzere Kıbrıs Amerikan Burs Programından (CASP) burs alan öğrenciler için bir dizi atölye çalışmaları düzenlendi. CASP atölye çalışmaları 1993'ten beri Birleşik Devletler'de neredeyse her yıl yapılmaktadır. Herbiri yaklaşık bir hafta süren bu atölye çalışmalarında yirmi beşle otuz arasında öğrenci yer alır. Bu çalışmalar Birleşik Devletler'deki öğrenimlerini bitirip Kıbrıs'a dönmek üzere olan son sınıf lisans ve lisansüstü öğrencilerine göre hazırlanır. Onaltı ile onsekiz yaş arasındaki genç nesiller için hazırlanan diğer uyuşmazlık çözümü eğitimleri vardır. Bu eğitim Seeds of Peace (Barışın Tohumları) tarafından birçoğu Vermont'taki Uluslararası Eğitim Okulu ile Maine'de gençlik kampları şeklinde verildi. Tüm durumlarda, bu genç insanlar Kıbrıs'a döndükten sonra temaslarına devam etti ve birçok şekilde iki toplumlu etkinliklerin ileriye götürülmesine önderlik etti.

Uyuşmazlık çözümü becerileri eğitimi Kıbrıs'ta iki toplumlu etkinliklerin genel gelişiminde çok önemli bir rol oynadı. Kıbrıs toplumuna yeni bir dizi beceriler kazandırmaktan başka Kıbrıslılar'ın toplumsal ayrılığın getirdiği üzüntü ve acıyla uzlaşabilecekleri 'iyileştirici' bir ortam sağladı. Bu eğitim ayrıca yeni ilişkiler ve diğeri

hakkında daha doğru algılamalar geliştirdi. Belki de en önemlisi, uyuşmazlık çözümü etkinlikleri Kıbrıs'ta barışı inşa etmek için bir strateji geliştirmeye odaklanan etkileşimli atölye çalışmalarının başlamasıyla şekillenen ve yakında, daha güçlü halka dayalı bir barış hareketini oluşturacak olan baş oyuncularını bir araya getirdi¹⁶.

Bu etkileşimli atölye çalışmaları,, 1994 yazında uyuşmazlık çözümü atölye çalışmalarına katılan katılımcılardan oluşan ilk grup ile 1994 sonbaharında başladı. Ekim 1994'ten Haziran 1995'e kadar dokuz ay süresince Etkileşimli Yönetim (Interactive Management, IM) olarak adlandırılan bir işlem on beş Kıbrıslı Türk ve on beş Kıbrıslı Rum'un Kıbrıs'taki barışı inşa etme çabaları için bir strateji geliştirmesinde kullanıldı¹⁷. Bu oturumlar süresince, grup üç aşamalı bir plan ve tasarı sürecinden geçti: (1) şimdiki durumun analizi; (2) gelecek için hedef belirleme; (3) işbirliği ile bir hareket gündemi geliştirme. Grup haftalık olarak akşamları ve zaman zaman haftasonları toplandı. Başlangıç aylarında siyasi durum iki toplumlu toplantılara izin vermediğinden Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler ayrı ayrı toplandı. Bunlar Haziran 1995'te katılımcıların Ara Bölge'de toplanmasından sonra mümkün oldu. Bu grup Kıbrıs'ta barışı inşa etme çabalarının engellerinin bir sistem analizini ortaya koydu, Kıbrıs'ta barışı inşa etme etkinliklerinin geleceği için bir 'ortak vizyon bildirisi' yarattı, ve sonraki iki veya üç yılda çalışmalarına rehberlik edebilecek bir etkinlik planı geliştirdi. Son söylenen atölye çalışmaları, sunumlar, eğitim programları, ve diğer etkinlikleri içeren onbeş projeden oluştu. İnsanların bu projelere yazılmaları çağrısının yapıldığı bir 'agora/kermes' düzenlenmesinden sonra yaklaşık 300 kişi on iki, iki toplumlu projede yer aldı¹⁸.

Onbeş proje dizisinin bir parçası olarak 1995 ve 1996 yıllarında genç işadamları, gençlik liderleri, ve kadın gruplarıyla ilave proje ve sorun-çözümü atölye çalışmaları düzenlendi. Bu gruplar analiz aşaması için ilkin ayrı toplumsal atölye çalışmalarında toplandılar, ve daha sonra çalışmalarının geleceğini tanımlama ve yapılandırma amacıyla biraraya geldiler. Bu üç grubun hepsi bir yıl kadar biraraya geldi, ve grupların herbiri Avrupa Komisyonu'nun

himayesinde Brüksel’de bir hafta geçirme fırsatını buldu. 1997 süresince öğrenci grupları ve yurttaş grupları ile IM atölye çalışmaları düzenlendi. Ne yazık ki, 1997 sonunda iki toplumlu etkinliklerin yasaklanması ile bu atölye çalışmaları yarıda kesildi ve tasarı sürecinin tüm evrelerine devam edilemedi. Aralık 1997’de on sekiz Kıbrıslı Rum ve on sekiz Kıbrıslı Türk’ü Kıbrıs’taki diğer gruplara IM atölye çalışmaları vermeye hazırlayan Etkileşimli Yönetim eğitimi aldıkları bir eğitim programı düzenlendi. İlaveten Ağustos 1997’de Kıbrıslı barış yapımcıları Yunanistan ve Türkiye’deki taydaşları ile Les Diablerets, İsviçre’de bir süre bir IM atölye çalışması için biraraya getiren yeni bir çaba icra edildi.

Genel olarak, IM atölye çalışmaları, iki toplumlu hareketi önceki sorun-çözümü ve uyuşmazlık çözümü atölye çalışmaları katılımcılarının iki toplumdaki üyelerin yer aldığı projelerin planlanması ve uygulanmasında lider rolleri almaya başladığı bir ‘hareket aşamasına’ taşımaya yardımcı oldu. Bu yeni aşama, iki toplumlu çalışmalar için, herşeyden önce eğitim etkinliğinden daha çok aktivizme ve yerel inisiyatiflere dönüşümün işareti olduğundan çok önemli bir aşamaydı. Üçüncü tarafların rolü eğitmen, çalıştırıcı, veya yardımcıdan rolünden, bilirkişi, danışman, ve strateji geliştirmede eşit ortak rolüne değişti. Önceki rollerin önemi devam etti ama birçok eğitim ve yeni inisiyatifler geliştirmenin asıl sorumluluğu daha önceki atölye çalışmaları, eğitimler, ve sorun çözme oturumlarına katılanların omuzlarına yüklenmeye başladı.

Fulbright Eğitmeni Marco Turk 1997 sonbaharında başlayıp 1999 baharına kadar devam eden, daha önceki uyuşmazlık çözümü beceri eğitimlerini tamamlayan bir dizi uzlaşım eğitimi programları düzenledi. Fulbright Eğitmeni John Ungerleider 1997-1998 akademik yılında bu çalışmaların bazılarında Turk’e yardımcı oldu. Bu atölye çalışmaları hem iki toplumlu gruplara hem de tek toplumlu gruplara verildi ve on beş’le kırk saat arasında değişen öğretim, alıştırma, rol oynama, ve katılımcıların iş, ev, veya toplum ortamındaki uygulamalarının tartışıldığı programlardan oluştu. Bazı gruplar yüz

saati aşan ileri düzey eğitim alarak Kıbrıs'ta başkalarına eğitim vermeye yeterli oldular. Toplamda yaklaşık 500 katılımcı 600 saatten fazla uyuşmazlık yönetimi ve uzlaşım eğitimi aldı. İki toplumlu yurttaş gruplarına, öğretmenlere, psikiyatri hastabakıcılarına, bir Kıbrıslı Türk kadın grubuna, zihinsel sağlığı koruma çalışanlarına, Aile İçi Şiddet Kriz Merkezine, Kıbrıs Polis Akademisine, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk yurttaş gruplarına, gençlik gruplarına, Uluslararası Amerikan Okulu öğretmenlerine, Birleşmiş Milletler Yardım gruplarına, ve diğerlerine atölye çalışmaları düzenlendi. Aralık 1997'de iki toplumlu etkinliklerin kesintiye uğramasından sonra, Türk uzlaşım ve görüşme eğitimi için bazı iki toplumlu grupları Kıbrıs dışına götürdü. Daha sonra her iki toplumda eğitim programlarını düzenleme ve yönetme yanında gerçek tartışmaları uzlaştıran bir uzlaşım merkezi açıldı. Birlikte bakıldığında bu atölye çalışmalarının her iki toplumdan Kıbrıslılar'a yeni beceriler kazandırdığı ve iki toplumlu temaslar için birçok fırsatlar sağladığı görülür¹⁹.

Atölye çalışmaları, eğitimler, tasarı oturumları, ve diğer etkinlikler sık sık Kıbrıs sorununun özü olan konuları yaklaştırdı. Kimlik konuları, mülkiyet sorunları, 'federalizmin' anlamı, ve Avrupa Birliği'nin özelliği gibi konuların daha derin tartışılabileceği özel çalışma grupları ve seminerler düzenlendi. Örneğin 1996'da altı haftalık bir seminerde 'kimlik' konusu incelendi. Katılımcılar, 'Anavatanlar' Yunanistan ve Türkiye'den kalan mirasın derecesi, Kıbrıs sorununun kimlikleri nasıl şekillendirdiği, ve şarkı, dans, ve Kıbrıs kültürünün diğer yönlerinin ortaklığı ve eşsizliği gibi temalara değinerek bir 'Kıbrıslı Rum' veya 'Kıbrıslı Türk' olmanın ne anlama geldiğini tartıştılar. Tüm katılımcılar için kendilerinin ve diğerinin algılamalarını anlamalarına yardım ettiğinden aydınlatıcı bir tecrübe oldu. Seminerlere ilaveten başka özel çalışma grupları oluşturuldu. Örneğin, Kıbrıs Konsorsiyumu Kıbrıs'taki mevcut duruma yol açan etkenleri inceleyen bir 'zor kontrol edilen etkenler çalışması' düzenledi. Dünya Barış Vakfı, Kıbrıs'taki barış sürecini ileriye götürecek yollar bulunması için Kıbrıslı akademisyenleri ve uluslararası uzmanları Boston'da yapılan bir seminerde biraraya

getirdi. Fulbright Eğitmeni Philip Snyder çevre konularında çalışma yapan bir grubu biraraya getirdi. Hepsi, herşeyden önce belirli konuları daha derinden anlamaya yönelmiş bu türden başka özel gruplar oluşturuldu.

ÖNCÜ ♦K♦ TOPLUMLU GRUPLAR²⁰

Sorun-çözümü atölye çalışmaları, uyumsuzluk çözümü beceri eğitimleri, etkileşimli tasarı atölye çalışmaları, ve uzlaşım eğitimi düzenli olarak, çoğunluğu haftada bir, toplanan birçok iki toplumlu grubun oluşmasına öncülük etti. Bu grupların birçoğu mesleki bir alana (örn. Eğitim), toplumun belirli bir kesimine (örn. Kadınlar), veya özel bir göreve (örn. Doğu Akdeniz'deki barış yapımcılarla bağlantıları geliştirme) yönelerek özel bir noktada toplandı. Yukarıda bahsedilen gruplardan bazıları, örneğin genç siyasi liderler grubu ve genç işadamları grubu etkileşimli tasarı atölye çalışmaları bağlamında kuruldu ve daha sonra her biri devam eden iki toplumlu bir gruba dönüştü. Bu biçimde oluşmuş olan grupların sayısı bu yazıda sıralanamayacak kadar çoktur ama bu grupların kısa bir tanımı etkinliklerini örneklerle açıklayacaktır²¹.

İki toplumlu 'Eğitimciler' grubu 1994 yazında düzenlenen uyumsuzluk çözümü beceri atölye çalışmalarının ardından oluşturuldu. Bu atölye çalışmalarındaki deneyimlerinden sonra birçok katılımcı başkalarına uyumsuzluk çözümü becerileri eğitimi vermek için birlikte çalışma isteğini dile getirdi. Onlara diğer barışı inşa etme etkinliği türlerini tanıtmak isteyen insanlar katıldı. Bu grup ilk önce dokuz aylık bir dönemde bir dizi etkileşimli tasarı oturumunda (bkn. önceki bölüm) birlikte çalışarak bir ortak vizyon bildirisi ve barışı inşa etme etkinlikleri için işbirliği ile hareket gündemi yarattı. Daha önce anlatılan 'agora/kermes' birçok devam eden grupların ve birçok projelerin oluşmasına öncülük etti. İlk projelerinin sona ermesinden sonra birlikte çalışmaya devam ederek içinde yer aldıkları birçok iki toplumlu etkinlik için bir 'koordinasyon grubu' oluşturdular. Destek ve daha ileri eğitim için toplanmaya devam ettiler. 1995'ten sonra sorun çözümü

yaklaşımları, uyuşmazlık çözümü becerileri, etkileşimli tasarı metodolojileri, ve uzlaşım becerileri eğitimi alanlarını içine alacak şekilde gruplarını genişlettiler. Bu devam eden iki toplumlu grup 1994-1997 döneminde Kıbrıs'ta yapılan birçok iki toplumlu etkinliğin esasını oluşturdu ve 1997'den sonra gelişen birçok iki toplumlu etkinlikleri düzenlemeye devam edenler onların 'evlatlarıdır'. Birlikte birçok zorluğa katlanarak çok güçlü bir grup kimliği oluşturdular. Kıbrıs'ta çalışmış neredeyse tüm üçüncü taraf kolaylaştırıcıların ana kaynağı oldular ve düzenli olarak birçok uluslararası diplomatik görevliye tavsiye vermek üzere çağrıldılar.

İki toplumlu öğretmenler grubu Ekim 1995'te düzenlenen üç günlük bir uyuşmazlık çözümü atölye çalışması esnasında oluşturuldu. Bunu öğretmenler için Mayıs 1996'da düzenlenen ikinci bir atölye çalışması takip etti. Bu grup üyelerinin birçoğu aslında 1990'ların başında düzenlenen sorun çözümü atölye çalışmalarında yer aldı. Ağustos 1996'da üst düzey öğretmenler için Boston'da düzenlenen yedi günlük bir atölye çalışmasından sonra çeşitli atölye çalışmalarından birçok katılımcı bir araya gelerek Kıbrıs'taki kamuya ait eğitim kurumlarında, ve özel okullarda ve üniversitelerde ders verenlerin doğasında olan konularla ilgilenen insanlardan meydana gelen çekirdek bir grup oluşturdu. Bu grup Kıbrıs'ta kullanılan eğitim sistemlerinin derinlemesine bir incelemesi ve bu sistemlerin insanların uyuşmazlığı algılaması üzerindeki etkisini içeren bir dizi projeler üstlendi. Ayrıca aşağıda anlatılan Barış İçin Gençlik Karşılaşmalarının (Youth Encounters for Peace- YEP) başlamasını sağladılar. Sonuçta, bu öğretmenler grubu Kıbrıs'ta kalıcı bir barışın mümkün olmasından önce değinilmesi gereken en önemli konulardan birisi üzerinde çalışmaktadır. Okul sistemleri uyuşmazlığı tek taraflı bir görüşle ve diğer toplum hakkında olumsuz algılamalar sunmaya devam ettikçe, uyuşmazlık sonsuza dek gelecek nesillere aktarılacaktır.

1996'da bir etkileşimli tasarı atölye çalışması ile başlayan iki toplumlu kadınlar grubu kadınların gözünde Kıbrıs'ta acı ve üzüntüye neden olan etmenlere odaklandı. Yedi ay devam eden bu

atölye çalışması kadınların konuları ile ilgilenen başka gruplar kurulmasına öncülük etti. Kıbrıs'a ait bir 'kadınların tarihi'nin' yazılması, Kıbrıs'ta karar üreten heyetlerde neden bu kadar az kadın olduğunun incelenmesi, ve uzun yıllardan beri var olan 'Kudüs Bağlantısı'nın' başarısı üzerine bir 'Kıbrıs Bağlantısı'nın' kurulması için çalışmalar yapıldı. 1995'te bir grup Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum kadın birlikte seyahat ederek Pekin'de düzenlenen BM Kadın Konferansı'na katıldı. Geniş bir alandan kadının birçok projelerde yer almasına rağmen, 1996'da bir araya gelen çekirdek ana grup toplanmaya ve bu çalışmaların birçoğuna öncülük etmeye devam etti. Çalışmaları Kıbrıs uyuşmazlığına sadece böyle bir grup tarafından sağlanabilecek bir bakış açısı sundu, ve Kıbrıs'ta uzun zaman görmezden gelinen konulara değindiler. Belki de en önemlisi, bu grubun sık sık orduyla karşı karşıya gelen ve erkeklerin uyguladığı şiddetin kurbanları olan nüfusun bir kesimine ses vermesidir.

Devlete ait ve özel üniversitelerde okuyan öğrencilerden oluşan iki toplumlu öğrenci grubu Ekim 1996'da başladı. Bu öğrencilerden birçoğu daha önce diğer toplumdan birisi ile hiç karşılaşmamıştı, ve biraz endişeye rağmen ilk toplantılarında mükemmel bir karşılıklı anlayış ortaya koydular. Birçok ortak meraklarını keşfettikleri birkaç toplantıdan sonra her ikisi de toplum lideri olan Sn. Klerides ve Sn. Denктаş'la görüştüler. Daha sonra bir hafta süren bir seminer için Budapeşte'ye gittiler, ve döndükten sonra gruplarını genişletmeye başladılar. En sonunda bir başka üniversite öğrencileri grubu oluşturuldu ve ilk grubun üyeleri bu yeni grup için bir uyuşmazlık çözümü atölye çalışması düzenledi. Aralık 1997'de iki toplumlu etkinliklerin kesintiye uğramasından hemen önce öğrenciler tek bir grup olarak toplanıp birçok proje geliştirmekteydiler. 1998'de öğrenciler çalışmalarına birlikte devam edebilecekleri zamanı sabırsızlıkla bekleyerek ayrı toplum gruplarında toplanmaya devam etti. Öğrenciler arasında genellikle aşırı uçtaki söylemler yüksek düzeyde görüldüğünden bu öğrencilerin başarıları şaşırtıcıydı. Bu öğrencilerin toplum sınırlarının ötesindeki çalışma becerileri, 1974 olaylarından

doğrudan etkilenmiş olamayacak kadar genç olanlar arasında yeniden yakınlaşmanın mümkün olabileceğinin göstergesidir²².

Ağustos 1997'de bölgesel bir barışı inşa etme grubu ilk kez bir İsviçre köyü olan Les Diablerets'te biraraya geldi. Foundation Suisse de Bons Offices (FOSBO) himayesinde yapılan altı günlük atölye çalışması Kıbrıs, Yunanistan, ve Türkiye'den ileri gelen barış inşa edicileri, Doğu Akdeniz'deki yakınlaşma etkinliklerinde yer alan kişiler ve gruplar arasında bağların gelişmesi için yollar aramak üzere bir araya getirdi. Türkiye, Yunanistan, ve Kıbrıs'taki iki toplumdan insanların yer aldığı 'dörtlü' projelerin geliştirildiği başarılı bir toplantıdan sonra bu grup iletişimini 1997'nin geri kalanında da Aralık ayında Ledra Palas'ta (Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar) ve Ocak 1998'de İstanbul'da (Türkler ve Yunanlılar) bir araya gelerek sürdürdü. Çeşitli etkinlikler için finansmanın bir şemsiye altında aranabileceği bir enstitünün kurulması için planlar yapıldı. Aralık'taki toplantılarının hemen ardından iki toplumlu etkinliklerin kesintiye uğraması grubun çalışmalarının planlandığı gibi devam etmesini zorlaştırdı ama grup üyeleri arasında iletişim devam etti, ve birçoğu daha sonra 1999'da Sigtuna, İsveç,'de düzenlenen bir seminerin de yer aldığı dörtlü seminerlere katıldı. Upsala Üniversitesi Barış ve Uyuşmazlık Araştırmaları Bölümü'nün düzenlediği bu toplantı Les Diablerets grubu üyelerinin bazılarına yeniden yüz yüze görüşme ve gelecekteki çabalar için planlar yapma fırsatı verdi. Aynı grup 2000 yılında Yunanistan'daki Sakız Adası'nda (yeniden Upsala Üniversitesi'nin düzenlemesiyle) biraraya geldi, ve 2001 yılında (Yunanistan, Türkiye, ve Kıbrıs'taki iki toplumdan katılımcıların katıldığı) Bruj, Belçika'da bir dörtlü toplantı yapıldı (bu toplantı USAID ve UNDP tarafından finanse edilen UNOPS'un yürüttüğü İki Toplumlu Kalkınma Programı'ndan sağlanan bir ödenekle desteklendi). Bruj grubu ilk kez 1997'nin sonunda sınırlamaların uygulanmaya konmasından kısa bir süre önce toplanmasına rağmen, katılımcıları Yunanistan ve Türkiye'deki taydaşları ile doğrudan bağlayarak Kıbrıs'ta barışı inşa etme çalışmasının yeni bir seviyeye ulaşmasını sağladı²³.

ÖZEL PROJELER

Uyuşmazlık çözümü atölye çalışmaları ve 1995'teki ilk etkileşimli tasarı atölye çalışmasından doğan 'agora/kermes' bir dizi özel projeye öncülük etti. Bunlar bugün var olan ve çoğunu İki Toplumlu Kalkınma Programı'nın desteklediği düzinelerce insiyatifin sefeli oldu²⁴. Bugün devam eden tüm projeleri saymak bu yazının konusunun dışındadır ama ilk insiyatiflerden bazıları örnek olarak verilebilir.

En çok ilham verici projelerden birisi on altı on dokuz yaş aralığındaki birçok genç insanın gruplarını biraraya getiren Barış için Gençlik Karşılaşmaları (YEP) olarak adlandırılan insiyatiftir. Bu programın başlamasına kadar Kıbrıs'ta birçok genç diğer toplumdaki birisi ile hiç tanışmamıştı. Bu proje genç nesile gelecekte Kıbrıs adasını paylaşacakları insanları tanıma fırsatı verir. YEP'in düzenlediği karşılaşmalar Temmuz 1997'de otuz Kıbrıslı Türk ve otuz Kıbrıslı Rumu biraraya getiren iki günlük bir toplantı ile başladı. Ekim 1997'de ikinci bir grup, ve aynı yılın Aralık ayında üçüncü bir grup oluşturuldu. 1998 ve 2002 arasında sekizden fazla ek grup oluşturuldu. Müzik konserleri, festivaller, danslar, ağaç dikimleri, ve atölye çalışmalarını içeren birçok etkinliği desteklediler. En girişimci ve ilham verici etkinliklerden biri 1974'ten önce aynı köyde yaşamış olan Kıbrıslılar'ı bir araya getiren köylülerin buluşması oldu. Temmuz 1992'de düzenlenen ilk etkinlik Baf kentine odaklanırken daha sonra diğer köyler için etkinlikler düzenlendi. Bu etkinliklerde birbirlerini yirmibeş otuz yıldır görmemiş olan insanlar yemek, içecek, fotoğraf ve bazı durumlarda 1974'te geride bırakılan ve komşular tarafından saklanan kıymetli kişisel eşyaların değiş tokuş edildiği duygusal buluşmalarla yeniden biraraya geldi.

YEP projesi 2000 yılında kurulan Barışı İlerleten Gençlik (Youth Promoting Peace-Y2P) adında bir başka gençlik programını esinledi. Bu projenin üyeleri iki toplumdaki gençler arasında yakın işbirliğinin gelişmesi ve Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk gençliği arasında iletişim köprülerinin kurulması için uğraştılar. Kıbrıs'ta eğitim ve Avrupa Birliği'nin sosyo-ekonomik potansiyel etkisi gibi

konulara değinen bir dizi konferanslar düzenlediler, uzlaşım becerileri, Annan Planı'nın ihtimali ve beklentisi, ve uyuşmazlık çözümü gibi konularda birçok atölye çalışması yaptılar. İlaveten, müzik festivali ve 2003'te 'Barış Günü için Bir Uçurtma Uçur' gibi başka etkinlikler, ve 2000'de Pile'de bir ağaç dikimi düzenlediler. Bu gençlik grupları 2000 yılında şimdi her yıl 30 Eylül'de kutlanan 'Kıbrıs Barış Günü'nü başlattı ve düzenledi²⁵.

BDP'nin desteklediği Barış için Teknoloji (Technology for Peace-TFP) adında yenilikçi bir proje İnternette yararlanılarak Ara Bölge'nin öte yanındaki insanları biraraya getirdi. İki toplumlu çalışmalara katılanları İnternet kullanımı ile tanıştırmak yanında tüm iki toplumlu grupların etkinliklerini daha iyi düzenleyebilmesi için toplantıları hakkında duyurular ve bilgi yerleştirebilecekleri, toplantı sonuçlarının kayıtlarını saklayabilecekleri, ve elektronik tartışma gruplarına yer verecek bir altyapı oluşturulması hedeflendi. Ayrıca, bu proje, çeşitli grupların etkinliklerinin tarihini belgelemeyi ve insanlara ödenek imkanları bulmaya yardım etmeyi, tartıştıkları konularda bilgi sağlamayı, ve dünyadaki diğer gruplarla bağlantı kurmayı amaçladı. Proje fikri önce etkileşimli tasarı grubunun 1995'teki 'agora/kermes'inin bir parçası olarak ortaya çıktı, ve ilk İnternet atölye çalışması 1996'da yapıldı. Ağustos 1997'de Washington D.C.'deki Dünya Meseleleri Enstitüsü'nden Birleşik Devletler'li bir uzmanlar ekibinin yardımcılığını yaptığı üç atölye çalışması yapıldı. Atölye çalışmalarından ikisi her toplumda tek toplumlu olarak yapılırken, üçüncüsü katılımcıların toplumlar arası görüşme simülasyonu yapmalarını sağlayan özel bir bilgisayar yazılımının kullanıldığı 'sanal' bir atölye çalışması oldu. Bunu 1998 yazında başka eğitim atölye çalışmaları ve çeşitli gruplar tarafından mesaj ve bilgi değişimi için TFP altyapısının düzenli kullanımı izledi. İki toplumlu grupların etkinlikleri hakkında bilgi yerleştirmesi ve üyeleri arasında ve dışarıdaki gruplarla bir iletişim aracı olarak kullanmaları için alan sağlayan bir web sitesi geliştirildi. İki toplumlu temasların yasaklanmasıyla daha düzenli ve devamlı iletişim sağladığı ve mutlaka yüz yüze temas gerektirmeyen işbirliği

sağlayarak iki toplumlu uzlaşmada yeni bir pencere açtığı için bu proje daha fazla önem kazandı²⁶.

Yine etkileşimli tasarı grubunun 1995'teki 'agora/kermes'inden doğan bir başka proje birkaç sayısı yayımlanan iki toplumlu Hade dergisi oldu. Bu yayının ilk sayıları çok zor koşullar altında çalışan kendini adanmış bir yazarlar grubu tarafından hazırlandı. Hade hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar için aynı anlama gelmekte, ve dergide her iki toplum üyelerinin makaleleri yer almaktaydı. Çoğu makalenin İngilizce yazıldığı ilk sayıda yazarlar Kıbrıs'taki barışı inşa etme çabalarına değinen birçok konuyu tartıştı. İki toplumlu gruplar, belirli iki toplumlu etkinlikler, ve ilk kez 'diğer taraftaki' yerleri ziyaret eden insanların deneyimleri hakkında yazılar yer aldı. Yayın ayrıca şiir ve kitap eleştirilerine yer verdi. Her iki toplumda başarılı olduğundan Rumca ve Türkçe makalelerin yer aldığı ikinci bir sayı yayımlandı. Ne yazık ki, iç uyuşmazlık ve Yeşil Hat üzerinden çalışmanın getirdiği zorluklar yayını durdurdu ve şu ana kadar yeni bir yayın yapılmadı.

İki toplumu gruplar, özellikle BDP'den, daha fazla destek almaya başladıkça bazıları daha fazla kurumsallaştı. Fulbright Eğitimci Marco Turk'un rehberliğinde toplanan uzlaşım grupları her iki toplumda bir Uzlaşım Merkezi kurdu. Kuzeyde Kıbrıs Türk toplumundaki kişiler ve gruplara uzmanlaşmış eğitim veren tam zamanlı bir çalışanı olan bir Yöneticilik Merkezi kuruldu. Güneyde Kıbrıs Rum toplumundaki birçok çeşit kuruluşa toplantı yeri ve kaynak kütüphanesi sağlayan bir STK Kaynak Merkezi kuruldu. Bu kurumların kurulması iki toplumlu gruplara toplum nezdinde daha fazla geçerlilik kazandırdı, ve sivil toplumu güçlendiren hizmetler vererek Kıbrıs'ta daha fazla insana hizmet verme olanağı verdi.

¹ Bu bölümün bazı kısımları Anastasios Tamis ve Michalis Michael (Eds.)'ın Cyprus in the Modern World adlı yeni bir kitabında basılacak olan bir yazı için hazırladığım materyale dayanır.

² Çoğu durumda 'diğer tarafta' yaşayanlar ayrımcılık, önyargı, dil hizmetlerinin eksikliği ve diğer zorluklarla karşılaşılır.

³ Aralık 1997'de Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye adaylık statüsü vermeyi erteleme kararı almasından sonra Kıbrıslı Türk yetkililer Kıbrıslı Türkler'e Kıbrıslı Rumlar'la buluşmak için Ara Bölge'ye geçiş izni vermeyi durdurdu. Daha sonra Kıbrıslı Türk yetkililer 'resmi olarak tanınmış' kurumlara Ara Bölge'de biraraya gelme izni veren uygulama başlattılar. Bununla birlikte, bu koşulları taşıyan kurumlar belirli sendikalar ve siyasi partilerdi.

⁴ Başlangıçta iki toplumlu koro biraraya gelmek için izin almakta zorluklarla karşılaştı. 1997'de iki toplumlu etkinliklerin kesintiye uğramasından sonra tek toplumlu gruplar halinde toplanmaya devam ederek ayrı olarak geleneksel Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum şarkıları yanında Türk besteci Livaneli ve Yunan besteci Theodorakis'in şarkılarını prova ettiler. İstanbul'daki tarihi bir konser de dahil yurtdışında birlikte sahneye çıktılar, 1997'den bu yana Ara Bölge'de yapılan birkaç iki toplumlu etkinlikte yer aldılar.

⁵ Şubat 2002'de 'Yeniden birleşme ve birlikte var olmak için Yurttaşlar Hareketi' adı altında yeni bir proje başladı. Genel olarak amaçları Kıbrıs Rum toplumu içerisinde görülebilir bir yurttaşların barış yapma hareketini oluşturmaktır.

⁶ Kıbrıs'taki uyuşmazlık çözümü etkinliklerinin bir tanımı için Broome (1988)'e bakın. Diamond ve Fisher (1995) Institute for Multi-Track Diplomacy'nin çok önemli çalışmasını inceler. Hadjipavlou-Trigeorgis (1993) Kıbrıs'taki ikinci-düzey diplomasiye içeriden bir bakış verir.

⁷ Bkn. Burton, 1969; Mitchell, 1981.

⁸ Bkn. Talbot, 1977.

⁹ Bkn. Doob, 1987.

¹⁰ Bkn. Stoddard, 1986.

¹¹ Bkn. Fisher 1992 & 1997.

¹² Bkn. Hadjipavlou-Trigeorgis,1993.

¹³Bu merkez esasen Kıbrıs Rum toplumu içinde çalışsa da açıklanan amacında hem Kıbrıslı Rumlar'ı hem de Kıbrıslı Türkler'i merkezin çalışmalarına, etkinliklerine dahil ederek iki toplumlu özelliği olmasıdır. Siyasi kısıtlamalar nedeniyle gerçek bir iki toplumlu kurum olarak çalışması mümkün olmadı, ama bir dizi uyuşmazlık çözümü atölye çalışmasının ve Kıbrıs Rum toplumunda iki toplumlu konulara değinen herkese açık sunumların yapılmasına yardımcı oldu.

¹⁴ Bu grup daha sonra 'İki Toplumlu Düzenleme Komitesi' olarak tanınmaya başlandı. Başka uyuşmazlık çözümü etkinliklerinin geliştirilmesinde danışman konumunda hizmet verdi, ve sonunda Ledra Palas'ta ofisi ve toplantıları için bir oda elde etti. İki toplum arasında daha iyi ilişkiler geliştirmede oynadığı rol için en az bir BM raporunda takdir edildi.

¹⁵ Bkn. Diamond & Fisher, 1995.

¹⁶ Kıbrıs Fulbright'taki Kıdemli Eğitimcilerin uyuşmazlık çözümü becerileri eğitiminde diğer etkinlikler yanında önemli rolü oldu. Uyuşmazlık çözümü çabalarına

çeşitli yönlerden katkısı olan kişiler: Ungerleider, School for International Training in Vermont, 1997-1998 akademik yılı Fulbright kıdemli eğitmeni; Eric Neisser, Rutgers University Law School, 1995-1996 akademik yılı Fulbright kıdemli eğitmeni; Marco Turk, University of California at Irvine, 1997 sonbaharından 1999 ilkbaharına kadar Fulbright kıdemli eğitmeni (uzlaşım eğitimi konusundaki bölüme bkn.); ve Philip Snyder, Cornell University, Ocak 1997'den Haziran 1998'e Fulbright kıdemli eğitmeni. Uyuşmazlık çözümü becerileri eğitimindeki katkıları yanında Snyder 1997'de hızla artan iki toplumlu etkinliklerin düzenlenmesinde özellikle önemli bir rol oynadı. Daha sonraki yıllardaki Fulbright eğitmenleri: Emil ve Marion Angelica, St. Louis University (1998-1999 akademik yılı); David Johnson, University of Tennessee (1998-1999 akademik yılı), John Tirman (Ağu-Ara, 1999), David Churchman, California State University (Ocak-Haz, 2000), ve Hermann Peine, University of Utah (2000-2001 akademik yılı). Tirman Kıbrıs'taki iki toplumlu etkinlikler hakkında bilgi içeren bir web sitesi hazırladı - <http://www.cyprus-conflict.net> .

¹⁷ Etkileşimli Yönetim özellikle karmaşık sorun durumlarıyla başa çıkmak için geliştirilen grup tasarımına bir yaklaşımdır.

¹⁸ Bu atölye çalışmalarının tam raporu yazardan edilebilir. Ayrıca çekirdek grupla yapılan IM atölye çalışmalarının eksiksiz tarifi için Broome, 1997 ve Broome, 1998'e bakın.

¹⁹ Turk'un düzenlediği birçok atölye çalışmasına ilaveten Washington'daki Federal Mediation Service'te bir eğitmen olan Pete Swanson 1997 sonbaharında bir iki toplumlu gruba bir haftalık eğitim programı düzenledi.

²⁰ Bu bölümde söz edilen grupların birçoğu artık düzenli olarak toplanmıyor. Aralık 1997'de iki toplumlu toplantılar için izinlerin kaldırılması bu grupların düzenli olarak toplanmasını uygulamada imkansızlaştırdı. Bununla birlikte, toplanabildikleri dönemde yasak süresince devam eden arkadaşlıklar çalışma ortaklıkları geliştirdiler, ve temaslarını sürdürmek ve birlikte çalışmak için başka yollar buldular.

²¹ 1996 ve 1997'nin çoğunda nereden bakarsanız bakın on ile onbeş arasında devam eden iki toplumlu grup vardı. Bu bölümde anlatılan bu gruplara ilaveten genç işadamları, gençlik liderleri, yurttaşların grubu, hukukçular, gazeteciler, politika liderleri, ve bazı diğerleri her ay ve bazen daha sık toplanıyordu. Bunlardan kendini 'Yurttaşlar Grubu' olarak adlandıran grup özellikle önemlidir. Katılmak isteyen herkese toplantıları açık tuttu, ve bir süre 1997'de iki toplumlu etkinliklerin kesintiye uğramasından sonra diğer gruplardan daha aktif kaldı. İlaveten, proje gruplarının (diğer bölüme bakın) çoğu da düzenli olarak toplanmaktaydı.

²² Üniversite öğrencileri grubu için Broome (1999)'a bakın.

²³ Yurt dışında düzenlenen seminerler adada konuşlanmış birçok düşünce ve hareket gruplarının kurulmasına öncülük etti. En yakın zamanda, Temmuz 2002'de Kıbrıs Forumu kuruldu. Kıbrıs uyuşmazlığıyla uğraşmak için yaratıcı yollar geliştirmeye kendini adanmış olan kurucu üyeleri arasında etkili halk şahsiyetleri, akademisyenler, ve iş adamları vardı.

²⁴ İki Toplumlu Kalkınma Programı (BDP) Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından finanse edilmekte olup Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Ofisi (UNOPS) tarafından yürütülmektedir. BDP Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarını ortak ilgileri olan alanlarda birlikte çalışarak projeler hazırlamaları ve uygulamaları konusunda cesaretlendirerek Kıbrıs'taki barış sürecini ilerletmeyi amaçlar. Program altındaki öneriler (projeler) finansman için kamu kurumları veya profesyonel gruplar

ve STK'lar gibi bağımsız kuruluşlar tarafından sunulabilir. Program çevre, altyapı, kamu ve hayvan sağlığı, yönetim ve sivil toplum, eğitim ve kültür, ile bilgi ve iletişim teknolojisi alanlarındaki etkinliklere öncelik verir. BDP'nin etkinlikleri için <http://www.unopspmu.org> adresindeki web sitesine bakınız.

²⁵ Gençlik etkinliklerinin birçoğu Birleşik Devletlerde düzenlenen çok başarılı yaz kamplarından doğdu. Kıbrıslı gençler birçok yıl Maine'deki tanınmış Seeds of Peace kampına (<http://www.seedsofpeace.org>) ve John Ungerleider tarafından Vermont'ta düzenlenen School for International Training yaz kamplarına katıldılar. Katılan öğrenciler ilk kez diğer toplumdaki birisi ile tanışıyorlardı, ve birçoğu birbirlerini görmek için güçlü bir istek ve barış için çalışma kararlılığıyla Kıbrıs'a geri döndü.

²⁶ Devam eden barış çabaları hakkında farkındalığı artırmak, katılımı artırmak, ve yeni barış projelerine bir forum ve organizasyon araçları sağlamak amacıyla Haziran 2000'de başka bir web sitesi kuruldu. <http://www.peace-cyprus.org/> adresinde bulunan bu internet sitesinde özel etkinliklerin duyuruları, yapılan etkinliklerin raporları, gelişmeler hakkında bilgi, toplu imza kampanyaları, başyazılar, yazılar, ve Kıbrıs hakkında sunumlar bulunuyor. Ayrıca internet için uygun şiir, kısa hikayeler, fotoğraf, resim, mimari, film ve video, müzik veya Kıbrıs'la ve barışla ilgili multimedya projeleri gibi sanatsal projelere de yer verir.

4. ENGELLERE KARŞI DURMAK

Bazen cesaretiniz kırılır. Her hafta Ledra Palas'a giderken birçok zorlukla karşı karşıya geliriz. Kıbrıslı Türkler için büyük bir iş yaptığımıza inanıyoruz -bu diğer tarafın bakış açımızı anlamasına yardım eden tek yoldur- yine de kendi toplumumuzun içinde bize karşı olan güçlerin hergün büyüdüğü görülüyor. Sık sık tüm bu fedakarlığa değer mi diye düşünüyorum.

Kıbrıslı Türk sosyal işler çalışanı

Yaptığımız tüm zorlu çalışmanın boşa gittiğine inanıyorum. Geçen ay Ara Bölge'deki olaylardan sonra [Ağustos 1996] sadece sert görüşlülerin sesi duyulur oldu. İleriye doğru birkaç küçük adım attığımızı düşünmüştük ama şimdi geriye doğru büyük bir sıçrama yaptık. Devam etmek için bir neden kalıp kalmadığını bilmiyorum.

Kıbrıslı Rum okul öğretmeni

On yıl önce Ara Bölge'nin ötesinde temaslarda yer alan insanlar her iki toplumda diğer tarafla görüştükları için sürekli eleştirilirdi. En iyi görüşe göre idealist, saf, ve hayalciydiler. Daha

kötüsü milli davaya ihanet eden hainler, düşmanın dostları, uluslararası toplumun paralı ajanları olarak suçlanmalarıydı. Kitle iletişim araçları onları görmezden geldi veya acımasız saldırılar yaparak 'ülkelerine ihanet ettiklerini' veya diğer tarafa 'satıldıklarını' iddia etti. Yetkililer iki toplumlu etkinlikleri bazen hoş gördüler ve bazen açıkça eleştirdiler. İlk öncülerin kendi toplumlarında baskın olan ruh haline karşı çıkmaları ve başka insanlarla görüşüp tartışmak için en temel insan haklarını kullanmaları kolay değildi.

Bazı yönlerden durum iki toplumlu toplantıların ilk günlerinden bu yana çok değişmedi. Birçok insan (belki çoğunluk) hâlâ toplumlararası temasları ilerletmenin yararları hakkında kuşkucudur, ve birçok insan iki toplumlu etkinlikler ve olaylara katılmakta tereddüt eder. Direncin türü zaman, farklı yaş grupları, ve toplumlar arasında değişir ama katılan insan sayısının artmasına rağmen, ve Nisan 2003'te kontrol noktalarındaki sınırlamaların kaldırılmasından sonra bile toplumlararası temasları ilerletecek etkinlikler için hâlâ yaygın destek yoktur. Bazı durumlarda, bugün bile, böyle etkinliklerde yer alanlar eleştirilir ve bazen taciz edilir.

Her kişinin deneyimi farklı olsa, ve koşullar zamanla değişse de Yeşil Hat'tın öte yanında ortak çalışmaların karşılaşılabileceği bazı engeller vardır. Bu zorlukların birçoğu Kıbrıs'ın sosyal ve siyasi gerçeğinden doğar. Statükonun sürmesinde çıkarı olan birçok grubun bulunduğu bir toplumda, uzlaşma çabalarına karşı durulması kaçınılmazdır. Ve uyumsuzluğun varlığının günlük yaşam biçiminin bir parçası olduğu bir sosyal sistemde bölünme hattının ötesindeki insanlarla biraraya gelmek rahat olan statüko için (eğer arzulanmıyorsa) ciddi bir tehdit olarak algılanabilir. Son olarak, sevdiklerini, mülklerini, ve bir hayat biçimini kaybedip acı çekenler için diğerinin bakış açısını anlama teşebbüsüne uygunsuz ve hatta duyarsız gözüyle bakılabilir.

Kişilerin ve grupların Kıbrıs'ta neredeyse herhangi bir yerde 'yasaklanmadan' veya Ledra Palas'ta görüşmek için 'izin'e ihtiyaç olmadan görüşmeleri Nisan 2003'ten beri mümkündür. Birçok eski sınırlama kalksa da çeşitli siyasi olaylar toplumlar arası temasları bezdirmeye devam ediyor. Her iki taraftaki yetkililer barış emekçilerinin

çalışmasını artık kınamasa da her iki toplumda da birçokları hâlâ Yeşil Hat'tın ötesinde insanları biraraya getiren etkinlikleri kınamaktadır. Bu bölümde geçmişte iki toplumlu temasları engelleyen, ve bu yeni durumda muhtemelen daha güç farkedilen bir düzeyde olsa da, hâlâ mevcut olan zorluklardan bazılarını tartışacağım. Bazı kişiler için bu zorluklarla birleşen boşuna didinmenin verdiği hayal kırıklıkları dayanılmaz olurken, başkaları onları katlanılması gereken kaçınılmaz sıkıntı olarak kabul eder. Her durumda en iyisi iki toplumlu bir seyahate çıkıldığında bunları akılda tutmaktır¹.

◆◆ TOPLUMLU ETKİNLİKLERİN SİYASETE ALET EDİLMESİ

1997'de kuzeydeki yetkililerin Kıbrıslı Türkler'e kontrol noktasından geçerek Ara Bölge'deki toplantılara katılma izni vermeyi durdurması çok az gazeteye manşet oldu. Bununla birlikte, politikanın değişmesi iki toplumlu etkinliklerin, ve belki Kıbrıs uyumsuzluğunun kendisinin önemli bir dönüm noktasını oluşturdu. Birçok yönden iki toplumlu etkinlikler üzerindeki bu 'yasak' aynı yılın başlarında siyasi görüşmelerin çökmesi kadar hayal kırıklığı yarattı. Bu olay, belki de 2000 kişinin yeraldığı düzinelerce grubun artık düzenli toplantılarına devam edemeyeceği, ve yer aldıkları projeleri gerçekleştirmenin artık daha zor olacağı anlamına geliyordu.

Kıbrıslı Türk yetkililer, iki toplumlu etkinlikler için izinleri Avrupa Birliği'nin (a) adaylıkları göz önünde bulundurulacak ülkeler listesinden Türkiye'yi dışlarken, (b) eşzamanlı olarak Kıbrıslı Rumlar'ın yönetimindeki Kıbrıs Cumhuriyeti ile doğrudan görüşmelere başlama kararı vermesinden hemen sonra kaldırdı. Kıbrıs Türk liderliği bu görüşmelerde eşit ve tanınmış bir ortak olarak kabul edilmeleri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için adaylar listesine konmasına kadar resmi ve gayri resmi düzeyde Kıbrıslı Rumlar'la tüm temasların durmasına karar verdi. İki toplumlu etkinlikler siyasi olayların bir kurbanı oldu, ve ilk kez uluslararası siyasetin karmaşık dünyasında siyasi bir araç olarak kullanıldı.

İki toplumlu etkinliklerin bir siyaset aracı olarak kullanılmasının nedeni kısmen bu etkinliklerin 1990'lardaki başarılarıydı. Aralık

1997'ye gelindiğinde etkinliklerin gelişimi sadece yetkilileri sınırlendiren bir ayrıntı olma noktasını geçmişti. Bölünme hattının ötesinde insanları biraraya getiren düzenli etkinliklerde yer alan bu kadar çok insan, ve içerdiği yüksek profilli birçok grupta bu etkinlikler gerçekten siyasi süreç üzerinde güç farkedilen bir etki yaratmaya başlamıştı. İlâveten, uluslararası diplomasi toplumunun çoğu tümüyle iki toplumlu etkinliklerin arkasındaydı, ve daha fazla diplomatik misyon destek vermeye başlamıştı. Böylece, Kıbrıslı Türk yetkililer iki toplumlu etkinlikleri uluslararası topluma isteklerini kabul ettirmek için kullanabilecekleri kusursuz siyaset aracı olarak görürken, aynı zamanda bu etkinlikleri destekleyen muhalefet gruplarından gelen büyüyen baskının bir kısmını sona erdiorlardı. İki toplumlu grupların artan gücü, devam etmelerini çok güçleştiren bir durum ortaya çıkardı.

Yasağın iki toplumlu etkinliklere katılanlar arasında gelişen momenti geçici olarak durdurmasına rağmen, temaslara ilk kez böyle bir kısıtlama getirilmiyordu. 1990'lar boyunca izin almak çoğu zaman zordu, ve bazı zamanlarda izin verilse bile katılımcılara sadece son dakikada başvurularının onaylandığına dair bilgi veriliyordu. Bir toplantı başlamadan hemen önce daha önce alınan izinlerin sık sık geri alındığı oldu. Sunulan isimlerden bazılarının sık sık kontrol noktasındaki nöbetçilere verilen listeden çıkarılması bu kişilerin meslektaşlarıyla buluşmak için Ara Bölge'ye geçemeycekleri anlamına geliyordu². Kıbrıslı Türk katılımcılara sürekli olarak kontrol noktasından geçiş izni verilmediğinden iki toplumlu etkinliklerin hiç yapılamadığı uzun dönemler oldu. Aralık 1997'deki durumdan Nisan 2003'tekinin başlıca farkı o dönemki izin yasağının yarı sürekli şeklidir. O zaman bunun bir sonu yokmuş gibi görünüyordu, ve diplomatik toplumun bütün ağırlığı bile kapatma kararının geri alınmasını sağlayamamıştı.

Kıbrıslı Türk yetkililer kendi insanların diğer toplulardan insanlarla buluşmasını engellediği için birçok eleştiri alırken Kıbrıslı Rumlar da iki toplumlu temasların yoluna birçok engeller koydu. Kıbrıslı Türk yetkililerin uluslararası toplumun iki toplumlu etkinliklerin yeniden başlatılması çağrısına karşı gelme isteği kısmen Kıbrıslı Rumlar'ın bu etkinlikleri kendi siyasi amaçları için kullanmasından

kaynaklanıyordu. Kıbrıslı Rumlar ‘Türk istilasına kadar iki toplum her zaman birlikte barış içerisinde yaşamıştır’ temasını işleyip, ‘Türk ordusu adadan çıkarsa iki toplum kendi işlerini sorunsuz olarak yönetebilir’ görüşünü sürekli ileri sürdüler. Kıbrıslı Rumlar için üretken iki toplumlu temasların varlığı onların Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler sorunsuz geçinirler ifadesini kanıtliyordu. Öte yandan Kıbrıslı Türkler tam ters bir görüşü savunarak ‘Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler hiçbir zaman birlikte barış içinde yaşamadı ve yaşamayacak’ ifadesini öne çıkarıyordu. İki toplumlu etkinliklerin hızlı büyümesi Kıbrıs Rum siyasi söylemi ve basınına sessizce sokuldu, ve aşırı milliyetçiler bile sık sık kibirli bir tavırla ‘iki toplumlu etkinliklerde iki toplumun kolaylıkla kaynaşması Kıbrıs sorununun toplumlar arası bir mesele olmadığını kanıtlar; bizi ayrı tutan sadece Türk istilasidir’ ifadesini kullanmaya başladılar. Söylemeye bile gerek yoktur ki Kıbrıslı Rumlar’ın bu söylemi Kıbrıslı Türkler tarafından kabul görmedi, ve Türkiye’nin gelecekte AB’ye üye olabilme olasılığı kararı bu ‘diken’in kaynağını kendi taraflarında temizlemek için uygun bir yol sağladı.

BASINDAKİ OLUMSUZ TASVİRLER

Özellikle iki toplumlu çabaların başladığı ilk zamanlarda Kıbrıs’taki çeşitli kitle iletişim araçları etkinlikleri ve katılanları olumsuz bir biçimde tasvir etme eğilimindeydi. Gazeteler, dergiler, ve radyo ve televizyon yorumcuları bu gibi çalışmalarda yer alan kişilerin aleyhinde yayın yaparak sık sık niyetlerini saptırdı ve kişiliklerine leke sürdü. 1989’da yurttaşlar insiyatifi başladığı zaman her iki tarafta gazeteciler katılımcılar aleyhinde yayınlar yaptı. 1993’te İngiltere, Oxford’da yapılan on günlük uyuşmazlık çözümü atölye çalışmasından dönen katılımcılar özellikle Kıbrıs Rum basınında benzer bir akibete uğradılar. Kıbrıs Türk basını 1994’teki uyuşmazlık çözümü seminerleri katılımcılarını şiddetle kınadı. 1996’da iki toplumlu etkinliklerin sürekli büyüdüğü dönemde ünlü Kıbrıs Rum dergilerinin birçoğu toplumlararası atölye çalışmalarına katılanları alay konusu yapan makaleler yayınlarak etkinliklerin özelliğini saptırdı ve katılanlar hakkında yanlış ve kötü bir resim çizdi.

Kıbrıs Rum basınında o zaman yer alan tasvire göre diğer tarafla temaslar ilgiyi durumun uluslararası boyutundan (diğer bir değişle tamamıyla bir 'istila, işgal, ve insan hakları ihlali' sorunu olarak görülmesi gerektiğinden) uzaklaştırarak sadece bir 'toplumlararası uyuşmazlık' durumu olarak niteleyenlere güven vermeye hizmet etti. Kıbrıs Türk basınındaki yazılarda iki toplumdan yurttaşlar arasındaki toplantılarda iki toplumun ayrı yaşamasının gereği hakkında yanlış mesajlar verildiği ileri sürüldü, ve Kıbrıslı Türk katılımcıların Kıbrıslı Rum katılımcılar tarafından 'cezbedilerek' geçmişte onlara karşı işlenen suçları unutulacakları 'tehlikesi' vurgulandı. Katılımcılar sık sık 'vatan haini' olarak adlandırıldı, ulusal davaya 'yurtsever olmamakla' suçlandı, veya 'düşmanın dostları' olarak alay edildi. İki toplumdaki basın sırayla katılımcıları 'Amerikan oyununa piyon' olmakla, veya hiç birşeyden habersiz insanların fikrini değiştirmek için 'CIA tarafından eğitilmekle' suçladı. Bir noktada Kıbrıs Türk basını katılımcıları hükümeti devirmek için bir dizi 'komünist hücreler' düzenleyen bir grubun parçası olmakla suçladı. Kıbrıslı Rumlar sık sık bu etkinliklere katılan Kıbrıslı Türkler'in resmi görüşleri temsil etmek için kendi yetkilileri tarafından gönderildiğini iddia ederken, Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumlar'ın bu toplantıları toplumlararası uyum hakkında siyasi açıklamalar yapmak için kullandığını iddia etti. En iyi durumda katılımcılar saf ve gerçekçi olmamak, gerçek niyetleri kendilerine hükmetmek veya adadan sürmek isteyenlerle birarada olmanın tehlikelerini görememekle tasvir edildiler.

Neyse ki yakınlaşma çabalarının bütünselliğini saptıran olumsuz basın haberleri hâlâ olsa da son zamanlarda, özellikle Nisan 2003'teki açılımlardan sonra, basının iki toplumlu etkinlikleri ele alışığı iyiye gitti. Bununla birlikte, basın genel olarak barış için güçlü bir araç olma potansiyeline ulaşamadı. Umud edilir ki olaylar daha iyiye gitmeye devam eder, ama, toplumlararası etkinliklerde yer alanların okudukları gazetelerden, dinledikleri radyolardan, veya izledikleri televizyon programlarından çabaları için fazla cesaret almaları olası değildir. Bu sadece toplumun genelinin iki toplumlu etkinliklere istençli katılmasını zorlaştırmaktan başka bu tür çabalara ve bu etkinliklere katılanlara karşı geniş kapsamlı eleştiri tutumunun devamını cesaretlendirecektir.

'TANINMA' ENDÜYES

Kıbrıs'taki iki toplumlu etkinlikler özellikle adadaki siyasi durumun aşırı zorluğu ışığında herhangi birisinin on yıl önce ihtimal edebileceğinden daha fazla ilerledi. Bununla birlikte, iki toplumlu ekipler tarafından yürütülen projeler sınırlı faaliyet alanına sahipti ve özellikle kültürel ve eğitsel etkinliklere odaklanmıştı. Bu projelerin, gelecekteki üniter bir Kıbrıs devletinin esası olacak işletmeler ve kurumlar arasında güçlendirilmiş, sürdürülebilir ve çalışan ortaklıkların oluşturulabileceği bir düzeye erişmeleri engellendi. İki toplumlu etkinliklerin bu önemli gelişme evresine girmesini önleyen önemli bir engel de özellikle Kıbrıslı Rumlar'ın diğer toplumun 'tanınacağı' endişesi oldu. Kıbrıslı Rumlar kendilerinin Kıbrıs'ın 'istilası ve yasadışı işgali' diye nitelendirdikleri duruma yasallık kazandırma olarak yorumlanma şansı olan iş ortaklıkları gibi etkinliklere izin vermek istemediler.

Bu endişe, bir düzeyde, özellikle stratejik bir bakış açısıyla, kolaylıkla anlaşılabilir. Hem Kıbrıslı Rumlar hem de uluslararası analizciler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uluslararası tanınırlığının, ve 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti' veya 'KKTC'nin benzer tanınmadan yoksun olmasının, Kıbrıslı Rumlar'ın Kıbrıslı Türkler'le yapmaya çalıştıkları görüşmelerde elinde tuttuğu ana üstünlük olduğunu hemen ileri sürerler. Rum Milli Muhafız Ordusu Ara Bölge boyunca yerleştirilmiş Türk birlikleri ile boy ölçüşemez, ve askeri bir karşılaşma Kıbrıslı Rumlar için süratle bir felaketle sonuçlanabilir. Birleşmiş Milletler'in Türkiye'nin 1974'teki müdahalesini kınadığı ve Kıbrıs topraklarındaki yabancı birliklerin geri çekilmesi çağrısında bulunduğu kararları aldırmadaki başarıları, Kıbrıslı Rumlar'ın otuz yıldır süren görüşmelerde belki elde ettiği 'tek' başarı olarak sayıldı. Yavaş yavaş iki bölge federal bir çözümü kaçınılmaz olarak kabul ettiler ama daha ileri görüşmelerden önce 'KKTC'nin tanınma talepleri Kıbrıs Rum halkının şu ana kadar kabul edebileceğinden muhtemelen daha fazladır. Siyasi analizcilere göre 'tanınma kartı' son noktaya kadar, muhtemelen iyi bir nedenle, ellerinde tutmaya niyetli oldukları bir kozdur.

Ne yazık ki Kıbrıslı Rumlar'ın tanınma konusundaki endişesi bir Kıbrıs Türk devletinin tanınmasından çok öteye gitmeye meyillidir.

Ticari değişimler ve uluslararası ilişkilere kadar toplumun her seviyesine uzanır. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Türk toplumuna verilecek bir tanınma imasından bile doğabilecek bir 'domino' etkisinden korkar. Örneğin, Rotari Kulübü'nün Kıbrıslı Türk şubesi bu kuruluşun uluslararası ofisine üyelik başvurusu yaptığı zaman Kıbrıslı Rumlar böyle bir birliği engelledi. Kıbrıs Rum toplumunda aynı kuruluşların olmadığı durumlarda bile Kıbrıslı Türkler'in kendi şubelerini uluslararası ofise bağlamasını engellemek için uluslararası tanınımlılığı olan siyasi mevcudiyetlerini kullandılar. Bir durumda, Kıbrıslı Türkler'in dünya çapında faaliyet gösteren ticarete yönelik uluslararası bir kuruluşun parçası olmak istediğini öğrendikten sonra Kıbrıslı Türkler'in şubesine adadaki tek şube olduğu için üyelik verilebilir korkusuyla Kıbrıslı Rumlar kendi şubelerini kurarak Kıbrıs adına üyelik başvurusunda bulundular.

Tanınma konusundaki bu endişe spor takımlarına, toplum kurumlarına, ticari girişimlere, ve hatta akademik kurumlara kadar uzanır. 1990'ların sonunda Lefkoşa'daki önde gelen özel bir kolejde Kıbrıslı Rum ve Yunan akademisyenler, yurtdışından (Türkiye de dahil) konuşmacılar, ve hatta Londra veya Birleşik Devletler'de ders veren Kıbrıslı Türkler'in katılımıyla bölgesel konuların ele alındığı birçok akademik seminer düzenlendi. Bununla birlikte, Kıbrıs'ın kuzeyindeki yüksek öğrenim kurumlarında ders veren Kıbrıslı Türk akademisyenler karşılıklı geçişlere izin verildiği dönemlerde bile davet edilmediler³.

Benzer bir engel ticari konularla uğraşan birçok iki toplumlu grubun ilerlemesini durdurdu. Daha önce bahsedilen genç işadamları grubu, başka yerlerde iki toplumlu temasların büyüdüğü bir dönemde, ortak iş projeleri başlatma girişimleri ilerleyemediği için en sonunda düzenli toplantılarına son verdi. Neredeyse iki yıl boyunca toplanıp ana konular hakkında sayısız yararlı tartışma yaptılar ama en iyi yaptıkları iş olan ticaret konusunda birlikte çalışma fırsatı olmadan devam etmek için yeterli motivasyonları olmadı. Benzer bir zorluk kıdemli işadamlarının/işkadınlarının ortak projelere girişmesini önledi.

Tanınma konusundaki endişe sık sık her iki toplulmdan meslektaşların davet edildiği iki toplumlu toplantıların bile, özellikle Kıbrıs'ın dışında yapılanların, ayrıntılarını etkiledi. Bu durumda olağan

bir uygulamada adres listeleri, davetiyeler, isim etiketleri, vb. yazılan birçok mesleki ve kurumsal ünvanın kullanılması zor oldu. Kıbrıslı Rumlar'a göre bir kişinin ünvanının kullanılması, 'belediye başkanı' gibi, tanınma anlamına gelebilir, veya birisinin kurumunu listeye koymak, 'Doğu Akdeniz Üniversitesi' gibi, 'yasadışı kaynakların' finanse ettiği bir kuruma yasallık verilmesine yol açabilir. Finansman sağlayan kuruluşların birçoğu bu gibi duyarlılıklara alışık olmadığı için ünvanlar ve kurumsal üyelikler sık sık katılımcıların listesinde, konferans masalarında isim kartlarının üzerinde, veya sunuş bölümlerinde yer alırdı, ve Kıbrıslı Rum delegasyonu ev sahibini mahcup ederek tümüyle böyle toplantıları terk etti. Bu, Kıbrıslılar'ın olgunluğu konusunda yurtdışında iyi bir izlenim yaratmaya yardımcı olmadı.

Bu tanınma tartışmasının Kıbrıslı Rumlar'ın bölünmeye yasallık verilmesi konusundaki endişelerine odaklanmasına rağmen Kıbrıslı Türkler de uluslararası topluma Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temsilcileri olarak tanıdıklarını gösterecek hareketlerden korktukları için birçok potansiyel etkinliği durdurdu. Avrupa Birliği'nin iki toplumlu etkinliklere 'Dördüncü Protokol' altında finansman ayırmasıyla böyle bir durum ortaya çıktı. Avrupa Komisyonu birkaç yıl boyunca bu paraların dağıtımı için prosedürleri uygulayacak bir yol bulmaya teşebbüs etti ancak kullanılabilemesi için projenin iki toplumlu olması ve Kıbrıs Cumhuriyeti planlama dairesi tarafından onaylanması gerekmekteydi. Son söylenen gereksinim nedeniyle Kıbrıslı Türkler finansmanın hiçbirini kabul etmezdi. Birçok iki toplumlu grup Dördüncü Protokol'dan para kullanabilecek projeler geliştirdi ancak Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin onayından resmen geçmesi gereken bir projeye katılma endişeleri yer almalarını önledi. Ve, Kıbrıslı Türkler'in katılımı olmadan bir projenin iki toplumlu bir çalışma olduğunu iddia etmek çok zordu. Bu zorluk, çevre, eğitim, sağlık, ve kültürel konularla ilgilenen birçok sürdürülebilir projenin ilerlemesini engelledi⁴.

İki toplumlu temasların siyaset için kullanılması, kitle iletişim araçlarının verdiği olumsuz izlenim, ve tanınma korkusu birlikte ele alındığında Kıbrıs'taki iki toplumlu etkinliklerin üzerinde sert bir etki

biraktıkları görülür. Katılımcılar sık sık devam edemeyecek kadar düş kırıklığına uğradı. Bazı uluslararası sponsorlar Kıbrıs'taki iki toplumlu etkinliklere finansman sağlamanın böyle bir çabaya değmediğine karar verdi. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler'in böyle engellerle karşılaştıkları zaman tavırları sertleşti. Kıbrıslı Rumlar iki toplumlu etkinliklere getirilen 'yasağı' Kıbrıslı Türkler'in uzlaşmaz olduklarının bir kanıtı olarak yorumladı, ve Kıbrıslı Türkler spor takımları, ticari kurumları, eğitim grupları, ve STK'larının uluslararası etkinliklere tam katılımına izin vermeyi kabul etmeyen Kıbrıslı Rumlar'ın gerçek bir ortaklıkla ilgilenmediğinin işareti olarak gördü.

Ne yazık ki kontrol noktalarının Ara Bölge'nin iki tarafına seyahat edilmesi için kısmen açılmasıyla bile bu engellerin birçoğu ortadan kalkmadı. Siyasi bir anlaşmaya varıldıktan sonra engellerin azalmasını umarım, ancak bu engellerin arkasında yatan endişeler bu anlaşmanın başarıyla uygulanmasını etkileyebilir.

ÖZELEÝTÖR

İki toplumlu etkinliklerin her zaman yolunda duran toplumsal etmenlere ilaveten katılımcılar ayrıca daha kişisel bir düzeyde engellerle karşılaştı. Bu özellikle iki toplumlu toplantıların ilk günlerinde aşıkardı. Ledra Palas'ta toplandıktan sonra evlerine döndüklerinde sık sık insanların diğer tarafla ilgili kendi deneyimlerinden öğrendiklerine zıt yönde ifadeler kullandıklarını duydular. Arkadaşlarının söylediklerinin doğru olamayabileceğini anlamasına yardım etmeye çalıştıklarında defalarca kaçınılmaz olarak insanların 'siz sadece safsınız', veya 'hepsi sizin görüştüğünüz gibi değildir', veya 'yapay bir ortamdaydınız' gibi ifadeleriyle uğraştılar. Daha kötüsü, arkadaşları onlarla alay etti ve onları düşmanla işbirliği yapmakla suçladı.

İki toplumlu etkinliklerde yer almış olanların düşüncelerini diğer taraf ile görüşme deneyimi olmayanlara açıklamaları hiçbir zaman kolay olmadı. Bununla birlikte, sessiz kalma alternatifi konuşmaya böyle fazla değer verilen, ve az gizliliğin olduğu bir toplumda genellikle bir seçenek değildir.

HÜSRANLA BAĞA ÇIKMAK

İki toplumlu temasların siyaset için kullanılması, tanınma korkusu, kitle iletişim araçlarının verdiği olumsuz izlenim, ve aile ve arkadaşlardan gelen eleştiri birlikte ele alındığında Kıbrıs'taki iki toplumlu etkinliklerin üzerinde sert bir etki bıraktığı görülür. Katılımcılar sık sık devam edemeyecek kadar düş kırıklığına uğradı. Bazı uluslararası sponsorlar Kıbrıs'taki iki toplumlu etkinliklere finansman sağlamanın böyle bir çabaya değmediğe karar verdi. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türklerin böyle engellerle karşılaştıkları zaman tavırları sertleşti. Kıbrıslı Rumlar iki toplumlu etkinliklere getirilen 'yasağı' Kıbrıslı Türklerin uzlaşmaz olduklarının bir kanıtı olarak yorumladı, ve Kıbrıslı Türkler spor takımları, ticari kurumları, eğitim grupları, ve STK'larının uluslararası etkinliklere tam katılımına izin vermeyi kabul etmeyen Kıbrıslı Rumları gerçek bir ortaklıkla ilgilenmediğinin işareti olarak gördü.

Bu engeller ne yazık ki kısa bir süre içinde ortadan kalkmayacak. Diğer toplumla temas etmek için Yeşil Hat'tın ötesine geçerseniz kaçınılmaz olarak bu ve benzer zorluklarla karşılaşacaksınız. Cesaretiniz kolayca kırılacak, ve bazen 'vazgeçmeye' teşvik edileceksiniz. En iyisi hayal kırıklıklarına ve tehlikelere rağmen yüzlerce insanın yıllarca bu çaba içinde yer almaya devam ettiğini akılda tutmaktır. Belki en iyisi bugün üzerinde gittiğimiz geniş, düzgün yolların bir zaman tökezleten parçalarla dolu patikalar olduğunu hatırlamak yardımcı olur. Zaman içinde üzerinde gidenler çoğaldıkça daha geniş, daha düzgün, ve daha az engelli olacaktır.

¹ Bu bölümün bazı kısımları Anastasios Tamis ve Michalis Michael (Eds.)'in Cyprus in the Modern World adlı yeni bir kitabında basılacak olan bir yazı için hazırladığım materyale dayanır.

² İki toplumlu etkinlikler için izin almanın zorluklarının tarifi için Broome (1999b)'a bakın.

³ Bir seferinde benim böyle bir seminerde konuşma yaptığım sırada iki toplumlu bir gezinti için güneyde birlikte yolculuk yapan bir grup Kıbrıslı Türk konuşmamı dinlemeye gelerek akademik kurumların bile sergilediği tanınma endişesine alaycı bir tezat oluşturdu!

⁴ 2003'te nihayet bu fonlardan yararlanmak için bir program başladı. Bilgi için bakın: <http://www.delcyp.cec.eu.int/en/index.html>

5. KARŞILAŞAN İMGELER

Diğer taraftan birisi ile hiç karşılaşmadım ancak ebeveynlerim ve öğretmenlerim tüm hayatım boyunca bana Kıbrıslı Rumların bize nasıl ikinci sınıf vatandaş muamelesi yaptığını, güvenliğimizden endişe etmemize sebep olduklarını, ve bizi yerleşim bölgelerine sürdüklerini anlattı. Kıbrıslı Rumlarla görüşüp konuşmayı neye benzediklerini kendi kendime öğrenmek için isterim.

Kıbrıslı Türk öğrenci

Kıbrıslı Türklerle görüşmek mi? Benim için sorun değil, gerçekten, ama Kıbrıslı Rumlar hakkında yapılan bunca propagandadan sonra herhalde bizim başımızın üstünde küçük boynuzlar çıktığını ve kollarımıza EOKA dövmesi yaptığımızı düşünürler. Umarım onlara bu kadar kötü olmadığımızı gösterebilirim.

Kıbrıslı Rum öğrenci

Hayatımız imgeler etrafında döner. Kendi kendimize görebileceklerimiz sınırlı olduğundan birçok bilgiyi öğretmenler, ders kitapları, ebeveynler, akrabalar, arkadaşlar, ve kitle iletişim araçlarından alırız. Bazı

kaynaklar diğerlerinden daha az saptırılmış olsa da tüm bilgi bir şekilde önyargılıdır. Fikirler oluştururken, kararlar verirken, ve hareket ederken ne kadar yanlış veya sınırlı olsa da bu veriyi kullanmak zorundayız. İmgeler gerçeği bulmamızda bize yol gösterir.

Yakın bir zamana kadar Kıbrıs'ta çok az kişinin diğer toplumdaki insanlarla direkt deneyimi oldu. Daha eski neslin üyeleri 30 veya 40 yıl öncesinin nasıl olduğunu hatırlayabilir, ancak hafıza çok seçicidir ve yıllar hatıraları bugünkü duruma güvenli bir rehber olamayacak şekilde değiştirir. Böyle bir durumla karşılaşan gençler ve aynı şekilde yaşlılar sık sık kasten saptırılmış olan bilgiye güvenmek zorundadır. Eğitim sistemi, basın, siyasetçiler, ve aile üyeleri Yeşil Hat'tın diğer tarafındaki insanların ve hayatın hakkında eksik, yanlış ve yönlendirici bilgiler verir. Temaslar kısıtlı olduğundan itiraz etme olanağı azdı ve birçok Kıbrıslı'nın bu betimlemeleri gerçek olarak kabul etmekten başka bir seçeneği yoktu.

Yeşil Hat'tın diğer tarafıyla herkesin temas etmesi mümkün, ve birçoğu için olası, olduğu için bugün durum farklıdır. Bununla birlikte temaslardaki bu artış geçmişin imgeleri ile karşılaşma olasılığının daha fazla olduğu anlamına gelir ve bunlar bazen memnun edici olmayabilir. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türkler'in onlar hakkında bazı kuşkulu şeylere inandığını görecektir. Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumlar'ı kuzeydeki hayatın kimi yönleri hakkında inanılmaz derecede saf bulacak. Bu imgelerin bazıları gülünç olabilirken, diğerleri aşağılayıcı olabilir. Yanlış anlamalar ve duyguların incinmesi muhtemeldir.

Sorunu kendi kendine çözmeyecek olsa da her iki tarafın bir diğerini nasıl gördüğü konusunda hazırlıklı olmak önemlidir. Bu bölüm, okuyucunun tartışmalarda duyduklarını daha iyi yorumlamasına yardımcı olacağı umuduyla her iki tarafta diğeri hakkında bulunan bazı imgeleri anlatacak. Ayrıca herhangi birinin diğer tarafla ilgili bazı görüşlerini sorgulamasına yardım edebilir.

Aşağıdaki bölümler Kıbrıs'ta kendi ve diğeri imgelerine odaklanan bir dizi tek toplumlu seminerde yapılan gözlemlere dayanmaktadır. Ayrı düzenlenen bu toplantılarda katılımcılar

birtakım sorulara verdikleri cevaplarla fikirler oluşturdu. Bazı sorular şunlardı: ‘Diğer toplum (Kıbrıslı Türk veya Kıbrıslı Rum) kendi toplumumuz içinde (Kıbrıslı Rum veya Kıbrıslı Türk) -basında, eğitim sisteminde, hükümet açıklamaları ve belgelerinde, diplomasi çevrelerinde, aile toplantılarında, kahvehanelerde, ve diğer yerlerde-nasıl algılanır?’. Bu sorular yanıtlandıktan sonra ana tartışma bunların hangilerinin toplumun genelinde daha fazla kabul gördüğünü bulmaya odaklandı.

Aşağıdaki bölümler diğer taraftan birisi ile görüşüldüğü zaman karşılaşma olasılığı olan imgelere odaklandı. Bu imgelerden bazıları muhtemelen iyi bilinirken diğerleri hayretle karşılanabilir. Her iki durumda da bu imgeler halkın tümünde kabul görse de belirli bir şahsın çok farklı görüşleri olabileceğini akılda tutmak önemlidir. Hepimiz farklı bilgiye maruz kalırız ve daha önceki deneyimlerimiz ve inanç sistemimiz nedeniyle bu bilgiyi çok sayıda yollarla belli bir işleme tabi tutarız. Bu durumda bile farklı imgelerin var olduğundan haberdar olmak ve her an bir tartışmaya girmek için ‘dışarıda bir yerlerde’ beklediklerini anlamak iyi bir fikirdir¹.

KIBRISLI TÜRKLER KIBRISLI RUMLAR'I NASIL GÖRÜYOR?

Kıbrıs Türk toplumunda diğer tarafla ilgili imgelerin birçoğu Kıbrıs'taki bir azınlık olarak rahatsız edildikleri, ayırım ve zulüm gördükleri 1963-1974 döneminde oluştu. Kıbrıslı Rumlar İngiliz yönetimi boyunca ‘enosis’ veya Yunanistan’la birleşme için mücadele verdi, ve birçoğu mücadelelerinin sonucunda elde edilen bağımsızlığı düş kırıcı olarak gördü. Anayasanın çalışmaz olduğuna ve Kıbrıslı Türkler için çok fazla ayrıcalık içerdiğine inandılar. Kıbrıslı Rumlarda adil değil diye gördükleri avantajlar nedeniyle kızgınlık ve yasama yapamama nedeniyle hüsrana vardı. Kıbrıslı Türkler adanın her yanında yerleşim bölgelerine çekildikleri zaman birçok Kıbrıslı Rum için görülmez oldular, ve aşırı uçta olan gruplar cazandırılmayacaklarından emin olarak hareket etmeye başladılar. Kıbrıslı Türkler’in bu dönemde çektiği acılar Kıbrıslı Rum nüfusun çoğunluğu tarafından farkedilmemiş ve Kıbrıslı Türkler’in

hafızasına ve yüreklerine iyice yerleşmiştir. Neyse ki Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumlar'la ilgili birkaç olumlu izlenime sahiptir, ancak yetkililer, eğitim sistemi, ve basın tarafından güçlü takviye alan olumsuz izlenimlerdir.

Genel olarak Kıbrıs Rum toplumu hakkındaki en yaygın inançlar şunlardan oluşur:

■ *'Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs'ın onlara ait olduğunu düşünürler.* Onlar Kıbrıs'ın bir Yunan adası olduğuna ve kendilerinin hak sahibi olduğuna inanırlar. Yunanistan'la birleşmeyi amaçlayan Megali İdea'dan vazgeçemediler. Kıbrıslı Rumlar bizim bu adada olma hakkımızın olduğuna inanmazlar. Bize saygı duymazlar veya toplumsal kimliğimizi bile tanımazlar. Bizim kendi irademizin olmadığına, doğrudan Türkiye'nin idaresi altında olduğumuza inanırlar.'

■ *Kıbrıslı Rumlar geçmişteki hatalarının sorumluluğunu görmezden gelirler.* Uyuşmazlığın 1974'te başladığına inanırlar. Her zaman Türkiye'nin askeri faaliyetlerine konsantre olurlar ama ondan önce yaşananları, Türkiye'nin müdahalesine kendilerinin nasıl zemin yarattıklarını görmezler. Kıbrıslı Rumlar 1963-1974 dönemiyle ilgili, kayıp insanlar, çalınan ikonlar, ve diğer konularla ilgili olayları saptırarak Türkiye'nin müdahalesine kadar herşey yolundaymış gibi davranırlar.'

■ *'Kıbrıslı Rumlar kuzeyle ilgili gerçekleri anlamayı başaramadı.* İki taraf arasındaki büyüyen farkı görmezler, ve kendi özerkliğimizi ve eşitliğimizi istememizi yanlış anlarlar. Türkiye'yi dünyanın geri kalanına açılan tek penceremiz yaparak, uyguladıkları ambargoların uzun zamanda kendilerine nasıl zarar verdiğini görmezler. Anadolu'dan Kıbrıs'a gelen Türklerler'in durumuyla ilgili saf bir görüşe sahiptirler, ve daha fazlasının gelmesine yol açanın kendi hareketleri olduğunu görmezler. Koşullar bizi Kıbrıs'tan uzaklaştırıyor, ve yakın bir zamanda kendilerini adayı Kıbrıslı Türkler yerine Türk köylülerle paylaşırken bulacaklar.'

■ *Kıbrıslı Rumlar bizim ikinci sınıf olduğumuzu düşünür.* Kendi siyasi kurumlarımızın olduğunu, demokratik olarak seçilen bir hükümetimiz olduğunu, toplumumuzu yönettiğimiz tüzükler ve yönetmeliklerimiz olduğunu anlamazlar. İşlerin yoluna gitmesinş

sağlamak için yaratıcılık ve zeka gerektiğinin, ve ticari becerilerimiz sayesinde birçok zorluğa rağmen nasıl yaşamayı sürdürdüğümüzün farkına varmazlar. Bizim hâlâ daha sadece şamişi yapabileceğimizi düşünürler. Eğer herhangi bir zaman ellerine bir fırsat geçerse bizi tekrar işçileri yapmaya çalışacaklar.’

■ *Kıbrıslı Rumlar’ın kafası kendi mağduriyetleri ile meşguldür.* Başkalarını mağdur ettiklerini görmezler. Güvenlikleri konusunda bazı gerçek ve ciddi endişeleri olduğunu biliyoruz ama onlar bizim güvenliğimizle ilgili hiç endişeli değildirler. Kıbrıslı Rumlar’ın sadece bize karşı değil, başkalarına karşı da bir üstünlük kompleksleri vardır. Herşeyi kendileri için isterler. Tanınmış olmanın tüm avantajlarından ve kazançlarından yararlanırlar ve bunu bizimle paylaşmazlar.’

■ *‘Kıbrıslı Rumlar uyuşmazlığı çözme konusunda ciddi değildir.* Herşeyin, tüm adanın kendi yönetimlerinde olduğu 1974 öncesindeki duruma döndüğünü görmek isterler, ama gerçek bir ortaklığa dayanan bir çözüm istemezler. Aslında, ortaklığın ne anlama geldiğini anlamayı başaramazlar, eşit siyasi statünün önemini görmezler. Denklik konusunda siyasi ve ekonomik anlayışa sahip değildirler. Kıbrıslı Rumlar’ın şimdiki durumu değiştirmeye ihtiyaç duyacak kadar güçlü acıları yoktur, ve uzlaşma için dürtüleri yoktur. Avrupa Birliği’ne katılma arzularını siyasi nedenler yönlendirdi, ve nihai sonucun nasıl Kıbrıs’ın sürekli bölünmesi olacağını görmezler. Belki, artık bizimle uğraşmamak için istedikleri budur.’

■ *‘Kıbrıslı Rumlar gelecek hakkında gerçekçi değildir.* Türk ordusunun ayrılması halinde herşeyin yoluna gireceğini düşünürler. Sınırsız dolaşım özgürlüğünün iki taraftaki aşırı uçtaki kimselerin sorun yaratmasına izin vereceğini anlamazlar. 1974’ten bu yana Kıbrıs’ta diğer toplumun ellerinde çok az sivilin öldüğünden bahsetmeyi unuturlar. Kimse EOKA ve TMT’yi yine işbaşında görmek istemez. Kıbrıslı Rumlar’ın ayrıca eski evlerine dönecekleri konusunda yanlış umutları vardır. Bir hayal dünyasında yaşıyormuş gibi saatin kollarını geri çevirip herşeyi eskisi gibi yapabileceklerini düşünürler. Son olarak, Kıbrıslı Rumlar Avrupa Birliği’ne girmenin

Avrupalılar'ın Kıbrıs'a daha kolay yerleşebilecekleri anlamına geldiğini unutulur. Avrupa kurallarını uygulamak zorunda oldukları zaman yaşanacak değişiklikleri anlamazlar.'

■ *'Bireysel olarak Kıbrıslı Rumlar iyi insanlardır. Çok ciddidirler, ve güçlü bir ekonomi kurmakta çok başarılı ve uluslararası kamuoyunu etkilemekte inandırıcı oldular. Diplomatik ve kibardırlar, ve oldukça çekici olabilirler. Sosyal ortamlarda onlarla birlikte olmak eğlencelidir - şarkı söylemeleri ve dansları iyidir, ve çok sayıda gerçekten komik şakaları vardır! Ne yazık ki bizden daha fazla dindardırlar, kilise tarafından çok fazla kontrol edilirler. Ayrıca Rus çıkar grupları ve Rus mafyasının sözünün bazı siyasetçiler üzerinde çok fazla geçmeye başlaması bizi endişelendiriyor.'*

KIBRISLI RUMLAR, KIBRISLI TÜRKLER'İN NASIL GÖRÜYOR?

Kıbrıslı Türklerin tersine, Kıbrıs Rum toplumunun diğer taraftan eziyet gördüğü bir geçmişi yoktur. Kıbrıslı Türkler'le hayatın kötü olduğu bir zamandan bahsetmezler, ve geçmişin arkalarında kalmasından kendilerini rahatlamış hissetmezler. Kıbrıslı Rumlar'ın diğer tarafla ilgili taşıdıkları izlenimlerin çoğu 1974 olaylarına dayanır. Ve bundan sonra bile olumsuz duygular aslında Kıbrıslı Türkler'e değil, Türkiye'ye yönelmiştir. Kıbrıslı Rumlar'ın büyük bir kısmı 1974'ten önceki zamanı iki toplumun karma köylerde yaşadığı, birbirinin düğünlerine katıldığı, ve birlikte tarlalarda çalıştığı huzurlu bir uyum dönemi olarak hatırlar. Gerçek tabii ki farklıydı, ve daha önce anlatıldığı gibi, Kıbrıslı Türkler'in bu dönemle ilgili hafızası Kıbrıslı Rumlar'ın yorumundan çok farklıdır. Bununla birlikte Kıbrıs Rum toplumunda Kıbrıslı Türkler'le ilgili çeşitli yaygın izlenimler vardır.

Genel olarak Kıbrıs Türk toplumu hakkındaki en yaygın inanışlar şunlardan oluşur:

■ *'Kıbrıslı Türkler Türkiye'nin rehinesidir. Kıbrıs hakkında hiç söz sahibi değildirler- adadaki gelişmelerle ilgili yetkileri yoktur. Aslında onlarla değil, kendi stratejik çıkarlarıyla ilgilenen Türkiye tarafından kullanılırlar. Türk ordusu tarafından 'korunuyor' olsalar da baskı altındadırlar, ve kendi sözlerini söyleme hakları yoktur. Her*

ne kadar Türkler'in onları umursamadığını bilsek de, pasiftirler ve konuşmaktan korkarlar.'

■ 'Kıbrıslı Türkler'in gündemi adayı bölmektir. Aslında bir çözüm istemezler. İstediklerini zaten elde ettiler, ve görüşmelerde sadece oyalanırlar, her zaman ilerlemeyi engellemek için bir yol bulurlar. Sabit fikirlilikleri bir anlaşma için umutlanmamızı imkansız hale getirir.'

■ Kıbrıslı Türkler'in talepleri nüfus sayıları ile orantısızdır. %20'den az nüfus paylarıyla (ve onlar hergün ayrıldıkça sayıları azalır ve yerlerini Türk yerleşikler alır) erkin %50'sini isterler. Ve sadece güneydeki iktidarı paylaşmak isterler - kuzeyde kendi efendileri olmak isterler. Topraklarımızın yaklaşık %40'na sahiptirler ve hiçbirini geri vermek istemezler. Evlerimiz, otellerimiz, sahillerimiz, tarım alanlarımız, meyve bahçelerimiz onların ellerindedir, ve hiçbirini nasıl yöneteceklerini veya nasıl bakımını yapacaklarını bilmezler. Ve bu da yetmezmiş gibi Kıbrıs'ın en güzel yerlerini, mücevherimiz Girne'yi, harika dağlarımız Beşparmakları, ve Mağusa'nın muhteşem sahillerini, ellerinde tutarlar. Panayia mou! (Aman Allahım!)

■ 'Kıbrıslı Türkler uluslararası hukuğa saygılı değiller. Hiçbir ulusun bir başka egemen ülkeyi istila ve işgal etmeye hakkı yoktur. Birleşmiş Milletler, Birleşik Devletler, ve Avrupa Birliği dünya toplumunun geri kalanıyla birlikte Türk istilasını kınadı ve Türk birliklerinin ayrılması çağrısını yaptı. BM'de alınan kararlar Kıbrıslı Türkler ve Türkiye tarafından görmezden gelindi. Onlara ambargo uyguladığımız için şikayet ederler, ama onlarla ticaret yapmak istemeyen uluslararası toplumdur. Küstah hukuk tanımazlıklarıyla yaşamayı sürdürmelerinin tek nedeni arkalarında duran Türkiye'nin askeri gücüdür.'

■ 'Uluslararası toplum Kıbrıslı Türkleri kayırır. Uzlaşmaz olmalarına, yasadışı statülerine, uluslararası hukuğu ihlal etmelerine, ciddiyetle görüşmeleri geri çevirmelerine rağmen, uluslararası toplum Kıbrıslı Türkler'e ödün vermeleri için baskı yapmadı. Bizden sürekli vermemiz istenir, ve biz hiçbir zaman karşılığında hiç birşey görmeyiz. Bunun nedeni Batı'nın Türkiye'yi desteklemesidir. Bir müttefik olarak Türkiye'ye ihtiyaçları olduklarını düşünürler ama bunu ne kadar haketmediğinin farkında değildirlen.'

■ 'Kıbrıslı Türkler ekonomik ve kültürel olarak gelişmiş değildir. Ekonomileri o kadar bozuktur ki hayatta kalmak için tamamen Türkiye'ye bel bağlarlar. Bir anlaşma durumunda Kıbrıslı Rumlar için ekonomik bir yük olacaklar. Ve modern toplumumuza da fazla bir katkıları olmadı - güzel sanatları, önemli edebiyatları, mimari başyapıtları, veya demokratik idealleri yoktur. Bizim Kıbrıs'ta 8000 yıldan fazla zengin bir mirasımız vardır, ve Kıbrıslı Türkler buraya kısa bir süre önce geldiler. Yaptıkları tek şey kiliselerimizi alıp minareler eklemek oldu.'

■ 'Kıbrıslı Türkler'in Kıbrıs'ta bir yeri vardır. Türkler gözlerini Kıbrıs'a dikmeden önce Kıbrıslı Türkler'le bir sorunumuz yoktu. Ortak birçok yönümüz vardır, hemde kesinlikle Türklerle olandan daha fazla. Avrupa Birliği ile ilgili birçok ortak çıkarlarımız vardır. Mülklerimizi işgal ettikleri sürece düşmanlarımız olacaklardır, ama biz eskiden komşuyduk. Yaşanan bunca şeyden sonra tekrar birlikte yaşayabileceğimizden emin değiliz. Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar eğer kendi başlarına bırakılırsa ileriye doğru yollarını bulabileceklerinden eminiz.

FARKLILIKLARIN TAKDİR EDİLMESİ

İki toplumlu temasların potansiyel faydalarından bir tanesi her iki tarafın bir diğeri hakkındaki olumsuz ve saptırılmış imgelerin yerlerini umut verici bir biçimde daha gelişmiş görüşlere bırakan değişimdir. Kıbrıs'ın bir noktada gerçek barışı yaşaması için tarafların algılardaki farklılıkları değiştirme yönünde çalışmaları ve anlayış geliştirmeleri ve bir diğeri için görüşlerini takdir etmeleri gerekmektedir. Bundan başka, adanın geleceği için ortak bir vizyon oluşturmak üzere birlikte çalışmalıdırlar, böylece geçmişi yorumlamalarındaki farklılıklara rağmen bu karşıt görüşleri bir kenara bırakarak iki toplumun barış içinde yaşayabileceği ve ortak amaçlar için çalışabileceği bir yer yaratabilirler.

Atölye çalışmaları ve seminerlere katılanlarla yaptığım tartışmalarda neredeyse herkes diğer tarafla ilgili görüşlerinin ne kadar değiştiğini anlatıyor. Ayrıca diğer tarafa kendi toplumlarındaki

hayatla ilgili değişik bir bakış açısı sunabilmenin önemi üzerinde durdular. Bu değişimin iki taraflı olduğu ve herkes için öğretici bir deneyim olduğu görülmektedir.

Varılan sonuç hiçbir zaman bir yolculuğun başlangıcında mevcut değildir, ve yol boyunca bazen gidiş inişli çıkışlı olabilir. Birisinin bizim toplumumuz hakkında kesinlikle yanlış olduğuna inandığımız sözler söylediğini duyduğumuz zaman doğal bir tepkiyle o kişiyi 'düzeltmek' isteriz. Genellikle, bunu daha onlar sözlerini bitirmeden yapmaya çalışırız. Hiç kimse olumsuz bilgi duymak istemez, özellikle doğru olmadığını biliyorsak. Ve çoğu zaman bunu kişiselleştiririz. Kıbrıslı Rumlar Kıbrıslı Türkler'in köylerinde nasıl katliamlar yaptıklarını duydukları zaman kesinlikle kendilerinin yapmış olamayacakları bu hareketler için kendilerinin suçlandığını zannederler. Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumların mülklerini çaldıklarını duydukları zaman, bir suçlu olmakla suçlandıklarını hissederler. Bu ithamla birleşmiş olan incinmiş duyguları içlerinde tutmaları kolay değildir.

Ne yazık ki, başkalarının sözlerini düzeltme veya yanlış olduğunu kanıtlama girişimlerimiz, ayrıca algılanan suçlamalara karşı güçlü savunmamız, sadece durumu daha da kötü yapar. Birçok zaman diğerinin (ve bizim) aklındaki izlenimin doğruluğunu güçlendirirler. Böylesi münakaşacı tartışma neredeyse bir zaman kayıdır, ve daha kötüsü, uyuşmazlığın sürmesine neden olur. Bazı yönlerden hiç karşılaşmamış olmak daha iyidir, çünkü şimdi iki taraf da güven içinde diğer tarafı 'kendi gözleriyle gördüklerini' söyleyebilirler, ve duyduklarının gerçekten doğru olabileceğini üzüntüyle görebilirler.

Olumsuz sözleri söyleyenlerin bu sözleri çıkaran insanlar olmadığını, bu insanların bu sözleri muhtemelen bilinçli olarak kullanmaya karar vermediklerini akılda tutmak önemlidir. Hepimiz gibi, onlar da sadece kendilerine verilen bilgiye itimat ederler, ve tüm hayatları boyunca duydukları şeyleri tekrar ederler. Tüm basmakalıp örneklerde olduğu gibi muhtemelen söylediklerinde bir doğruluk payı vardır. En azından sözleri, artık yaşanmıyor veya

abartılmış olsa da, bir zamanlar bir şekilde olmuş olan olaylara dayanır. En iyisi bu durumu iki yönlü bir eğitsel fırsat olarak ifade etmektir. Kendi kendimize diyebiliriz ki: 'Önümde duran kişiden yeni bir şeyler öğrenebilirim. Evde hiç duymaya fırsatımın olmayacağı benim toplumum hakkında bir bakış açısı vardır. Ve beni tanıdıkça bazı algılamaları değişebilir - belki ben de onların öğrenmesine katkıda bulunabilirim.'

Ne yazık ki, algılamalardaki değişiklikler tek bir karşılaşma sonrasında oluşamaz. Diğer insanla görüştüğümde, ona tüm hayatı boyunca söylenilenden farklı birşeyler gösterebilirim, ama ben sadece bir kişiyim, ve her zaman kuralı bozan istisnalar vardır. Her durumda, diğeri benimle karşılaşmasından sonra (benim gibi) bu algılamaları doğurup yetiştiren kaynağa geri gidecek, ve benimle yaptığı tartışmalarda görüp duyduklarına sıkıca sarılması kolay olmayacak. Gerçek değişimin meydana gelmesi, ve her iki tarafın diğerinin görüşü üstünde gerçekten durmaya başlaması için, zaman içinde, değişik ortamlarda, ve çeşitli insanlarla, sayısız konuşmalar yapılması gerekecektir. Ve bu görüş alışverişinin, sosyal 'muhabbeten' daha fazla birşey olması gerekir. Temel konular hakkındaki tartışmalar algıların gerçekten değişmesi için zemin hazırlar.

ÇEYİTLİĞİN KABUL EDİLMESİ

Diğer toplumu homojen görme ve onları tam manasıyla olumsuz koşullarla resmetme eğilimi vardır. Yine de, diğeri hiçbir zaman ayırt edilmeyen bir varlık değildir, ve birisinin kendi tarafındaki tüm görüşler de aynı değildir. 'Düşmanın' içindeki veya kendi toplumu-nuzdaki çeşitliliğin kabul edilmesi önemlidir. Oluşturulan iki toplumlu grupların birçoğu çeşitli siyasi inançları, Kıbrıs'taki durumu iyileştirmek için ne yapılması konusunda oldukça farklı görüşleri olan insanlardan oluştu. Bu 'Kıbrıs Rum duruşudur' veya 'Kıbrıs Türk duruşudur' diye sözler yanıltıcı olur. Gerçekten gördük ki bazen toplum hatları arasındaki karşılıklı benzerlik her toplumun içindekinden daha fazla olabiliyor. Kıbrıslı Rumlar'ın kendi yurttaşlarının çoğuyla kurduklarından daha yakın bağları Kıbrıslı

Türklerle kurdukları sık rastlanan bir durumdur. Tabii ki her iki tarafta 'resmi' bir duruş vardır ve bir grubun başlangıç aşamalarında sık sık bu görüşler egemen olur. Grup daha açık bir paylaşım havasına girdikçe kişisel farklılıklar açığa çıkarılır ve tartışma zeminini oluşturur. Katıldığım 200'den fazla iki toplumlu toplantı ve atölye çalışmasında, tamamen toplum hatlarının bir tarafıyla ilgili konuların tartışıldığını nadiren gördüm. Toplum içi farklılıkların zenginliği, her iki tarafta aşırı uçta bulunanların iki toplumun ayrılığını körüklemesi olasılığını zorlaştırabilir. Bu, gelecekte toplumlar arası işbirliğinin daha mümkün olabileceğinin göstergesi olan bir etmendir.

ORTAK NOKTALARIN KEYFEDİLMESİ

Farklılıkları kabul etmenin, onlara karşı koymanın, ve takdir etmenin çok önemli olduğu kadar, Kıbrıslılar'ın ortak çıkarları, ortak arzuları, ve hatta ortak bir kültürü paylaştıklarının anlamak da önemlidir. Herşeye rağmen, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar 400 yıl bu adada birlikte yaşadılar! Ortak tarihleri boyunca çok kez benzer sorunlara karşı koydular ve benzer koşullar altında yaşadılar. Bir arkadaşımın birgün Baf'ta günbatımını izlerken bana hatırlattığı gibi, adanın hem kuzeyinde hem de güneyinde doğan ve batan güneş aynıdır. Ve lisan, din, ve etnik köken farklılığına rağmen Kıbrıslılar yaşamak ve gelişmek için mücadele eden, ailelerine daha iyi bir hayat sunmaya çalışan ve çocukları için doğru dürüst bir gelecek temin etmeye çalışan komşu insani varlıklardır. Özellikle uyuşmazlık durumlarında ortak noktaların ortaya çıkması her zaman farklılıkların ortaya çıkması kadar kolay değildir. Ancak anlamlı bir ilişkinin zeminini hazırlayan da ortak noktalardır.

Ne yazık ki, Kıbrıslılar arasındaki ortak noktalar konusu (Kıbrıs'taki birçok başka konular gibi) politize edilmiştir. Toplumsal ayrımın gerekliliğinin üzerinde durmaya çalışan Kıbrıs Türk söylemi, iki toplum arasındaki farklılıklara aşırı vurgulama eğilimindeyken, Kıbrıs Rum söylemi benzerlikleri abartma eğilimindedir. Bu, iki toplumun görüşlerinin bir seviyede gerçekten doğru olduğu ve diğer bir seviyede tehlikeli derecede yanlış olduğu bir durumdur. Ana

vurguyu iki toplum arasındaki benzerliklere yaparak, Kıbrıslı Rumlar iki tarafın bir araya gelmesini önleyen temel uyumsuzluk alanlarını hesaba katmayı ihmal ediyorlar. Farklılıklar üzerine yoğunlaşarak Kıbrıslı Türkler bir çözümün gerçeğe dönüşmesi durumunda insanların tekrar birarada yaşayamayacakları bir durum yaratıyorlar.

Kıbrıs'ta birlikte çalıştığım hemen hemen her gruptaki Kıbrıslı Rumlar'ın kendi görüşleri ile diğer toplumdaki meslektaşlarının görüşleri arasındaki fark nedeniyle sarsıldıkları bir evreden geçtiklerini gördüm. Kıbrıslı Türkler'in kararlılıkla iki taraf arasında umduklarından daha fazla benzerlik olduğunu kavramayla mücadele ettiklerini (ve bazen karşı koyduklarını) gördüm. İnsanların ve grupların Kıbrıs'ın gerçeklerine daha yakın olan, onlara güvenen, kendini bir diğer insanla özdeşleştiren, ve saygıyla nitelendirilen gerçek bir ortaklıkta birlikte çalışabilecekleri daha iyi bir duruma getirebilecek, daha dengeli bir resim çizmeleri gerekir.

¹ Nisan 2003'ten bu yana yapılan temasların bu imgeleri henüz bilinmeyen yönlerden etkilediğini akılda tutmak önemlidir. Diğerinin imgeleriyle ilgili soruları inceleyen bir dizi atölye çalışmasını tekrar düzenlemek yararlı olabilir. Bu soruya değinen araştırma projelerinin ilki yakın bir zamanda Zenon Severis'in yazdığı *The Effects Of The Opening Of The Green Line On Young Greek Cypriots And Their Perception Of Identity (Yeşil Hat'ın Açılmasının Genç Kıbrıslı Rumlar'ın Üzerindeki Etkisi ve Onların Kimlik Anlayışı)* başlıklı lisans üstü tezidir. Belki bu bölümü okurken burada anlatılan imgelerin, nasıl (umarım olumsuz etkilerini azaltacak şekilde) değişmiş veya değişmekte olduklarını düşünebilirsiniz. Bunlar yakın zamandaki 'açılımlardan' önce toplumun genelinin özelliği olan, imgelerdi.

6. KİMLİK İNCELEMESİ ¹

Ülkemin bölünmüşlüğü bana eksiklik hissi verir. Bir tarafım eksikmiş gibi hissederim. Girne'yi, Karpaz'ı, ve herşeyden fazla annemin köyü olan Lapta'yı görmeye can atarım. Ama Kıbrıslı Türkler'in artık hayatımda olmaması da bana acı verir.

Kıbrıslı Rum gazeteci

Özgürlüğümüz için, Rum korkusu olmadan yaşayabileceğimiz için minnettarım. Ama içim rahat değildir. Her zaman ağır bir yükü yanımda taşıyorum. Adına Kıbrıs sorunu diyorlar, ve bu benim kim olduğumun bir parçasıdır.

Kıbrıslı Türk barış eylemcisi

Uyuşmazlıklar sık sık siyasi istekler, askeri üstünlüğe susamışlık, ekonomik avantaj için uğraş, kaynakların yönetiminin sorun olması, ve büyük güçlerin jeopolitik manevraları nedeniyle baş gösterir ve devam ederler. Ancak, ayrıca bu tablonun arkasında gizlenen daha derin, daha insani birşey var mıdır?

Yukarıda sıralananlar gibi daha 'görünür' etmenlerin en yakın ve doğrudan etkilerini anlamamız gerektiği gibi, birçok uyuşmazlıklardaki gizlenmiş unsurların, özellikle farklı etnik grupları içerenlerin, kendi ve diğeri hakkındaki algılamalar olduğuna inanmaktayım. Farklı gruplar kendilerini nasıl görürler? Diğeriyle ilgili nasıl görüşlere sahiptirler? Kendini algılamadaki ve diğerin görüşlerindeki bu farklılıklar nasıl çatışır? Her grubun kendisiyle ilgili görüşü diğeri tarafından nasıl tehdit edilir? Uyuşmazlığın kendisi grupların kendilerini nasıl gördüklerinin temeli olabilir mi? Bu ve kimlikle ilgili diğeri soruların Kıbrıs'ta Yeşil Hat üzerinde daha etkili bağların gelişmesinde ciddi yardımı olduğuna inanırım.

Kimlik konuları uyuşmazlık durumlarını birkaç yönden etkiler. Uyuşmazlığın kendisinin,, herhangi bir tarafın kendi kendisini, özellikle de karşı tarafı nasıl algıladığına bağlı olan değişiklikler etrafında dönmesi muhtemeldir. İlk önce algılardaki bu farklılıklar uyuşmazlığa yol açmış olabilir, ve bunlar genellikle ayrılığı şiddetlendirir ve uzlaşmayı neredeyse imkansızlaştırır. Güven kırılmış, suçlamalar uçuşmakta, yaralar mikrop kapmakta, umut kaybedilmiştir. Geçmişte samimi yakınlık içinde yaşamış olsalardı, her tarafın kendi tanımı içinde birlikte sahip oldukları ilişkiler de yer alacaktı. Ayrılık bu ortak kimliği parçalar ve birinin kendisini tekrar tanımlamasını gerektirir. Çatışan taraflar arasında uygun anlaşmaların yapılabilmesi için bu kimlik konularına mutlaka değinilmesi gerekir².

Bazı yönlerden Kıbrıs'taki kimlik konuları oldukça basit gibi görünür. İyi tanınlanmış, her biri aslında tek bir etnik grubun yerleştiği ve yönettiği iki coğrafi bölge vardır. Her toplum kendisi için tutarlı bir tanımlama kullanır - Kıbrıslı Türkler kuzeyde ve Kıbrıslı Rumlar güneyde. Kıbrıslı Türkler Türkçe konuşur, kendilerini laik Müslümanlar olarak görür, Osmanlı miraslarıyla övünür, ve kendilerini bakış açısı ve yönlendirme açısından Avrupalı kabul ederler. Kıbrıslı Rumlar Yunanca konuşur, Hristiyan Ortodoks kilisesine mensup, Elen dünyasının bir parçası olmakla gurur duyar, ve kendilerini Avrupa'ya ve Batı'ya yönlendirirler. Bir yabancı için Kıbrıslı Türkler'i

basit bir şekilde Türkiye'nin bir parçası ve Kıbrıslı Rumlar'ı Yunanistan'ın bir uzantısı olarak görmek kolaydır - yalnızca kendi anavatanlarının iki 'ileri karakolu'.

Bununla birlikte, Kıbrıs'taki gerçek bundan daha karışıktır. Kıbrıslı kimliklerin çok yüzlü doğası ve uyuşmazlık üzerindeki etkileri, geçtiğimiz on yılda yardım ettiğim yurttaş gruplarının atölye çalışmalarında ortaya çıktı. Bu atölye çalışmalarının çoğunda tartışmaları yönlendiren iki soru vardı. Biri fikirleri oluşturmak ve açıklamak amacıyla, ve diğeri de bu fikirler arasındaki ilişkileri bulmak için ortaya atılmıştı. Her grupta tartışma konumuzun etrafını saran önemli konuların sistemini temsil eden bir etki yapısı oluşturmaya çalışıyorduk. İlk birlikte çalıştığım ana grupta, başlangıçta Kıbrıs'taki barışı inşa etme çabalarının engellerini araştırdıktan sonra grubun barışı inşa etme etkinliklerinin amaçlarına geçtik. Diğer gruplarda Kıbrıs gençliğinin karşılaştığı konuları, genç işadamları arasında artan işbirliğinin engellerini, Kıbrıs'ta üzüntü ve acıya neden olan etmenleri, bölgedeki yurttaş barış gruplarıyla işbirliğinin engellerini, ve diğer konuları inceledik. Bu atölye çalışmalarının hiçbirinde kimlik ana konu değildi ama her durumda tartışmalarımızın büyük bir kesimini oluşturan kimlik konuları vardı.

Bu atölye çalışmaları yanında ayrıca kimlik konusunda özel sorular ortaya atan birkaç seminere de yardımcı oldum. Örneğin, sık sık 'diğerinin' algılarıyla, bireyin kendini algılaması, ve diğerinin sizi nasıl gördüğünün algısıyla ilgili sorulara cevap aradık. Bu atölye çalışmalarından birinde, yaklaşık altı hafta boyunca katılımcıların kendi toplumları içerisinde, ve diğer topluma karşı kendilerini nasıl gördüklerini inceledik. Bu seminerin ana amacı kimlik konularının Kıbrıs uyuşmazlığını nasıl etkilediğini incelemektir. Tartışmalarının başlangıç evresinde bu gruptaki katılımcılar 'Bir Kıbrıslı Türk veya Kıbrıslı Rum olarak ne gibi duygular ve inançlar kimliğimle birleşmiştir?' sorusuna karşılıklı cevaplar verdiler. Tartışmanın bir parçası olarak bu ifadelerden çıkartılan daha büyük temaları inceledik, ve yanıtları altı başlık altında topladık (bkn. Tablo 1).

Devam eden bölümde bu temaların herbirini, gözlemlerimin

çoğunu kimlik seminerlerinden edindiğim bilgilere dayandırarak daha ayrıntılı inceleyeceğim. Bu gözlemler diğer atölye çalışmalarındaki tartışmalar ve ayrıca Temmuz 2001'de bölgedeki yakınlaşma çabalarıyla ilgili olarak düzenlenen seminerler dizisinden edindiklerimle artmıştır³.

Devam etmeden önce, her toplumun kendi içinde büyük bir çeşitlilik olduğuna ve bu grup içi farklılıklara sık sık 'milli davaya' olan bağlılıkların gölge düşürmesine rağmen, hiçbir grubun bütünüyle tek bir parça olarak ele alınamayacağı konusunun önemine işaret etmek gereklidir. Bu çeşitlilik ayrıca atölye çalışmalarımızda da ortaya çıkmıştı. Bazen en ihtilafli tartışmalar, etnik hatlar karşısında değil de aynı toplumun üyeleri arasında yer alır. Bu sonuçla, aşağıda sunduğum tarifler seminerlerimizde ortaya çıkan genel örnekler olarak ele alınmalıdır. Kıbrıslı Rumlar'ı veya Kıbrıslı Türkler'i birey olarak aşağıdaki bölümlerde sunulan niteliklerin tümü veya çoğu ile somutlaşmış görmek uygunsuz ve yanıltıcı olur. Bununla birlikte, her grubun içinde, tartıştığımız inançların ve duyguların toplumun genelini temsil ettiği ve insanların kendilerini nasıl gördükleriyle ilgili güvenilir rehber olduğuna dair bir ortak karar vardı.

Aşağıdaki bölümleri okurken, bunların iki toplumlu bir ortamda gerçekleştirilen atölye çalışmaları ve seminerlerde ortaya çıkan algıları naklettiklerini akılda tutmak yararlı olur. Sonuçlar Kıbrıs'taki kimlik konuları hakkında yapılmış sosyal-bilimsel araştırmanın bir ürünü değildir. Böylece birisi aşağıda özetlenen fikirlerin toplumun tümünün değil de, aslında iki toplumlu gruplara yönlendirilen insanların görüşlerini yansıttığını tartışabilir. Yine de, iki toplumlu gruplardaki insanlar Kıbrıslılar'ın geniş bir kesitini temsil etmiş, ve onlardan (sadece kendi kişisel görüşlerini değil) toplumun genelinde bulunduğu inandıkları fikirleri sunmaları istenmişti. Bu nedenle aşağıda sunulan tartışma toplumun genelini yansıtır diye anlaşılabilir. Her durumda, fikirler hem tek toplumlu hem de iki toplumlu ortamlarda tartışma ve müzakere için uyarıcı bir etki yapmalıdır.

Tablo 1: Kıbrıs'taki Kimlik Konularının Karşılaştırması

Kıbrıslı Türkler	Kıbrıslı Rumlar
ANAVATANA BAĞLILIK	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Osmanlı mirası, Türk dili, İslam diniyle ilgili gurur ■ İç işlerinde Türkiye'nin kullandığı nüfuzun düzeyi konusundaki artan rahatsızlık 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Elen uygarlığının taşıyıcısı, Yunan toplumunun üyesi, Ortodoks dininin parçası olmak, Batı medeniyetine yapılan katkılarla ilgili gurur ■ Yunan ve Kıbrıs mirasları arasındaki bağlantıyla ilgili kargaşa, Yunanlıların Kıbrıs hakkındaki niyetlerine güvensizlik
KIBRIS'A DÜYKÜNLÜK	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Toprağa bağlılık, kültür zenginliği ile gurur, Kıbrıs lehçesi ■ Türkiye halkından farklı olma 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adanın tümüne bağlılık, doğum yerine bağlılık, Kıbrıs'ın tarihiyle övünç, Kıbrıs lehçesi ■ Yunanistan halkından farklı olma
KIBRIS UYUŞMAZLIĞININ SIKINTISI	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Birçok zorlukların acısını çekmek, Kıbrıslı Türk olarak hayatta kalmanın zorluğu, bastırılmış ekonomik potansiyel ■ Türkiye ve Kıbrıslı Rumlar arasında sıkışmak, yardıma muhtaç, durumun kurbanları 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Eksiklik hissi, adamda dolaşım özgürlüğünün eksikliği, geçmiş hakkında üzüntü ■ Her zaman uzlaşmacı, uluslararası güçlerin kurbanları, zayıf duruş, mücadele gücü
DOĞER TOPLUMLA DÖYK	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Azınlık olarak görülmüş, dil ve dinle ayrılmış, güvensizlik hissi ■ Diyalog arzusu, barış yapma isteği 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ayrılıkla kırılmış ■ Benzerlikleri arama, birleşme arzusu
KÜLTÜREL ÖZELLİKLER	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Yakın aile bağları, güçlü komşuluk duygusu, sosyal olaylara önem verme ■ Zor durumlarda mücadelede pasif olma, başkalarına hoşgörülü 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Yakın aile bağları, güçlü komşuluk duygusu, sosyal olaylara önem verme ■ Barışsever, merhametli, duygusal, çok çalışkan
ULUSLARARASI TOPLUMLA DÖYK	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Avrupayla bir tutma, kozmopolit, uluslararası konuların yeterince farkında olmamak ■ Uluslararası toplum tarafından yanlış anlaşılması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Avrupayla bir tutma, uluslararası hukuk ve haklara önem verme, dünya sahnesinde kendine güvenen ■ Diğer topluluklarla ilgili şüpheli olma, sorunlar için uluslararası toplumu sorumlu tutma

ANAVATANLA BAĞLANTI

Atölye çalışmalarında hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar için baskın konu olarak çıkan kategori, anavatanlar diye nitelendirdikleri Türkiye ve Yunanistan'a duydukları bağlılıktı. Kıbrıslı Türkler için bu bağlılık oldukça açıktı. Kendilerini yalnız Türkiye'de değil, bölgedeki birçok başka ülkede yaşamış olan daha büyük bir Türk nüfusunun parçası olarak görüyorlardı. Türk dili kendilerini tanımlamalarının önemli bir parçasıydı, ve Türk dilinin sunduğu şiir ve edebiyatı çok anlamlı buluyorlardı. Dünya tarihindeki en hoşgörülü ve çok kültürlü imparatorluk olarak gördükleri, birçok çağdaş uluslarda, özellikle sınırları içerisinde birçok kültürleri barındıranlarda bulunan ilerici fikirlerden bazılarını ortaya çıkaran Osmanlıların soyundan gelmek onlara gurur veriyordu. Kıbrıslı Türkler kendilerini laik Müslümanlar olarak sayıp, İslamiyet'in kutsal günlerini kutlar, düğün ve cenaze gibi başlıca dinsel törenlere katılır, ancak ibadetlere faal olarak katılmazlar veya giyim, günlük dua, cami ibadetlerine katılım gibi konularda daha muhafazakar uygulamaları takip etmezlerdi. Çoğunlukla Türkiye'nin kurumları ve kültürel hayatı ile aynı hizada olduklarını düşünürler, ve aynı soydan geldikleri insanlara ve yaklaşık 400 yıl önce atalarının göçtükleri topraklara bu kadar yakın olmaları onları rahatlatırdı. Daha sonraki bölümlerde daha anlaşılır olacağı gibi Kıbrıslı Türkler ayrıca kendilerini anavatanlardan gelenlerden, özellikle yakın zamanda Anadolu'dan Kıbrıs'a gelen dinsel olarak muhafazakar olan yerleşiklerden ayrı tutuyorlardı. Ancak Türkiye'ye olan güçlü bağlılıkları tartışılmazdı.

Kıbrıslı Rumlar için anavatanlarına duydukları bağlılık daha karışıktı. Açık bir biçimde kendilerini Yunan kültürünün ve tarihinin bir parçası olarak ve daha büyük Yunan toplumuna ait görüyorlardı. Yunan dilinin güçlü ifadesinden, kelime hazinesinin zenginliğinden, ve dili beceri ve güzellikle kullanarak dünya toplumu tarafından takdir edilen eserler yaratan birçok şair ve yazarları olduğundan güç alıyorlardı. Batı demokrasisinin, felsefenin, bilimin, tıbbın, psikolojinin, edebiyatın, ve sanatların temelini attıkları gözüyle bakılan Elenler'in başarıları ve katkılarından gurur duyuyorlardı. Kutlamaları, yortu

günleri, doğum, evlilik, ve ölümle ilgili dinsel ibadetleri Hristiyan Ortodoks dini kimliklerinin önemli bir yanıydı, ancak hiçkimse kendini dindar olarak nitelemedi ve Kilise'nin günlük hayatları üzerinde fazla etkisi olduğuna çok azı inanıyordu. Kıbrıslı Türkler'in aksine, Yunan hısımlarının günlük hayatına ve kurumlarına kendilerini yakın hissetmiyorlardı. Bir ölçüye kadar, sık sık kendilerine ikinci sınıf vatandaşmış gibi davrandıkları için Yunanlılar'dan hoşlanmadıkları kanısındaydılar. Yunan hükümetinin dış tehditlere karşı koruma sözü vermesi onları rahatlatırsa da, bir ihtiyaç durumunda Yunanlılar'ın yardım ulaştırabileceğine (veya ulaştıracağına) inanmıyorlardı. Bir taraftan Yunanistan'la savunma ve güvenlik anlaşmaları yapılması gerektiği kanısındaydılar. Aynı zamanda Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgili niyetlerinden ve iyi niyetinden kuşkulananarak onları adadaki acı ve hayal kırıklıklarının çoğundan doğrudan sorumlu tutuyorlardı. Son olarak, miraslarının ne kadarının Yunan olduğu ve ne kadarının Kıbrıs'ın sayısız diğer hükümdarlarından geldiği konusunda belirsizlik ifade ettiler. Sonuçta, kimi kuşkulara ve karışıklıklara rağmen Kıbrıslı Rumlar anavatanla olan bağlarını tanıdılar ve Yunan miraslarıyla övündüler.

KIBRIS'A DÜŞKÜNLÜK

Kıbrıslı Türkler'in Türkiye'yle ilgili duyguları ile Kıbrıslı Rumlar'ın Yunanistan'la ilgili duyguları karşılaştırıldığında ortaya çıkan farklılıklar her birinin karşılaştığı farklı tarihsel olaylarla kısmen açıklanabilir. Kıbrıs'taki Yunan etkisi 3000 yıldan fazla geriye, Homer tarafından anlatılan Truva savaşlarından sonra Kıbrıs'a gelen ilk Yunan yerleşiklere kadar giderken, Kıbrıs'taki Türk varlığı 400 kadar yıl önce Osmanlılar'ın adayı fethetmeleriyle başlar. İngiliz sömürge dönemi dışında, Türkler'in etkisi nispeten kesintisizken, Kıbrıs'taki Yunan etkisi Fenike, Asur, Mısır, Roma, Bizans, Lüzünyan, Venedik, Osmanlı, ve İngiliz fetihlerinin tabakaları arasında kalmıştır. Dil ve mitolojide Yunanlılar hakim olsa da, bu dönemler de kendi etkilerini bırakmıştır. Birçok Kıbrıslı Rum 'Yunan mirasının kırılmayan zincirine' işaret edecek ancak bu Kıbrıslı Rumlar'ın kendileri için bile her zaman ikna edici bir tez değildir. Ayrıca, anavatanın uzaklığı

Kıbrıslı Rumlar için Kıbrıslı Türkler'inkinden daha büyüktür (Atina'ya 500 mil varken, Türk sahiline sadece 40 mil vardır), ve uzaktaki bir komşuyla yakın ilişkiler sürdürmenin uygulamadaki zorlukları yanında, böyle bir fiziksel uzaklık psikolojik uzaklıkları da doğurur. Bir başka etmen Kıbrıslı Türkler'in nüfusunun anavatan Türk'lerine oranı (120.000'den az toplam nüfusun 65 milyona oranı) ile Kıbrıslı Rumlar'ın Yunanistan'ın nüfusuna oranınının (650.000'nin karşılaştırmasıdır. Kıbrıslı Rumlar Yunan nüfusunun büyüklüğünden dolayı kendilerini ezilmiş hissetmediklerinden ve kendilerini Yunanistan'dan bağımsız görüp hareket etmeleri zor değilken, Kıbrıslı Türkler Türkiye'nin büyük nüfusu karşısında daha fazla baskı hissedebilir. Son olarak, Yunanlılar'ın 1974'te Türkiye'nin müdahalesine yol açan darbedeki rolleri açıkça kabul edilir, ve Kıbrıslı Rumlar hem içişlerine yapılan bu müdahaleyi hem de Türk kuvvetlerine karşı kendilerini savunmaya çalışırken Yunan yardımından yoksun olmayı süratle kınar. Tam tersine, Kıbrıslı Türkler bunu toplumları için bir 'kurtuluş' hareketi olarak görerek Türkiye'ye 1974'teki müdahalesi için minnetarlıklarını ifade ederler.

Her iki toplumun anavatanlarına duydukları güçlü bağlara ilaveten hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar ayrıca Kıbrıs adasına içten düşkünlüklerini dile getirdiler. Kıbrıslı Türkler adaya olan sevgilerini, topraktaki köklerini, manzaraya olan duygusal düşkünlüklerini, ve adanın kokularına, renklerine, seslerine, ve yaz akşamlarının serinleten rüzgarlarına olan sevgilerini vurguladılar. Kıbrıs lehçesinin, mutfağının, ve birçok kültürel geleneklerinin eşsizliğini tartıştılar. Türk akrabalarından ayrı bir kimlikleri olmasından övünç duydular, laik oluşlarından ve fazla dindar olan hiçbir şeyden hoşlanmadıklarından söz ettiler.

Benzeri olarak Kıbrıslı Rumlar adanın topraklarına ait olmakla ilgili duygularını, Kıbrıs'ın manzarasının insan ve doğayla ilgili yönlerini, ve dağlara ve denize, kokuya ve güneşin renklerine ve havaya olan duygusal bağlarını uzun uzadıya tartıştılar. Ayrıca onlar da, Kıbrıs lehçesini, Homerik zamanındaki Yunanca'ya kadar

geri götürerek, vurguladılar. Kıbrıslı Türklerin yaptığı gibi kendi kültürlerinin anavatandaki Yunanlılar'inkiyle benzersiz olan yönlerini vurguladılar. Kıbrıslı Türklerin tersine, Kıbrıs'taki 8000 yıllık insan yerleşimine dikkat çekerek Yunan etkisinden önce ataları tarafından anıtlar inşa edildiğinin ayırımına vardılar. Ayrıca hükümetlerinin uluslararası tanınmışlığını ve Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olması nedeniyle dünya sahnesinde oynadığı bir rolü olduğunu vurguladılar. Yine, Kıbrıslı Türklerin aksine, koşullar kötü ve gelecek korkulu olsa bile adayı terketmeye istekli olmadıklarını konuştular. Son olarak, Kıbrıslı Rumlar adanın tümüne olan bağlılıklarını, ve doğdukları yere (köy veya ortam) özel bir önem verdiklerini dile getirdiler.

Bu farklılıkların ötesinde, hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler vatanları için çok benzer düşünlük hislerini ifade ettiler. Bu durum her ikisi için de, isimlerine eklenmiş Kıbrıslı ekine verdikleri anlamı yansıtır. Bunula birlikte, Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların görüşleri arasında ortaya çıkan farklılıklar önemsiz değildir. Kıbrıslı Rumların adanın 8000 yıllık tarihine dikkat çekmeleri rastlantı değildir -tarihlerinde onlara adanın orijinal sakinlerinin kendileri olduğu ve Kıbrıslı Türklerin nispeten yeni gelenler olduğu öğretili. Uluslararası tanınmaya verilen önem Kıbrıslı Rum kimliğinin bir başka siyasi özelliğidir - meşruiyetlerini Kıbrıs'ın resmi temsilcisi olarak bu yasal konumlarından elde ederler, ve kendilerini nasıl gördükleri büyük oranda bu durumlarıyla ilgilidir. Son olarak, Kıbrıslı Rumların adanın tümüne olan bağlılıklarına verdikleri önem Kıbrıslı Türkler'in görüşlerinden oldukça farklıdır. Kıbrıslı Rumlar'ın resmi duruşuna göre her Kıbrıslı adanın tümünde serbesçe hareket edebilmelidir, ve bu siyasi mesaj doğumdan itibaren her Kıbrıslı Rum'un bilincine çakılır. Birçoğu için doğdukları köy (veya abeveynlerinin köyü) Kıbrıs'lı Türklerin yönetimindeki bölgede kalır, ve belirli bir yere dikkatleri çekmek bir gün bu yerlere gidebileceklerine dair siyasi umudu canlı tutmanın bir yoludur. Kıbrıslı Türkler de doğdukları yerleri (eğer evleri eskiden güneyde ise) özler. Neredeyse tümü eskiden onlar için önemli olan güneydeki yerleri

ziyaret etmek istese bile çok az Kıbrıslı Türk bu yerlerde tekrar yaşamak istediğini ifade etti. İki toplum arasındaki bu farklılıklar, uyuşmazlığın başlıca itici gücüdür, ve çözülmesi çok zor olan konuları temsil eder.

KIBRIS UYUŞMAZLIĞININ SIKINTISI

Çok az Kıbrıslı Rum veya Kıbrıslı Türk Kıbrıs uyuşmazlığının olmadığı bir dönem bilir. 1950'lerden beri hayatlarının ön sırasında yerini almış, ve bugün yaşamlarının çoğunu kaplayarak yayılan bir güçtür. Her iki grup fiziksel olarak acı çekmiş ve şimdi her ikisi de psikolojik olarak acı çekmektedir. Kıbrıs uyuşmazlığı Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin kimlikleri üzerinde ağır bir etkiye sahipse de bu etkinin yönleri farklıdır. Kıbrıslı Türkler için kimliklerinin önemli bir parçası bir toplum olarak yaşama mücadelesidir. Kendilerini yıllarca Kıbrıslı Rumların elinde büyük acılar çekmiş görürler, ve bu acılara yol açan olaylar devamlı hatırlatılır. Ciddi bir adaletsizliğin kurbanları olduklarına, birçok gücün kendilerine acı çektiğine dair içlerinde bir inanış vardır. Kıbrıslı Türklerin, toplumlarının hem bir toplum olarak tanınması hem de ekonomik fırsatlar anlamında daha iyiyi hak ettiğine dair güçlü bir inanışları vardır.

Kıbrıslı Rumlar için de kimlik mücadeleye bağlantılıdır, ama onların savaşıma geçmişte kendilerine karşı yapılmış olan haksızlıklara hitap edecek adalet içindir. Kendilerini acı çekerken görürler, sorunlarının esas kaynağı Kıbrıslı Türkler değil, Türkiye ve uluslararası toplumdur. Bölünmüş, eksik, ve (Kıbrıs'ta serbest dolaşım ve yerleşme) özgürlükleri olmadığı kanısındadırlar. Geçmişle ilgili pek çok acı ve gelecekle ilgili belirsizlik vardır. Kendilerini kararlı bir biçimde barış uğruna ödün veren ve pazarlık masasında zayıf bir konumda olan taraf olarak görürler.

Bir düzeydeki benzerliklere rağmen Kıbrıslı Rumlar'ın ve Kıbrıslı Türkler'in Kıbrıs uyuşmazlığıyla ilgili olarak kendi kendilerini nasıl gördüklerindeki farklar uyuşmazlığı canlı tutan esas güçlerden

birisidir. Kıbrıslı Türkler'in bir toplum olarak yaşam mücadelesi Kıbrıslı Rumlar'ın kişisel haklarını kullanma mücadelesiyle çatışır. Kıbrıslı Türkler'in Kıbrıslı Rumlar'ın neden olduğu acılar karşısında Kıbrıslı Rumlara karşı hissettikleri duygular, Kıbrıslı Rumlar'ın Kıbrıs'taki acının nedeni olarak dış güçlerin (özellikle Türkiye'nin) üzerinde durmalarıyla görmemezlikten gelinir. Kıbrıslı Türkler'in uluslararası yalnızlıkları nedeniyle hissettikleri kısıtlamalar, Kıbrıslı Rumlar'ın dünyanın statükoyu bir çözümün başlangıç noktası olarak kabul ederek onları daha zayıf bir durumda bırakacağı tehlikesine karşı sürekli uyanık olmaları gerektiği inancıyla uyumsuz. Aynı zamanda, tüm Kıbrıslılar'ın psikolojik ve sosyal refahlarını ve kendilerine bakışlarını kaplayan, çözülmemiş uyumsuzluğun varlığından kaynaklanan genel bir 'ağır durum' vardır.

DiĞER TOPLUMLA İLİŐKI

Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler aynı küçük adada 400 yıldan fazla birlikte yaşadılar, ve birbirleriyle olan bağları kimliklerinin önemli bir omurgasını oluşturur. Kıbrıslı Türkler için dil ve dinin onları Kıbrıslı Rumlar'dan ayırdığı yönler hakkında belirgin bir farkındalık vardır. Uzun yıllar ekonomik, siyasi, ve kültürel olarak idare altında olmaktan kaynaklanan bir aşağı olma kompleksinin varlığıyla ilgili bazı tartışmalar vardı. Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlar'a karşı bir güvensizlik hissi içinde, daha büyük bu toplumdaki kendilerini tehdit altında hissettiklerini, ve eskiden düzenli olarak gerçeklerşen önyargı ve suistimelden kendilerini koruma gereği hissettiklerini ifade ettiler. Kıbrıslı Rumlar tarafından bugün bir azınlık muamelesi gördükleri için kuvvetli bir hoşnutsuzlukları vardı. Aynı zamanda daha fazla diyalog, doğrudan iletişim kurmak ve ticaret yapmak, ve yan yana barış içinde yaşamının yollarını bulmak için kuvvetli bir istek vardı.

Kıbrıslı Rumlar Kıbrıslı Türklerle olan benzerliklerini vurgularken, farklılıklar hakkında nadiren düşündüklerini açıkça kabul ettiler. Kıbrıslı Türklerle bir arada olma, komşularıyla birlikte barış içinde yaşama arzularını ifade ettiler. İki toplum arasında

herhangi bir yapay ayrılığa karşı güçlü bir hoşnutsuzluk vardı, ve kendilerini sürekli olarak hem kendilerinin hem de komşularının bireysel hakları için savaşanlar olarak gördüler.

İki toplumdaki hiçbirinin bir diğeri olmadan 'eksiksiz' hissetmediği açıktı, ancak bu Kıbrıslı Türklerin fazla Kıbrıslı Rumlar için daha gerçek görünüyordu. Azınlık statüleri nedeniyle (sayısal, ekonomik, ve politik), Kıbrıslı Türkler her zaman Kıbrıslı Rumlarla olan farklılıklarının bilincinde oldular, uzun zaman bu farklılıkları açık sözlülükle kabul ettiler. Yirminci yüzyılın fazlasında, çoğunluğu oluşturan Kıbrıslı Rumlar için ise kendileri ve Kıbrıslı Türkler arasındaki farklılıklar her nasılsa az çok gözden kaçırıldı ve/veya görmemezlikten gelindi. Birçok yönden, her grubun diğeriyle karşılaştırdığında kendini nasıl gördüğündeki temel fark, uyumsuzluk ateşler ve iki toplumun birbirleri ile nasıl bağlantı kurmaları gerektiği konusunda birbirine zıt duruşlara neden olur. Kıbrıslı Rumların adada 'birlikte yaşama' ısrarları, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs için tek gelecek iki komşunun güven ve barış içinde 'yan yana' yaşamasına izin veren uygun düzenlemeleri olan bir uzlaşmadır iddiasıyla tamamen zıttır.

KÜLTÜREL KARAKTERİSTİKLER

Farklı bir dil konuşmalarına, farklı bir dine inanmalarına, ve tarih ve güncel durumla ilgili öylesine çok farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler birçok ortak kültürel özellikleri paylaşırlar. Her iki toplumda da bireyler kendilerini aile bağları bağlamında tanımlar, ve kişisel kimlik ebeveynler, kardeşler, ve akrabalarla yakından bağlıdır. Ayrıca komşuluk da önemlidir, ve insanların ikamet ettikleri yerin niteliği ve tarihi kendilerini nasıl gördüklerini belirlemeye yardım eder. İki toplumda da ihtiyaç anında komşulara ve diğerlerine yardım edilmesine önem verilir. Aynı zamanda, insanlar komşularının meseleleriyle de ilgilidir, ve her iki taraf da başkalarının 'arkasından' konuşmaya eğilim olduğunu belirtti. Her iki grup için hayatın çoğu sosyal etkinlikler etrafında döner, ve yemek sosyal toplantıların temel bir özelliğidir. Her iki toplumun mutfağında

çok az farklar olmakla beraber, çoğunlukla yiyecekleri aynıdır, ve herkes hemen hellim ve 'kebab' gibi en gözde Kıbrıs yemeklerini sayabilir. Her iki toplumda insanlar kendilerini başkalarına karşı içten, misafirperver, ve başkaları hakkında öğrenmeye istekli olarak görür.

Müzik, dans, ve sanat hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler arasında sosyal hayatın önemli taraflarıdır, ve dans giysileri, aletleri, melodileri, ve sanatsal ifade biçimleri genellikle aynı veya benzerdir. Her grup, kökleri Orta Doğu'ya dayanan popüler bir dans ve müzik olan 'çiftetelli'yi sevdiğini belirtti. Her iki grup zamanı oldukça rahat kullanma eğiliminde olduklarını, özellikle geç kalma alışkanlıklarını ve işleri 'son dakikada' yaptıklarından bahsetti. Ortak birçok sözlü olmayan ifade biçimleri, birçok ortak kelimeler veya sözcük öbekleri, ve hemen hemen birbirinin aynı olan sayısız iletişim alışkanlıkları vardır - her iki grup birçok insanın sosyal sohbetlerde (ve diğer ortamlarda) genellikle bir ağızdan konuştuğunu, ve çoğu sosyal ziyaretin gece çok geç saatte olsa bile kapıda bir sohbetle sona erdiğini (birçok defa benim de karşılaştığım birşey!) ifade etti. Son olarak, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler mizaha değer verir, fıkra anlatmaya önem verir, ve kendilerine olaylara ve diğer insanlara karşı iyi bir mizah anlayışına sahip gözünü bakarlar.

İki toplumu birbirinden ayıran en önemli kültürel özellikler ise ilgi alanları ve duygularını ifade etme konusundadır. Kıbrıslı Türkler kendilerini dıştan kaynaklanan olaylara karşılık vermede biraz pasif gözlemler, ve hayata rahat bir yaklaşımları olduğunu düşündüler. Kendilerine karşı yapılan haksızlıkları 'unutma ve affetme' kabiliyetlerinden bahsettiler. Duygusal olduklarını düşünseler de bu duygularını halk içinde çok kuvvetli bir şekilde göstermekten çekinirler. Diğer yanda Kıbrıslı Rumlar, kendilerini olaylara daha proaktif bir şekilde yaklaşan, daha sabırsız ve ileriye yönelik kişiler olarak gözlemler. Kendilerini duygusal, çabuk kızan, ve duygularını dışa vuran kişiler olarak görürler. Kendilerine geçmişte yapılan haksızlıkları unutmakta zorluk çekerler ve dış dünyanın kendilerine davranışları hakkında kırıncıdır. İlgi alanları ve duyguları ifade etmedeki bu

farklı yaklaşımlar, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler beraber çalışmaya kalkıştıkları zaman bir çok yanlış anlamalara yol açmıştır.

ULUSLARARASI TOPLUMLA BAĞLANTI

Ne Kıbrıslı Türkler ne de Kıbrıslı Rumlar dünyanın geri kalanına karşı kendilerini nasıl gördükleri konusunda çok kişisel konular ortaya koymamış olmakla beraber, görüşlerindeki benzerlikler ve farklılıklar Kıbrıs uyuşmazlığının temel yönüdür. İki grubun görüşlerinin tutarlı bir bileşeni Avrupa'ya eğilimli olmalarıdır. Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'deki konumuna, Suriye, Lübnan, İsrail, Mısır, ve diğer Orta Doğu ülkelerine olan yakın mesafesine rağmen Kıbrıslılar kendilerini kesinlikle Batı dünyasının bir parçası olarak yerleştirirler. Aslında Batı'yla fiziksel bir bağlantı vardır - iki büyük İngiliz egemen askeri üssü Kıbrıslı Rumların idaresindeki bölgededir. Ayrıca Kıbrıslı Rumlara her yıl çoğunluğu İngiliz ve kuzey Avrupalı olan iki milyondan fazla turist gelir. Dinleri gereği Müslüman olan Kıbrıslı Türkler bile Arap dünyası yerine yüzlerini Avrupa'ya döner. Kıbrıslılar kültürlerindeki Orta Doğu etkilerinin birazını kabul ederken, Batılı yaşam biçimi ve düşünce tarzı yanında Avrupa, Britanya, ve Birleşik Devletler'le olan siyasi bağlarını güçle savunurlar. Muhtemelen bu birçok etnenden kaynaklanır - birçok yıl İngiliz sömürgesi olmaları, şu anda Avrupa'da (özellikle Londra'da) ve Birleşik Devletler'de yaşayan büyük miktarda Kıbrıslı olması, birçok öğrencinin yurtdışında okumuş olması, ve son günlerde Avrupa Birliği'ne girmeleri.

Bu benzerliklerin dışında, yine de her iki toplumun Batı dünyasına duyduğu ilgi farklı türdedir. Kıbrıslı Türkler dünyanın geri kalanının durumlarını anlamasını sağlayamadıkları için düş kırıklığına uğramışlardır. İslamiyete karşı bir önyargıya sahip olduğu için Batı'nın kendilerine adil davranacağına kolayca güvenmezler. Uluslararası toplumun siyasi meşruiyetlerini tanımayı neden geri çevirdiğini ve Kıbrıs'taki bölünmüşlüğü bir gerçek olarak kabul etmediğini anlayamazlar. Kıbrıslı Rumların yaşam şartları Avrupa ve

Birleşik Devletler'deki birçok şehirden çok farklı olmamasına rağmen Batı'ya karşı tarafsız bir duruş sergileme eğilimindedirler. Siyasi destek ve ekonomik ticaret için ABD ve Avrupa'ya güvenirken özelde Türkiye'yi desteklediğini düşündükleri Birleşik Devletler'in, genelde ise Batı'nın niyetleri konusunda şüphecidirler.

KIBRIS UYUŞMAZLIĞINDA KİMLİK VE BİRBİRİNE BAĞLI OLMA

Çok farklı durumlar arasındaki benzerlikler ararken dikkatli olunmalıdır, ama Kıbrıs uyuşmazlığı yasal boşanma yollarını arayan evli bir çiftin durumunun birçok özelliğini taşır. Çağdaş Batılı toplumlarda evli çiftler arasında böyle bir ayrılma genellikle zordur ve hemen hemen her zaman acı verir, ancak herkese kendi yoluna gitme, yeni fırsatlar yakalama ve yeni bir hayat kurma şansını verebilir. Yine de bir evliliği bitirip yeni bir hayata başlamak kolay değildir, çünkü boşanma işi evli eşler arasında var olan birbirine bağımlı olma durumu nedeniyle zorlaşır. Sık sık işin içine çocuklar girer ve her iki ebeveyn de vesayet ister, veya çift küçük bir kasabada yaşamaktadır ve hiçbiri kolayca oradan ayrılamaz, veya her ikisi de aynı kurumda çalışmaktadır ve çaba göstermeden işlerini değiştiremezler. İlaveten, birlikte inşa ettirdikleri ev veya kolayca parçalara ayrılıp iki taraf arasında bölünemeyecek ortak mülkleri olabilir. Oldukça sık sık, taraflardan birinin ekonomik olarak daha güçlü bir durumda olduğu görülür (örneğin bir eşin tam zamanlı işten elde ettiği bir geliri varken diğerinin ev dışında kazançlı bir iş için fazla fırsatı olmadığından hiç tam zamanlı bir işi olmamıştır). Ayrılığın taraflardan birinin girişimiyle diğerinin isteği dışında başlaması, incinmiş tarafın evliliğin sona ermesiyle ilgili zorlukları inkar etmesi ve aynı zamanda evliliği birlikte 'eskiden olduğu biçime' getirme hayallerine kapılması görülmedik bir şey değildir. Durum bazen çiftin ebeveynleri tarafından daha da kötüleştirilir, özellikle eğer bu farklı ebeveynler birbirleriyle iyi geçinemiyorsa. Birçok durumda çiftin arkadaşları veya meslektaşları uyuşmazlığın içine çekilir, ve bu arkadaşların daha önce çiftle bir

takım olarak iyi ilişkileri olmuş olsa da şimdi 'taraf seçmeleri' için baskı altındadırlar ve birine veya diğerine destek verirler. Zorlaştırıcı etmenlerin listesi devam ettirilebilir, ancak böylesi durumların çok sayıda sınıflandırılmayacak veya çözülemeyecek değişkenleri içerdiği kolayca görülebilir.

Kıbrıs'ın durumunu yukarıda sıralananlarla benzer birçok etmen zorlaştırır. Adayı yönetmek için yapılan kısa süren bir ortaklıktan sonra, anlaşmazlıklar ve zorluklar çatışmaya yol açmış, ve başlangıçtaki ateşkes fiilen ayrılığa dönüşmüştür. Toplumlararası şiddet durmuş ama tarafları bölen konular üzerinde bir anlaşma sağlanamamıştır - kim adadaki hangi bölgeyi yönetecek , taraflar herkesi ilgilendiren konularda güç ve sorumluluğu nasıl paylaşacak, güvenlik için hangi garantiler sağlanacak, zayıf taraf daha güçlü tarafın ekonomik ve kültürel hakimiyetinden nasıl korunacak. Kıbrıslı Rumlar zamanı saati geri çevirip kendilerinin hakimiyeti elinde tutan grup oldukları savaştan önceki durumu baştan yaratmak isterken, Kıbrıslı Türkler ayrılığın nihai olduğu konusunda ısrar ederler - en sonunda Kıbrıslı Rumlar'ın müdahalesi olmadan kendi kurumlarını kurabilirler. İki toplumun anavatanları geleneksel olarak birbirine düşmandır, ve kendi toplumlarını diğerinin saldırısından 'koruma' sözü vermiş olsalar da Kıbrıs sürekli olarak onların iç işlerine karışmasından dolayı zarar görür. Birleşik Devletler, Britanya, ve Avrupa Birliği gibi dış taraflar bir anlaşma sağlamaya çalışırlar ama her iki taraf da dışarıdan gelen tarafın diğerini desteklediğini düşünür.

Yasal boşanma yolları arayan evli çift gibi Kıbrıs'ın iki toplumu kendilerini bir birbirine bağımlı olma durumunda bulur. Kimlik konuları onları ayırdığı gibi bir birine de bağlar. Uyuşmazlık hem kişisel hem de toplum kimliğinin önemli bir parçası haline geldi. Zaman içinde doğal bir taşınma süreci yerine savaş ve zorunlu ayrılık nedeniyle Kıbrıs'ın iki toplumunun yaşadığı coğrafi bölgeler oluştu, uyuşmazlık topluma nüfuz eden kararsız bir varlık haline geldi. Bir Kıbrıslı Rum veya Kıbrıslı Türk'le uyuşmazlığın tartışmaya

dahil olmadığı, herhangi uzunlukta (hemen hemen herhangi konuda) bir sohbet yapmak neredeye imkansızdır.

Uyuşmazlığın bireysel veya kolektif akıldaki hakimiyeti toplumu ilginç bir biçimde etkiler - kişilerin kendilerine verdikleri önemin çoğalmasına ve güçlenmesine yol açar. Uluslararası toplum Kıbrıs'a çok ilgi gösterdi, ve eğer bu uyuşmazlık olmasaydı bu küçük adanın bu kadar fazla ilgi görebileceği şüphelidir. İki toplumdan Kıbrıslıların sık sık (sadece yarı şakayla) Kıbrıs dünyanın merkezidir dediklerini duymak olağan dışı değildir, ancak bu algılamayı Avrupa ve Birleşik Devletler'in sürekli dikkat ettikleri bir uyuşmazlığın olmaması durumunda devam ettirebilmek zor olurdu. Kıbrıs'taki haber basını, özel temsilcilerin, büyükelçilerin, politikacıların, ve neredeyse metinlerinde Kıbrıs'tan bahseden herhangi bir yabancıнын en önemsiz açıklamalarına bile günlük olarak manşetten yer verir. Kıbrıs'ın dışında çok az insan uyuşmazlık hakkında herhangi birşey (veya Kıbrıs'ın nerede olduğunu) bilirken, Kıbrıs'tayken dünyanın dikkati Kıbrıs uyuşmazlığındaki son gelişmelere odaklanmıştır izlenimini kolayca edinebilirsiniz.

Aynı zamanda, Kıbrıs uyuşmazlığının oynadığı önemli rol her iki toplumdaki Kıbrıslıların günlük yaşamları üzerinde birçok sorun yaratır. Psikolojik yükü çok büyüktür, ve birçok insan 1974 olaylarıyla ilgili çözümlenmemiş hassasiyetlerden dolayı ve savaşın tekrar yaşanacağı korkusuyla duygusal olarak acı çeker. Belirsizlik, endişe, güvensizlik, ve kötümserlik Kıbrıs'ta yaygındır, ve bu olumsuz duygular aile yaşamını, işçi üretkenliğini, ekonomi, çevre, eğitim, ve neredeyse tüm diğer konularla ilgili siyasi kararları etkiler. Uyuşmazlığa verilen dikkat ayrıca Kıbrıslıların toplumlarının karşı karşıya olduğu birçok sosyal sorundan uzak durmasına veya görmemezlikten gelmesine neden olur. Aile içi şiddet, ruhsal bunalım, yabancı, misafir işçilerle davranış, çevre sorunları, ve diğer endişeler 'ulusal davayı' diğer konulara odaklanmamak için kolayca bir mazaret olarak kullanan siyasetçiler tarafından bir kenara atılabilir.

Son olarak, kimlik endişeleri Kıbrıs'ta uyuşmazlığın

canlı tutulmasına yardım eder. İki toplumun kendilerini nasıl tanımladıklarındaki farklılıklar uyuşmazlığın çözülmesini çok zorlaştırır. Çoğu biten evliliğin uzlaşısı içinde sona ermediği gibi, Kıbrıs'ta her iki taraf bu ayrılık için birbirini suçlar, ilişkide güven kalmamış, gerilim yüksektir, ve bir diğeriyle iletişim kopmuştur. İlişkiyi yeniden kurmak için birçok girişim yapılmasına rağmen eski halinde olmasa bile 'evliliğin' devam etmesi için çok az umut kalmıştır. Yine de iki tarafın sürekli gerilim, korku, ve bozulan bir ortaklığın psikolojik yükü olmadan adayı paylaşmalarına izin verecek dosthane bir anlaşma yapmaları için umut vardır.

¹ Bu bölüm kimlik konusunda yakın zamanda çıkan bir kitabın parçası olan bir yazıya (Broome, 2004) dayanır (tam alıntı için referanslara bakın).

² Sosyal bilimlerde kimlik George Herbert'in *Mind, Self, and Society* (1934) adlı eserinden beri önemli bir yapıdır. Son yıllarda kimlik çalışması kültürlerarası iletişimde büyük önem kazandı. Çeşitli kültürel bağlamlarda kimlik tartışması için Tanno ve Gonzalez (1998)'e bakın. Collier (1998) kimlik konuları çalışmasına çeşitli yaklaşımların iyi bir incelemesini sunar.

³ İki Toplumlu Kalkınma Programı tarafından desteklenen 2001 yazındaki dörtlü seminerler dizisinden söz ediyorum (bu seminerlerin daha ayrıntılı tarifi için teşekkür bölümüne bakın).

7. BAŞARIYA DOĞRU ADIMLAR ATMA

İki toplumlu ortamda işlerin yolunda gitmesini sağlamak asla kolay değildir. Hepimiz iyi niyetliyiz ama gruplarda işler her zaman bizim olmasını istediğimiz gibi olmaz. Yine de, bu süreci daha iyi hale getirmek için yapabileceğim birçok şey olduğunu öğrendim. Benim için dinlemeyi öğrenmek en büyük işti -Kıbrıs'ta bunu yapmaya çok alışmış değildik.

Kıbrıslı Rum psikolog

Uyuşmazlık çözümü, uzlaşım, ortak karar verme, ve grup içi iletişim konularında hepsi son derece yararlı olan düzinelerce eğitim programına katıldım. Yine de grup içerisinde sık sık sorun çıkaran şeyler söylemeyi başardım - eski alışkanlıklardan kurtulmak kolay değildir! Başarının hiçbir garantisi olmadığını, ancak hatalarımızdan ders almamız gerektiğini anladım.

Kıbrıslı Türk öğretmen

Her iki tarafın onları birbirinden ayıran konuları çözmek için belirli adımlar atması halinde ancak yaratıcılıkla uyuşmazlığın

üstesinden gelinebilir. Geçmiş çarpıtmak, diğer toplum hakkında olumsuz izlenimler, suçu diğerinin üzerine atmak, iki taraf arasında güven eksikliği, ve ödün verme isteksizliği, hep birlikte üretkenlikle çalışma çabalarına engel olur. Geçmişle dürüstçe yüzleşilmesi gerektiğine inanırım. Ancak odak noktası gelecekte varlığını sürdürebilir bir ilişkiyi yaratmaya yöneltilmelidir.. Birçok zorluk bu değişimi imkansızlaştırmasa da zorlaştırabilir. İnsanlar kimliklerinin kaptırıldığını hissedерlerse, kendilerini güvende hissetmezlerse, kabul edilmediklerini ve kendilerine saygı duyulmadığını hissedерlerse ve kendilerine haksızlık yapıldığına inanırlarsa, savunucu, ithamcı, ve kışkırtıcı olurlar ve ileriye gidilebilmesi için gerekli olan hareketleri engellerler. Diğer taraftan, tehdit ortadan kaldırılırsa, saygı açıkça ortaya konulabilirse, ve güven inşa edilebilirse ilişki tekrar tanımlanabilir ve iki taraf elbirliğiyle birlikte çalışmayı öğrenebilir.

Ne yazık ki kültürlerarası ilişkilerin kesin başarıya ulaştırarak, karmaşık olmayan bir dizi usuller tasarlamak mümkün değildir. Bizim kontrolümüz dışında olan birçok güç vardır, ve her karşılaşma insanların ve koşulların nadir bir bileşimidir. Ve bazen bir grupta asıl amacı iletişimi bozmak veya bir projenin ilerlemesini engellemek olan insanlar olabilir. Bununla birlikte, geçtiğimiz on yılda ortak projelerde yer almış olanların deneyimleri yanında kültürlerarası iletişim ve uyumsuzlukların çözümü üzerine yazılmış kaynaklara dayanarak açıkça söylenilebilir ki başarılı toplumlararası ilişkilerin temelinde yatan belirli ilkeler vardır, ve bireyler olumlu sonuçların olasılığını artırmak için adımlar atabilir. Bunu akılda tutarak, aşağıdaki bölümlerde iki toplumlu ortamda iletişimi kolaylaştıracak bir dizi öneriler sunulacaktır. Bu öneriler tüm grupların karşılaştığı başlıca görevlerin kapsamında anlatılacaktır. Bu görevler güven kazanmak, diyalog için güvenli bir çevre yaratmak, birlikte verimli çalışmaktır.

GÜVEN TESİS ETMEK

Karşılıklı güven olmadan hiçbir ilişki uzun süreli olamaz. Diğer tarafın niyetlerindeki güven eksikliği iki tarafın sürekli olarak bir diğerinin dürtülerini sorgulamasına neden olur. Şüphe, kaygı, ve

kuşkuculuk birlikte çalışmayı veya barış içinde birlikte yaşamayı imkânsız hale getirir. Güvensizlik, koruyucu kalkanların arkasında yaşamamıza yol açar, gerçek duygularımızı saklayarak başkalarının bizi tanımasını zorlaştırır.

Diğer taraftan, güven hakiki paylaşımın gerçekleşebileceği bir açıklık ve güvenlik ortamının geliştirilmesine olanak verir. Diğer toplumu oluşturan fertleri, yetkililerin herkes için açıkladığı resmi tutumdan ayırt etmemizi sağlar. Tabii ki, birkaç bireyin güveninin artması diğerinin yetkililerine karşı güvensizliği ve onların kendi toplumlarıyla ilgili niyetlerini tümenden yok etmez. Ancak uzun dönemde bizim diğer topluma daha fazla gelişmiş bir anlayışla bakmamızı ve barış sürecini ileriye götürecek fikirleri desteklememizin kolaylaşmasını sağlar.

Diğerine tamamen güvenebileceğimiz bir duruma varmamız hiçbir zaman kolay olamayacak olsa da karşılıklı olarak diğerinin kendisini nasıl gördüğünün farkına varmak, kabul etmek, ve saygı göstermek şarttır. Taraflar eğer kimlik konularını olumlu bir şekilde ele alabilirlerse onları ayrı tutan parmaklıkların bazılarını kırmaya başlayabilirler. Güven kazanmaya yardımcı olabilecek hareketler aşağıda sıralanmıştır:

■ Geçmişle ilgili daha dengeli bir görüşü desteklemek.

Herhangi birinin geçmiş hakkında tamamen tarafsız olabileceğini ileri sürmek yanıltıcı olur, ancak tarihin kasıtlı olarak aslında siyasi amaçlara hizmet etmesi için saptırılması gereksiz bölünmeye neden olur ve uzlaşma için ciddi bir engel çıkarır. Genel olarak, hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler geçmiş olaylarla ilgili hatıralarında çok seçicidirler, ve bu olayları tarif etme biçimleri tarafsız olmaktan çok uzaktır. Her iki tarafta da geçmiş eğitim sistemleri ve siyasi propagandalar tarafından tanınamayacak şekilde saptırılmıştır. Tarihi olayların böyle tek taraflı yorumları iki toplumu birbirinden daha da uzaklaştırır ve iyileşme sürecine çok az yer bırakır.

Toplumlararası temaslar diğer tarafın hikayesinin duyulmasına, geçmişin farklı bir yorumunun dinlenmesine fırsat tanır. Çarpıklıkları anlamada ve her iki toplumda yaygın olan yanlış algılamaları

düzeltilmek için birbirimize yardım edebiliriz. Olaylarla ilgili bizim ‘gerçek’ diye kabul etmeye alıştığımız görüşün önyargılı ve tek taraflı olduğunu öğrenebiliriz. Başka bir bakış açısını dinleyerek kendi tarihimizi daha iyi anlamaya başlayabiliriz, ve kendi toplumumuzun yorumladığı ve sunduğu ‘olguları’ düzeltmek için bir istek geliştirebiliriz.

■ **Her iki toplumun Kıbrıs uyuşmazlığında sorumluluğu karşılıklı paylaştığını kabul etmek.**

Kıbrıs uyuşmazlığının geçtiğimiz kırk yılda eğer bir istikrarlı özelliği olmuşsa o da her iki tarafın bir diğerini çatışmayı ‘başlatmak’, çeşitli kışkırtıcı olaylara önyak olmak, görüşmeleri başarısızlığa uğratmak, vb. ile sorumlu tutma çabasıdır. Her iki taraf sürekli ve tahmin edilebilir biçimde diğerini kötü niyetle hareket etmekle, güvenilmez olmakla, diğerine zarar verecek hareketler yapmakla, ilerlemenin önüne yolu kapatacak engeller koymakla, ve ‘gerçek’ durumla ilgili yalanlar ve yanlış bilgi yaymakla suçlar. Bu tür suçlamalar, tarafların her ikisini de savunma konumuna geçirtmekte, bu duruma sebep olma ve onu sürdürmedeki kendi sorumluluklarını tanıma yerine tarafların birbirlerine saldırmaya odaklanmalarına yol açar. Böylesi suçlayıcı hareketler süratle ve artarak tarafların birbirlerine karşılıklı yıkıcı ithamlarda bulunmalarına neden olur, her iki tarafın da bir diğerine ödünler vermesi olanaksız kılar. Kaydedilmesi gereken ilginç bir nokta, siyasi görüşmelerin hemen hemen her seferinde bir tarafın birşeyi kabul ederken diğer tarafın geçmişte aynı fikirleri kabul etmiş olsa bile şimdi kabul etmemesidir. Ve daha sonra taraflar birbirlerini görüşmeleri başarısızlığa uğratmakla suçlarlar!

Bir sorunun tüm sorumluluğunun sadece bir tarafa atfedilmesi nadiren olabilir. Kıbrıs’ta her iki tarafın da (dış güçlerle birlikte) eşit olarak suçu paylaşabileceği kolayca söylenebilir. İlerleme kaydedilmesi için bu karşılıklı suçlama ve ithamlar döngüsünün kırılması gerekmektedir. En azından taraflardan birisinin diğerine sınırsız teklifler yapması, ve diğerinin bu teklifi gerçek olarak kabul

etmesi gerekir. Taraflar birbirlerine çektirdikleri acıları ve gerilimi artırmada oynadıkları rolü kabul edene kadar uyuşmazlığın çözümü için tatmin edici bir mutabakata varmak mümkün olmayacaktır.

Eğer taraflar 'hatalarını' ve geçmişteki davranışlarını herkese açık bir biçimde kabul edebilirlerse tarafların kimliklerine yöneltilmiş tehditler azalacak ve uyuşmazlığa olumlu bir şekilde yaklaşmak kolaylaşacaktır. Bu gibi kabullenmeler her türlü fikrin söylenebileceği ve saygı duyulabileceği bir ortam yaratılmasına yardımcı olacak ve tarafların sorunları beraber çalışarak çözmelerini kolaylaştıracaktır. Güvenin olduğu bir ortamda, katılımcılar uyuşmazlığın karmaşıklığını, ve basitçe 'parmakla göstermenin' uyuşmazlığa gerçekçi çözümler getirmede hiç bir değeri olmadığını anlayabilirler.

■ Geçmişin acı ve üzüntüsüyle başa çıkılması için bir birine yardım etmek.

Uzlaşmanın başlıca engellerinden birisi her iki toplumda insanların taşıdığı psikolojik yüküdür. Savaş insanları incitir, ve yara izleri bırakır. Bazen uyuşmazlıkların sebep olduğu yaralar hiç iyileşmez; özellikle de insanlar kendi istekleri dışında birbirlerinden ayırıldıklarında. İncinmeler, yara izleri, ve açık yaralar kurbanların kimliğinin bir parçası haline gelir, ve diğerine karşı kendi kendine kaybolmayacak olan bir öfke oluşur. Çoğu zaman, geçmişin acısını sadece uzlaşılıp götürülebilir.

Kıbrıslı Türkler geçmişte gördükleri ikinci sınıf vatandaş muamelesini, özellikle küçük yerleşim bölgelerine kapatıldıkları ve bu korunaklı bölgelerin dışına çıktıkları her seferde güvenliklerinden endişe duydukları 1963-1974 dönemini kolayca unutmazlar. Birçoğu en yakın aile üyeleri, arkadaşları, ve komuşuları dahil 'ortadan yok olan' veya köylere yapılan saldırıların kurbanı olan akrabalarını kaybettiler. Kıbrıs Türk toplumunda hiç kimse tekrar bu zamanları yaşamak istemez. 1974 öncesinde Kıbrıs'ın güneyinde yaşayan Kıbrıslı Türkler'in birçoğu evlerini terk etmek istememiş ama başka seçenekleri olmadığına inanmıştır. 1974'ten bu yana Kıbrıslı Türkler tanınmamışlıktan ve ekonomik bir ambargodan

kaynaklanan ve Kıbrıslı Rumlar'ı suçlamaya devam ettikleri başka zorluklarla karşılaşmıştır. Sürekli olarak gelecekte ne olacağıнын ve bir kez daha yerlerinden ayrılıp baştan başlayıp başlamayacaklarının belirsizliği ile yaşamaktadırlar. Bu kötü hatıralardan kaynaklanan üzüntü ve gelecekle ilgili endişeleri Kıbrıslı Rumlar'la işbirliği yapma isteklerine engel teşkil eder.

Benzer biçimde, Kıbrıslı Rumlar 1974'te evlerini, topraklarını ve işyerlerini terk ederek, ölümlere, tecavüzlere, ve Türk ordusunun ilerlemesine eşlik eden yıkıma tanık olup, sarsıcı bir darbe yediler. Başlarına ne geldiği hâlâ açıklanamayan aile üyeleri ve akrabaların acısı, ve evlerine ve topluluklarına dönme arzusu Kıbrıslı Rum toplumunun tümünün zihnini meşgul eder. Adaletsizlik hissi ve yardıma muhtaç olma duygusu onları yalnız bırakmayıp, öfke, kızgınlık, ve intikam duygularına neden olur. Sık sık sadece acıyı derinleştiren milliyetçi söylemin ötesi olarak ifade edilir. Birçokları için sadece Kıbrıslı Türkler'le buluşmak bile acı çekenlere ihanet etmek olarak görülür. Bazıları için iki toplumlu toplantılar adaletsizlik ve yanlışlıklara 'teslim olmak' anlamına gelir.

Her iki toplum tarafından çekilen ve her biri tarafından diğerine atfedilen bu acıların üstesinden sadece suçu diğer topluma atarak, diğer toplumu 'cezalandırarak', veya eski duruma dönme çağrısı yaparak gelinebilir. Geçmişin hataları sadece şimdiki durumun değiştirilmesi veya meşrulaştırılmasıyla da 'düzeltilemez'. İnsanlara diğer toplumun üyeleri ile buluşma ve birlikte duygularını tartışma olanağı verilirse duygusal travmanın üstesinden gelinebilir. Bu tartışmalar geçmişin hatalarını geri alamaz, ama yaratıcılığı ve ilerlemeyi engelleyen yüklerin kalkmasına yardım eder. Geçmişteki durumu daha olumlu hatırlayanlar bile çelişkili duyguların yükü altında kalmaktadır. Daha önceki, huzurlu olduğuna inandıkları durumun bozulmasının nasıl mümkün olduğunu merak ederler. Dış güçleri suçlamalarına rağmen kendi iyi niyetli ama düşüncesiz hareketleri ile bu duruma katkıda buldukları ihtimali ile ilişkili rahatsız eden bir suçluluk vardır. İki toplum geçmişe saplanıp kaldığı sürece ilerleme kaydetmek mümkün olmayacaktır.

Ortak bir gelecek kurmak için iki toplumdaki kişiler kendi acılarını üretken bir yaklaşımla paylaşmaya, ve diğerinin duygularını dinlemeye istekleri olmalıdırlar. Geçmişte olanların sorumluluğu kabul edilmeli, ve her iki toplumdaki toplumsal söylem değişmelidir ki her iki toplumun ihtiyaçları ve endişeleri göz önünde tutulsun. Gerginliği artıran kışkırtıcı hareketler her iki taraf için sadece acıyı artırır, ve diğerine zarar vermek için yapılan tüm girişimler sadece kendi tarafına verilen acının artışını hızlandırır. Birisinin kimliği diğerine karşı beslenen düşmanlıktan arındırılabilirse, başkası da onlar gibi yeterince uzun zaman acı çekmiş bir insan olarak tanımlanabilir. Böylece uyuşmazlığın neden olduğu hasarın tamir edilmesi mümkün olabilir.

DIYALOG İÇİN GÜVENLİ BİR ÇEVRE İNŞA ETMEK

İki toplumlu etkinlikler hakkında bu etkinliklerin hiçbirine katılmamış olan Kıbrıslı Rum arkadaşlarımla konuştuğum zaman duyduğum en yaygın sözler şöyleydi: ‘Türk birlikleri Kıbrıs’tan ayrılırsa Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar birbirleriyle geçinmede sorun yaşamazlar’. Bu sözler durumun karmaşıklığını maskeleyesine rağmen iki toplumlu etkinliklerdeki kendi deneyimlerimiz iki toplumun üyelerinin birbirleriyle kolayca konuşabildiklerini ve sosyal ortamlarda kolayca sıcak ilişkiler kurabildiklerini göstermiştir. Sosyal toplantılarda veya atölye çalışmalarında büyük tartışmalar nadiren çıkmıştır. Bununla birlikte, bazı Kıbrıslı Türk akademisyenlerin ve siyasetçilerin Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki geçek sorunun dostça ilişkilerin zor olmadığı bireysel düzeyde değil de, Kıbrıslı Türkler’in Kıbrıslı Rumlar tarafından kötü muamele gördüğü toplum düzeyindedir iddiası eşit derecede doğrudur.

Benim kendi sonucum bu iddiaların her ikisinden de biraz farklıdır. Diğer taraftan, nazik konuşma ve dostça ilişkilerin karşılıklı anlayış, saygı, ve birlikte çalışma kabiliyetiyle aynı olmadığını öğrendim. Birçok iki toplumlu toplantının ilk içtenliğinin sadece yüzysel olduğuna ve bunun Kıbrıslılar’ın doğal naziklikleri ve özellikle de Kıbrıslı Türkler’in sosyal ortamlarda karşı karşıya gelmekten

kaçınmalarıyla mümkün olduğuna inanmaya başladım. Aynı zamanda, sonuç verici diyalogun yapılabilmesi için saldırı korkusu olmaksızın ve her konuya siyaset bulaştırılacağı endişesi olmadan insanların açık ama planlı bir biçimde görüşlerini paylaşabilecekleri bir 'güvenli alan' sağlanması önemlidir. İlk endişe ifadelerinden zor konuların daha derin incelenmesine doğru sistematik hareketlere izin veren mekanizmalar sağlanmalıdır. Güven tesis etmek ve bir insanlararası 'güven' hissi oluşturmak için yapılması gereken çok çalışma vardır.

İnsanları sadece aynı odaya yerleştirerek onyıllardır süren yanlış bilgilendirme ve güven eksikliğinin üstesinden gelebilmek için yollar bulunabileceğini sanmanın verebildiği zararı defalarca gördüm. İnsanlar, diğer bireyde ve toplumlar arasındaki ilişkilerde bırakacağı etkiyi fark etmeden, başka seçenekleri olmadığı için sık sık kendi taraflarının söylemlerini kullandılar. Elbette, zorluklar olmadan ilerleme kaydedilmesi nadiren mümkündür, ve en dikkatli tasarlanan etkinlik planıyla bile tüm sürecin bozulma eşğine geldiği hassas anlar olur. Bununla birlikte, gruplar güvenli ilişkiler kurmak için ne kadar çalışırsa, grubun tek bir olayla dağılması da o kadar zorlaşır. Bu kadar uzun bir süre ayrılığın yaşandığı Kıbrıs'taki gibi bir durumda bu güvenli ilişkilerin biraz yardım alınmadan oluşması olası değildir. İki toplumun üyeleri geçmişteki travmaların yüküyle başa çıkmak için çok çalışmalıdır.

Gruplar genellikle ortamda endişeli ve kaygılı bir hava olduğundan üretken tartışmalar yapmakta zorluk çekerler. İnsanlar kendilerini güvende hissetmezler ve grubun havası gerilir. Buna sık sık savunmacı durumun arkasındaki en önemli itici güç olan korku neden olur. Bir grup eğer kendini tehdit altında hissediyorsa diğerinden geriye çekilecek ve koruyucu duvarlar örecektir. Tehdit nereden gelirse gelsin -fiziki şiddet, siyasi hakimiyet, ekonomik egemenlik, veya kültürel geleneklerin kaybolması- tepki aynıdır. Bir ilişkinin verimli çalışabilmesi için böyle olası korkular ortadan kaldırılmalıdır. Aşağıdaki adımlar anlamlı diyalogun yer alabileceği güvenli bir hava oluşturulmasına yardım edebilir.

■ Öğrenmek İçin Dinle

Birçoğumuz insanların bize şunu söylediğini duymaya alıştığımız: 'Dinlemeyi öğrenmelisin'. Hepimiz bu uyarının bir değeri olduğunu kabul etsek de birçoğumuz bu görevi nasıl başaracağımızı bilmeyiz. Dinleme sosyal bilimlerde yaygın bir çalışmadır - hatta The International Journal of Listening adında üç aylık bir akademik dergi bile vardır. Tahmin edebileceğiniz gibi daha iyi dinleme becerilerinin geliştirilmesi için birçok öneriler ve insanlara daha iyi dinleyiciler olmaları için yardım eden çok sayıda eğitim programları vardır. Bununla birlikte, yoğun bir eğitimden geçilmesi durumunda birisinin istenilen sonuçları elde edebileceği, önceden bizlere dinlemeyi öğrenmelisin diyenleri hayal kırıklığına uğratacağı konusunda hiçbir güvence yoktur.

Neyse ki, 'dinlemeyi öğrenmenin' bir yolu vardır, ve bu kitapta yaptığım birçok tavsiyelerden farklı olarak, bunun nispeten kolay olduğuna inanırım. Bunun 'sırrı' özellikle birisiyle aynı fikirde olmadığımızda veya bir başkasıyla uzlaşmadığımızda deyimi ters çevirerek 'öğrenmek için dinlemek'tir. Çoğu zaman böyle durumlarda dinleriz ve başkasının söylediğini çürütebilir, düzeltebilir, veya meydan okuyabiliriz. Bu durumda, dinlemenin amacı başkasının görüşünü değiştirmek olur. Bu durumlarda hem kendimizin hem de diğer kişinin çok az öğreneceği olasıdır. Belki kendimizin konuştuğunu duymamızın tatmininden başka kimse fazla birşey elde etmemiştir!

Diğer taraftan, öğrenmek için dinlersek durumu herkesin kazançlı çıkacağı biçime dönüştürme olanağını yaratırız. Bir öğrenme konumunda olduğumuz zaman hem yeni düşüncelere daha açık olacağımız hem de karşımızdakilerin paylaşma isteği artacağı için diğer kişiden çok farklı şeyler duyacağız. Diğer kişi dinlemediği zaman sonuçta bir yararı olacağını umarak kendi fikirlerimize saplanıp kalırız, aynı şeyleri (bazen daha yüksek sesle) tekrar eder dururuz. Bununla birlikte, diğerinin öğrendiğine dair bir belirti gördüğümüz zaman biz de daha ileri gitmek, kendi fikirlerimizin daha fazlasını açıklamak isteriz. Dinleyici olarak karşımızdakinin görüşleri için daha bilgiç bir anlayış geliştiririz. Bu

anlayış bizi kendi düşüncelerimizi geliştirebileceğimiz daha iyi bir konuma yerleştirir, ve daha önemlisi, daha verimli diyalogun yer alabileceği bir ortam hazırlar.

■ Diğer toplumla ilgili daha olumlu izlenimler nakletmek

Hoşlanmadığınız, saygı duymadığınız, veya denginiz gözü ile bakmadığınız birisiyle küçük bir coğrafi alanı paylaşmanız zordur, ve eğer diğerinin sizin düşmanınız olduğu düşünülürse bu paylaşım daha zor olur. Hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler birbirleri hakkında olumsuz izlenimler yaratma eğilimindedir. Kıbrıslı Türkler'in Kıbrıslı Rumlar için genellikle yaptıkları tarif özellikle serttir ve sık sık Kıbrıslı Rumlar baskıcı ve katiller olarak tasvir edilir. 'İyi Kıbrıslı Rumlar' kabul edilse de yaygın olan izlenim Kıbrıslı Türkleri yoketmek isteyen, en uçtaki niyete sahip Kıbrıslı Rum'dur.

İlk bakışta Kıbrıslı Rumlar'ın Kıbrıslı Türkler'i tasvirleri, özellikle Kıbrıslı Türk komşuların inceliğinden sık sık söz edilmesi ve belirli insanlara düşkünlükleri nedeniyle, daha az olumsuzmuş gibi görülebilir. Bununla birlikte, daha yakından incelendiğinde Kıbrıslı Türkler'e saygı duyulmadığı ve eşit görülmedikleri daha açıkça görülebilir. Diğerleri hakkında böylesi izlenimler toplumları bölen konular hakkında sonuç getirecek görüşmeler yapılmasını kolaylaştırmaz.

Diğer toplumun üyeleriyle nefret ve küçümseme nesnelere olarak değil de komşu insanlar olarak biraraya gelmek planlı iki toplumlu tartışma gruplarına katılımı mümkündür. Kıbrıslı Türkler Ara Bölge'nin diğer tarafındaki komşularının bazen hataları olsa da genellikle iyi niyetli olduğunu öğrenebilir. Kıbrıslı Rumlar Kıbrıslı Türkler'i eşitleri -entellektüel, sosyal, ve kültürel- olarak görmeye başlayabilir. Her iki taraf basında ve eğitim sisteminde sık sık kullanılan aşırı izlenimleri bir kenara atarak diğer toplum hakkında daha gerçekçi bir tasviri benimseyebilir. Umarım, her iki toplumda da çok çeşitli görüşlerin ve niyetlerin var olduğunu, ve diğerleri hakkındaki düşünceye hakim olan basmakalıp örneklerin ve önyargıların verimsiz ve tehlikeli olduğunu fark edeceklerdir.

■ Paylaşılmış Empati Yaratmak

Empati, bize söylenildiğine göre, başkalarının duygularını anlayabilmemiz için bize yardım eden birşeydir. Bize zor dönemlerinde veya yol ayrımında olan arkadaşlarımıza ‘empati duymamız’ öğretildi. Bir başkasının nasıl hissettiğini anlamamız için kendimizi onun ‘yerine koymamız’ gerektiğini öğrendik. Elbette bunlar beğenilen hareketlerdir, ve olumlu insan ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olabilir. Bununla birlikte, Kıbrıs’taki gibi bir uyuşmazlıkta bu gibi hareketler nadiren olur. Birisi bu durumda empatinin mümkün olmadığını kanıtlamaya çalışabilir. Size bu kadar acıyı ve güçlüğü yaşamınıza sebep olan birisiyle nasıl ‘empati’ duyabilirsiniz? Onlarla hiç temasınız olmamışsa kendinizi ‘diğerinin yerine koymanız’ nasıl mümkün olabilir? Açıkça, Kıbrıs’taki gibi bir durum bizim empati hakkındaki basit görüşlerimizin sağlayacağından daha fazlasını gerektirir. Ama bu önemsiz bir kavram mıdır?

Neyse ki, empatiyi incelemek için bir başka yol vardır¹. Ona birinin başkası için sahip olduğu veya başkasına yaptığı birşey olarak davranmak yerine, insanların birlikte ortaya çıkardıkları birşey gözüyle bakabiliriz. Bu şekilde, ilgi merkezi, kişiden ilişkiye kayar. Sorun artık dünyayı diğerinin gözleriyle görme sorunu değildir. Daha doğrusu, iş genellikle her iki tarafın da kendi başlarına inandıklarından farklı bir karşılıklı anlayış yaratmaktır. Bu durumda, insanın inandığı kendi gerçeği tehdit edilmez, ve bakış açısını değiştirebilecek olmasına rağmen birlikte paylaşabileceği bir gerçeği oluşturmak için çaba gösterir. Paylaşılmış empati yaratmanın sihirli bir yolu yoktur, ama aşağıdaki bölümlerde ana hatları verilen adımlar bu amaca ulaşmak için yardımcı olabilir.

BİRLİKTE VERİMLİ ÇALIŞMAK

Süresi uzamış uyuşmazlık durumlarındaki doğal eğilim, birisinin zor kazanılmış haklarını koruması, diğerini uzak tutmak, birinin topraklarına tecavüz edilmesini önlemesi, veya ‘meşru’ olarak sizin olan şeylere ulaşmak için baskı yapmaktır. Talepler ve inkarlarla günler geçer ve gerginlik dorukta kalır. Uyuşmazlık içindeki iki taraf

önceki ortaklıklarını sona erdirmiş olsa bile böyle davranışlar verimsizliğe neden olur, ve her ikisini de ilgilendiren konularla uğraşmak için bir yol bulmak zorundadırlar. Bu yeni ilkelere dayanan yeni bir ortaklık kurmak anlamına gelir.

Uzun süreli uyuşmazlıktan çalışabilir bir ilişkiye geçmek kolay değildir, ve iki tarafın birçok konuda birlikte çalışmasını gerektirir. Herkesin ciddi olarak nasıl birarada olacaklarını, bölünemeyenleri nasıl paylaşacaklarını, ve birlikte idare etmeleri gereken işlerle nasıl ilgileneceklerini düşünmeye başlaması gerekir. Birçok girişim başarısız olacaktır, ama ileriye gitmek için sürekli bir çaba olmalıdır. Aşağıdaki öneriler başarıyı garantilemez, ama birlikte çalışma sürecine yardımcı olacaktır:

■ **Durumun Karmaşıklığının Farkına Varmak**

Uyuşmazlıklar hiçbir zaman basit değildir, yine de neredeyse her zaman 'ya-ya da', 'biz-onlar', veya 'doğru-yanlış' terimleriyle ifade edilir. 'Bizim tarafımız' hareketlerinde haklıdır ve diğer taraf ilerlemeyi engellemektedir. Güdü tek bir hedef etrafında toplanmak ve başkasını tek biçimli kötü olarak tasvir etmektir. Bu koşullar altında, ortak çıkarlar bulunamaz, ve hiçbir zaman birlikte hareket edilmez. Diğer yandan, her taraf diğerini farklı koşullarla görmeye başlayabilirse, ve her ikisi de durumu güçleştiren etmenlerin çeşitliliğini teşhis edebilirse uyuşmazlığa daha gerçekçi ve uygulanabilir şartlarla karşı koyabileceklerdir.

■ **Geleceğe Odaklanmak**

Uzun süreli uyuşmazlıklarda grupların paylaşabilecekleri bir geleceği göz önüne getirebilmelerini engelleyen bir geçmişe kilitlenme eğilimi vardır. Zehirli bir geçmişe gömülen taraflar artık var olmayan bir dönemin ötesine geçemezler. Geçmiş hiçbir zaman görmemezlikten gelinemez olsa bile, ve hatta tartışmak acı verici ve kabul etmek zor olsa da, sadece geçmişle yaşamak üretkenliği engeller. Hayat gelecekte yer alır, ve taraflar ileride onları nelerin beklediğini tartışmaya istekli olana kadar hiçbir zaman oraya

yaratıcılıkla varamayacaklardır. Düşüncelerini uyuşmazlık içinde olmadıkları zaman ilişkilerinin nasıl olacağı konusuna yönlendirdikleri zaman, eski rakipler kendilerini ve yeni düzende birlikte çalışacakları yolları yeniden tanımlayabileceklerdir.

İki toplumlu gruplarda her iki toplumdaki insanlar yıllarca durmadan bir araya gelerek zor konularda sonuç getiren diyaloglar kurdular, ve tüm grubun desteğini alan analizler, projeler, ve planlar ürettiler. Bu gruplar zorluklarla karşılaştı, bazı zamanlarda toplumun genelinin niteleyen güvensizlik tuzağına düştüler. Ama onlar farklılıklarının üstesinden gelerek toplumlarını bölen duvarların bazılarını yıkmayı başardılar. Çalışmaları açıkça gösteriyor ki eğer uygun ortam yaratılırsa ve kişiler yapıcı bir tutum benimserse suçlama ve itham döngüsünü karşılıklı güven ve anlayışla değiştirmek mümkündür. Kıbrıs'ın geleceği için hiçbir şey bundan daha hayati olamazdı.

■ **Olumlu Hareketler Yapmak İçin İstek Göstermek.**

Uyuşmazlıklarda ilerleme sık sık taraflardan birinin veya diğerinin söylediği veya yaptığı birşey yüzünden değil de daha çok söylemeyi veya yapmayı başaramadıkları şeyler nedeniyle durur. Hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler'in bazen işbirliği söylemini kullanmalarına rağmen hiçbirinin gerginliği azaltmaya yardımcı olabilecek öneriler yapma alışkanlığı yoktur. Her iki taraf da güven oluşturmaya doğru ilk adımı atmaktan korkmuştur. Bununla birlikte, taraflardan biri ya da diğeri ilk gönül alıcı jesti yapmadığı sürece hiçbir çıkmazdan kurtulunamaz. Her bir taraf diğerinin ilk olumlu hareketi yapmasını beklediği için uyuşmazlık içindeki taraflar sık sık çıkmazda kalırlar. Bazen taraflar ilk adımı kendileri atarsa diğerinin bundan çıkar sağlayacağından korkar. Her iki taraf da uzlaşmaz bir duruş sergilerse diğerinin durumu yumuşatacak ve görüşmeler için iyimser bir hava oluşturacak olumlu adımlar atması mümkün olmaz. Gelecek hiçbir zaman kesin olamaz, ve birinin hareketlerinden doğacak sonuçlar hiçbir zaman önceden belirlenemez. Ancak taraflardan biri ya da her ikisi diğerine yararlı olacak birşeyler sunan

adımları atamazsa, her ikisi de onları aşağıya doğru çeken bir bataklığa saplanıp kalırlar. Risk almak niyet edilmeyen sonuçlara neden olabilir, ve hatta bazen tehlikeli olabilir. Ama taraflardan biri ya da her ikisi birden risk almaya istekli olurlarsa çıkmazdan kurtulurlar ve diğer yararlı hareketleri cesaretlendirirler.

Taraflar, diğeriyle ilgili korkularının bazılarından kurtulduğu zaman diğer topluma olumlu mesajlar gönderen hareketleri desteklemeleri daha kolay olur. İki toplumlu grupların üyeleri kendi taraflarının değişmez politikalarının diğer tarafta bıraktığı etkiyi ve aşırı uçtakilerin bunları nasıl kullandığını görebilecekleri mükemmel bir konumdadırlar. Belirli politikaların ve hareketlerin, ulaşmaya çalıştıkları hedeflerine aslında nasıl zarar verdikleri daha anlaşılır olur. Gücün başkasına doğru uzanma isteğinden kaynaklandığı kadar, başkasını uzaklaştırmaya çalışmaktan da kaynaklandığını kavramak önemlidir. Birisi barış için bir hareket yaptığı zaman diğerinin de takip edebileceği küçük bir pencere açılır.

¹ 'Bağlantılı empati' diye söz ettiğim kültürlerarası bağlamlarda ve uyumsuzluk durumlarında uygulanması için geliştirilen bir genel kavramın açıklaması için Broome (1993)'e bakın.

8. GELECEĞİ ŐEKILLENDİRMEK

Kıbrıslı Türkler'le buluşan tüm bu gruplar korkarım ki sadece dikkati geleceğimizin gerçek sorunu olan lkemizdeki Türk iŐgalinden başka yöne çekmektedir. 40,000 Türk askeri karşısında iki toplumlu etkinlikler ne yapabilir?

Kıbrıslı Rum resmi görevli

Kıbrıs için tek gelecek bölünmüş bir gelecektir, ve Rumlar'la yapılan bu görüşmelerden olumlu birşey elde edilemez. Dikkatli olmazsak, geçtiğimiz 25 yılda elde ettiğimiz tüm kazandıklarımızı kaybedeceğiz, ve bir hiç uğruna fedakarlık yapmış olacağız.

Kıbrıslı Türk resmi görevli

Çekirdek iki toplumlu grubunun en sadık ve kendini adanıŐ öz katılımcılarının bile çalışmalarının potansiyel yararlarını tam olarak dile getirememiŐ olmaları mümkündür. Sadece 'doğru Şeyi yaptıklarını' biliyorlardı, veya siyasi düzeydeki sürekli durgunluk karşısında sağlam birşey yapmaları gerektiğini hissettiler. Bununla birlikte, geriye bakıldığında, faaliyetlerinin Kıbrıs'taki duruma birçok

yönden yaptığı katkıyı görmek mümkündür. Düzenlenen iki toplumlu toplantılara aktif biçimde katılıyorsanız, iki toplumun üyelerinden oluşan bir teknik komitede çalışıyorsanız, veya sadece diğer tarafla raslantısal temaslarda bulunuyorsanız, bu katkıları aklınızda bulundurmanıza yardımcı olabilir. Bu farkındalık, diğer tarafla birlikte çalışmanın getirdiği kişisel öğrenime ilaveten, Kıbrıs'ın geleceğini inşa etmeye yardım ettiğinizi bilmenizi sağlayacak.

İki toplumlu etkinliklerin somut sonuçlarını ölçmek zordur. Siyasi durumun getirdiği kısıtlamalar nedeniyle iki toplumlu etkinlikler, tümü devlet seviyesinde iki toplumlu bir ortaklık için daha güçlü bir gelecek inşa etmeye yardımcı olabilecek projeler olan, büyük ölçekli ticari ortaklıklara, karışık okullara, ada çapında projelere, mesleki değişim programlarına, veya ortak kitle iletişim aracı kanallarına öncülük etmemiştir. Yine de iki toplumlu etkinlikler üç belirgin yönden doğrudan ve görülebilir bir etkilemiştir..

Birincisi, iki toplumlu etkinlikler Nisan 2003'e kadar Ara Bölge'nin fiziksel engelini aşan tek gerçek geçit şeridi oldular. İki toplumlu etkinlikler olmadan otuz yıllık bir dönemde iki toplum arasında hemen hemen hiç temas olamıyordu. İkincisi, bu kadar fazla iki toplumlu grubun varlığı ve daha fazla temas için onların kesintisiz talepleri, onların bu çabalarına verilen uluslararası destekle birlikte Kıbrıslı Türk yetkililerin 2003 yılında Ara Bölge'nin iki tarafına seyahat sınırlamalarını kısmen kaldırma kararı almasında etkili olmuştur. Bu yeni politikaya yol açan birçok siyasi etken olsa da, temaslarda bir artış olmasını isteyen (birçoğu iki toplumlu etkinliklere aktif olarak katılmış olan) güçlü bir muhalefetin büyüyen varlığı Kıbrıs Türk liderliğinin düşüncesinde şüphesiz bir rol oynamıştır. Üçüncüsü, siyasi bir anlaşma zemini olarak Birleşmiş Milletler'in hazırladığı Annan Planı yakından incelenirse, ilkin iki toplumlu seminerlerde ve atölye çalışmalarında geliştirilmiş olan birçok fikri kapsadığı görülebilir. Annan Planı'nın yazılmasında rol oynayan birçok BM çalışanı bu atölye çalışmalarının bir veya birkaçına katılmış, ve diğer iki toplumlu grupların raporlarını okumuşlardır. Bu yüzden bu fikirlerin Plan'da yer alması doğaldır.

İki toplumlu etkinlikler ve toplumlar arası temaslar, uyuşmazlığın çözümü üzerindeki görülebilir etkilerinin ötesinde öyle kolayca tanımlanamayacak yönlerden de katkıda bulunmuşlardır veya potansiyel katkıya sahiptirler. Bu 'görünmez' etkilerden bazıları kişisel ve psikolojik, diğerleri sosyal ve kültürel, ve birkaçı ancak gelecekte fark edilebilecek olanlardır. Bu bölümün geriye kalanında Kıbrıs'daki Yeşil Hat'tın ötesine erişmenin daha az somut olan etkilerini sıralayıp tanımlayacağım.

SOSYAL VE PSİKOLOJİK ETKİ

■ *Diğer toplumun korkularını, umutlarını, ve endişelerini anlamak.* Sıradan Kıbrıslılar arasındaki temasları engelleyen Ara Bölge'nin fiziksel engeli iki taraf arasında neredeyse daha zararlı bir psikolojik engel yarattı. 'Enosis' için EOKA hareketinin başlaması ve onun karşısında TMT'nin kurulmasıyla iki toplum arasındaki ilişkiler 1955'ten bu yana kötüye gitmişti. Toplum bütünlüğüne kalsaydı ilişkilerin iyiye gideceği konusunda bir garanti yoktur, ama 1963 ve 1974'te bölücü hatların kurulmasıyla iki toplumun birbirinden daha fazla uzaklaştığı açıktır. 1974 öncesindeki daha kötü zamanlarda bile iki toplum arasında güçlü bağları devam ettiren birkaç kişi vardı. Bu ortaklık örnekleri var oldukça daha sağlıklı geniş kapsamlı ilişkilerin gelişebileceği umudu vardı. Bununla birlikte, hiçbir temas olmadan her iki toplumun korkuları, umutları, ve endişeleri diğer taraf tarafından tamamen bilinemeyecekti. İki toplumlu etkinlikler diğer toplumun az da olsa anlaşılmasını canlı tutmaya ve küçük bir grup insanın diğerinin dünyasına pencere açmasına vasıta oldu. Bu anlayış olmadan gelecek hakkında, bu gelecek bölünmüş bir adada yaşamak olsa bile, bilgili seçimler yapmak mümkün değildir.

■ *Geçmişteki olaylardan psikolojik yükü azaltmak.* Kıbrıs'ta birçok insanın hafızasında en önemli yeri 1955-1974 arasında gerçekleşen olayların hatıraları tutar. Aile fertlerini kaybedenler, evlerinden ve geçim kaynaklarından ayrılmak zorunda kalanlar, katliamlara, bombalamalara, tecavüzlere, ve diğer şiddet olaylarına tanıklık edenler, veya mülteci olarak yaşayanlar bu korkuların

zihinsel görüntülerini kolayca kenara atamazlar. Bu olayları doğrudan yaşamayan genç nesil bile abeveynlerinden hikayeler, okuldaki dersler, ve gazeteler, radyo ve televizyon programlarındaki sürekli yorumlar aracılığıyla her gün bu olaylarla karşı karşıya kalırlar. Geçmişin hatıralarıyla empoze edilmiş psikolojik yük tüm Kıbrıslılar'ın hafızasında ağır bir biçimde yer alır, topluma yansıyan bir patoloji yaratır. Bu yük değişik bir biçim olsa da zamanla azalmaz. Kıbrıs'taki bölünmüşlük bu yükün etkilerini artırır, ve iki toplumlu etkinlikler sayıları az olan rahatlama yollarından bir tanesidir. Acı silinemez, ama diğer toplumdaki şahıslarla, hemcinsler ve aynı adanın sakinleri olarak buluşarak, geçmişin öykülerini ve gelecek için umutları anlatarak, ve bu geleceği inşa etmek için birlikte çalışarak bu acıyla daha sağlıklı bir yaklaşımla başa çıkılabilir.

■ *Zor konuların üretken biçimde tartışılabileceği bir forum oluşturmak.* Kıbrıs'ta siyasi konular hakkında tartışma eksikliği yoktur, ancak tartışmaların birçoğu konuları çözmeye yardım etmek yerine onları kutuplaştırma eğilimindedir. Siyasetçiler, eğitimciler, gazeteciler, kilise ileri gelenleri, ve taksî şöförleri ana konular hakkında görüşlerini dile getirdikleri zaman söylemleri pozisyonlarını koruma şeklinde olduğu için genellikle diğer taraftan daha sert tepkiye yol açar. Kimlik kaygısı, mülkiyet konuları, güvenlik, toprak ayarlaması, ve benzeri konular iki toplumlu bir ortam dışında gerçekçi bir biçimde tartışılmaz. Halkın, her iki taraftan insanların birbirleriyle tartışmasını değil de iletişim kurmasını dinleme şansı olmazsa, kamuoyunun bu konulardaki genel anlayışında bir gelişme olması olasılığı düşüktür. Bu konuların işlendiği iki toplumlu seminerler bu konularda sonuç getiren diyalog yapılabileceğini göstermiştir. Şimdi temaslar daha kolay olduğu için daha fazla iki toplumlu seminerler düzenlenmesi gerekmektedir. Bu forumlar sayesinde Kıbrıs sorununun temelinde yatan bir çok endişeye hitap edecek bir dizi tercihin tanımlanmasında ilerleme sağlamak mümkündür.

■ *Kışkırtıcı olaylar karşısında ılımlı bir ses sağlamak.* Ağustos 1996'da Derinya'da, Kıbrıslı Rum motosikletçilerin 'Girneye sürüş' tehditi ile Ara Bölge'ye girdiği, ve iki Kıbrıslı Rum göstericinin ölümü ile sonuçlanan olaylar olduğu zaman iki toplumdaki tepkiler ateşliydi. Kıbrıslı Türkler kendilerinin kontrolünde olan bölgeye Kıbrıslı Rumlar'ın girmeye çalışmasından dolayı kızgındı. Bu olayı, Türk birlikleri eğer Kıbrıslı Rumları durdurmamış olsaydı onların birkez daha Kıbrıslı Türkler'i katledeceği düşüncesini desteklemek için kullandılar. Kıbrıslı Rumlar dikenli tellere takılan bir Kıbrıslı Rum göstericinin dövülmesi ve Türk bayrağını indirmeye çalışan bir diğerinin öldürülmesiyle sarsıldılar, ve bu olayları Türkler'in 'barbar' kişilikleri hakkındaki düşüncelerini güçlendirmek için kullandılar. Her iki taraftaki söylem aşırı uçta ve uzlaşmazdı. Hiç kimse bu olaylara neyin yol açtığını çözümlenmek için kafa yormadı, ve taraflardan hiçbirisi olaylara sebep olmanın sorumluluğu üstlenmedi. Bu kışkırtıcı olaylar hakkında belki de tek sağduyulu tartışmanın yapıldığı ortam iki toplumlu etkinliklere katılanlar arasında oldu. Bu topluluk içerisinde, olayların neden kontrol edilemez bir hal aldığı, diğer toplum tarafından nasıl algılanabilecekleri, tek taraflı söylemin her iki tarafın amaçları yanında Kıbrıs'ın dışarıdaki dünyaya karşı imajını nasıl incittiği, ve gelecekte bu tür olayları önlemek için ne yapılabileceğini anlamak için girişimler oldu. O zamanlar bu tartışmalar iki toplumlu ortamlarda yapılamazdı, ama iki toplumlu deneyimi olan kişiler ve gruplar bir araya geldiler, ve aşırı uçtaki ve dar görüşlü suçlayıcı ve itham edici tartışmalara karşılıklı ılımlı bir ses sağladılar. Sesleri basında önemli bir yer almadı ama Kıbrıs'ın olası bir savaşa doğru öldürücü bir yoldan geri çekilmesine az da olsa yardımcı oldu. Kıbrıs'ta başka kışkırtıcı olayların yaşanması olasıdır, ve şiddetin tekrar kök salmasını önlemek için bu olaylar karşısında daha ılımlı düşünebilen ve konuşabilen, iki toplumlu deneyimi olan insanlara hayati ihtiyaç olacaktır.

■ *Toplumun geneline başka bir savaş korkusunun yerine bir alternatif sunmak.* Kıbrıs'taki, Ağustos 1996'da Derinya'daki gibi

karşı karşıya gelmeler, ve Yunanistan ve Türkiye arasındaki aynı yıl Kardak adası üzerindeki gibi çatışmalar, Kıbrıs halkına felaket yaşatabilecek toptan askeri çatışmalara kolaylıkla yolaçabilirdi.. Başka bir savaş olasılığı Kıbrıs halkı için yaygın bir konudur, ve bu senaryolarla ilgili endişe günlük yaşama nüfuz eder. Her iki taraftaki halk böyle bir savaşın çocuklarını ve Kıbrıs'ın geleceğini nasıl etkileyeceğinden endişe etmektedir.. Bazen bu endişe patolojik olur, birçok insanın hayatını böler ve ilerlemeye mani olur. Özellikle siyasi bir çözümün yokluğunda, bu korkuları tamamen giderecek bir yol olmayabilir. Ama iki toplumlu etkinliklerde yer alanlar 'düşmanlarıyla' yaptıkları insancıl bağlantılar sayesinde bu ezici endişeden belirli bir miktarda rahatlama elde ederler. Savaş korkuları ille de azalmış olmasa da, katılımcıların birçoğu barış içinde birlikte yaşamının mümkün olabileceğini kavradılar. İlaveten, Kıbrıs halkının çoğunluğuna göz önünde bulundurmaları için alternatif bir gelecek sunuldu. Çok sayıda insanın toplum hatlarının karşısında buluşuyor ve çalışıyor olduğu gerçeği gelecek yılların başka bir savaştan daha başka birşey getirebileceği umudunu verdi.

■ *Uluslararası topluma umut belirtileri vermek.* Uzun yıllar içerisinde Kıbrıs'taki görüşmelerde ilerleme kaydedilmemesi uluslararası toplumun birçok üyesini umutsuzluğa düşürdü ve cesaretlerini kırdı. Düzinlerce özel heyetler, özel temsilciler, bilgi toplama gezileri, 'nihai sonuç' çabaları, mekik görüşmeleri, yakınlaşma görüşmeleri, gözden uzak görüşmeler, ve iki toplumun liderlerini bir anlaşmaya yöneltecek diğer girişimlerden sonuç alınamadıkça, üçüncü taraf görüşmecilerin ve diplomatik görevlilerin çoğu uygulanabilir bir anlaşma yapmanın ihtimali hakkında bir umutsuzluk duygusuna kapıldılar. İki toplumlu etkinlikler onlara resmi görevlilerin değişmez söylemleri ve görüşmelerdeki hareketsizliğin arasında değişik ve yeni görüşlerin ortaya çıkmasını sağladı. Ledra Palas'ta düzenlenen etkinlikler hem geçmişle hem de gelecekle ilgili mantıklı bir diyalok içine girebilen ve birlikte verimli çalışmalar yapabilen insanların portresini çizerek

Kıbrıslılar'ın değişik bir tarafını gösterdi. Diplomatik toplumun çabalarına devam etmesi için zayıf bir şekilde parlayan bir umut ışığı ortaya çıktı. Sonuçta diplomatlar da insandırlar, ve devam eden çıkmaz karşısında çok az insan iyimser kalabilir. İki toplumlu etkinliklerin katılımcıları defalarca uygun ortamlarda iki toplumun birbirine güvenmeyi öğrenebileceğini ve ortak bir gelecek için birlikte çalışabileceklerini göstermişti.

■ *Karşılıklı suçlama ve ithamlar döngüsünü kırmak.* İlerleme kaydedilmesi için karşılıklı suçlama ve ithamlar döngüsü (önceki bölümlere bakınız) kırılmalıdır. Bu döngünün belki de kırıldığı tek yer devam eden iki toplumlu gruplardadır. Bu ortamda, iki toplumdaki insanlar birkaç yıl süresince devamlı biraraya gelerek zor konularda verimli söyleşmeler yaptılar, ve tüm grubun desteğini alan çözümler, projeler, ve planlar ürettiler. Bu gruplar zorluklarla karşılaştılar, bazen toplumun genelini niteleyen güvensizlik tuzağına düştüler. Ama onlar farklılıklarının üstesinden gelerek toplumlarını bölen duvarların bazılarını yıkmayı başardılar. Çalışmaları gösteriyor ki, eğer uygun ortam yaratılırsa ve insanlar yapıcı bir tutum benimserse suçlama ve itham döngüsünü karşılıklı güven ve anlayışla değiştirmek mümkündür. Kıbrıs'ın geleceği için hiçbirşey bu kadar hayati olamazdı.

BİR ANLAŞMA SONRASI HAYAT İÇİN HAZIRLIK

Hem Kıbrıslıların hem de yabancıların genellikle düşündüğünün aksine, gün gelecek iki tarafın uyuşmazlığı bir anlaşmayla sonuçlanacak. Bu kadar yıldan -aslına nesillerden- sonra anlaşma sadece kutlanması gereken bir sebep değil ayrıca barışı inşa edenlerin daha fazla çalışması için bir neden olacak. Aslında, iki toplumlu etkinliklerin rolü daha da kritik olacak çünkü temas daha kolay olacak, ortak projeler daha yaygınlaşacak, ve işbirliği gerekli olacak. Birçok yönden iki toplumlu temaslar insanları bir anlaşmadan sonraki hayata hazırlamaya odaklandığı kadar bir anlaşma sağlamaya odaklanmadı.

Eğer Kıbrıs sorununa bir 'çözüm' bulunursa toplumlararası temaslarda deneyimi olanlar aşağıdaki konularda önemli bir rol oynayacak:

■ *Siyasi anlaşmayı 'kabul ettirmek'.* Kıbrıs uyuşmazlığındaki her iki tarafın konumlarındaki fark göz önünde tutulduğunda bir anlaşmaya varılması için birçok fedakarlığın yapılması gerekeceği aşikardır. Bu fedakarlıklardan bazıları liderliğin her zaman 'görüşülemez' sözünü verdiği alanlarda yapılacaktır. Birçok Kıbrıslı'nın ve uluslararası strateji uzmanının en büyük korkusu liderlerin bir anlaşma yapmaya çalışırken bu anlaşmayı kendi toplumlarına 'kabul ettirmede' büyük zorluklar yaşayacağıdır. İki taraftaki aşırı milliyetçiler anlaşmayı diğer tarafa 'satılma' olarak görecektir ve liderlerini en önemli konularda 'teslim olmakla' suçlayacaklar. Zamanı geldiğinde insanları fedakarlık yapmanın gerekli olduğuna inandırmaya çalışacak seslere ihtiyaç olacak. İki toplumlu gruplardaki kişiler Kıbrıs'ta diğer tarafla ortak karar verme deneyimi olan az sayıda olan insanlar arasındadır, ve fedakarlığın ve uzlaşmanın gerekli olduğunu bir tek onlar anlayabilir. Müzakere edilmiş bir anlaşmaya karşın sadece aşırı uçtakilerin sesi duyuluyorsa bu anlaşmanın halkın desteğini alması olasılığı zayıftır.

■ *Ortaklıklar oluşturmak.* Sonunda, bir anlaşma iki toplum arasında imzalandığı ve Kıbrıs halkı tarafından kabul edildiğinde, ticari ve kurumsal ortaklıkların oluşması için fırsatlar doğacaktır. Bu ortaklıkların başarısı anlaşmanın eksiksiz uygulanması için hayati olacaktır. Algılanan potansiyel kârlar ticaret alanındaki bazı ortaklıkları yönlendirecektir. Bununla birlikte, iki toplum arasında ilişkiler geliştirme çabalarının çoğu bu ilişkilerin önemini anlayan, potansiyel zorlukların farkında olan, ve başarılı olmalarına kendini adanmış insanların azimli insiyatiflerini gerektirecektir. Sıradan vatandaşların bu insiyatifleri taşıması zor olacaktır. Bazıları diğer toplumla bir proje başlatmak isteyecek ama olası sonuçlar konusundaki şüpheler, meslektaşlarından olumsuz yanıt alma korkusu, veya nasıl ilerleyeceği konusundaki belirsizlik yüzünden

düşüncelerini hiçbir zaman gerçekleştirmeyecek. Birkaçı nasıl üstesinden geleceklerini bilmeyecekleri uyuşmazlıklarla karşılaşacak, ve bu uyuşmazlıklar çoğalabilecektir. İki toplumlu etkinliklerdeki katılımcılar, özellikle yıllar aşamasında önemli deneyim sahibi olan ‘çekirdek’ grubun parçası olanlar, adada gerçek ortaklıkları ilerletecek konumdadırlar. Diğer toplumla gerekli bağlantıları vardır; işbirliği girişimleri aracılığıyla üzerinde durulması gereken konuları bilirler; akıllarında hale hazırda yüzlerce potansiyel proje vardır; bu projeleri başlatmak için motivasyonları vardır; diğer toplumun endişeleri konusunda hassastırlar; uyuşmazlığa neyin neden olabileceğinin farkındadırlar; uyuşmazlık ve anlaşmazlıkla başa çıkmak için gerekli becerilere sahiptirler; sorun çözümü ve tasarım için araçları vardır; toplumun genelindeki etkinin potansiyelini görürler; ve, belki de en önemlisi, bu girişimlerin başarılı olması için kendilerini adanmışlardır.

■ *Barış yapıcının kimliğini geliştirmek.* Kıbrıs halkı onyıllarca süren ayrılıktan sonra bir dönüm noktasındadır. Uyuşmazlığın tohumlarını eken nesil ilişkinin olumlu olarak tekrar tanımlanmasına yol açabilecek adımları atmayı hiçbir zaman başaramadı. Bunun sonucunda, ilerleme durdu, ve gelecek askıya alındı. Geçtiğimiz birkaç yıl boyunca oluşturulan vatandaş düzeyindeki barış yapıcı gruplar gelecek için beklenti oluşturdu. Her iki toplumda güven artırma çabasıyla diğer toplumla temas etmeye başlayan çok sayıda insan gerçek ortaklıklara önderlik edebilir. Toplantılarında yukarıda özetlenen birçok adımları attılar, ve bu insanlar ve gruplar için yeni bir ‘barış yapıcı’ kimliği ortaya çıkmaktadır. Daha olumlu, geçmişle ilgili daha gerçekçi, daha ileriye dönük, ve iki toplum arasındaki birbirine bağlılığın daha fazla bilincinde olan bu kimlik güven tesis etmeye ve yaraları iyileştirmeye yardım etmektedir. Yine de onlara meydan okuyan birçok şey vardır ve vakit daralmaktadır. Umarım yakında ‘barış yapıcının’ kimliğini daha kesin terimlerle tanımlamak mümkün olacaktır. Her iki toplumda yeterli sayıda insan farklılıklarını bağdaştırabilir ve ortak ilişkilerini tekrar tanımlayabilirse,

Kıbrıs halkı hem ayrı ayrı hem de birbirleriyle işbirliği içerisinde, birbirlerine bağlı oldukları konuların onları biraraya getirdiği alanlarda üretken yaşama geçmelerini sağlayacak bir anlaşmayı görüşme yolunda olacaktır.

DENEYİMLİLERDEN TAVSİYELER

Daha önce deneyimi olanlardan öğrenmek her zaman yararlıdır. Bazen iki toplumlu etkinliklerdeki ‘deneyimlilerin’ tavsiyeleri geçmişte yapılan hataları tekrarlamamamız için yardımcı olabilir, ve zorluklar yaşamış olanların cesaret verici sözleri zor zamanlarda bile ilgimizi devam ettirme isteğimizi destekleyebilir. Temmuz 2001’de, Belçika Bruj’da yapılan dördü seminerde Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs’taki uzlaşma çalışmalarının ‘öncülerini’ temsil eden katılımcılardan şu anda iki toplumlu ve iki uluslu etkinliklere katılanlara kendi tavsiyelerini vermeleri istendi. Aşağıdaki liste Bruj grubu üyelerinin sunduğu tavsiyelerin özetidir:

- Bölgede yer almakta olan belli başlı değişimlerin anlaşılması. Yunanistan ve Türkiye düşmanca bir ilişkiyi sürdürmeyi daha fazla kaldıramaz. Kıbrıs’ın Avrupa Birliği’ne katılımı, ve Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine aday olması ‘çatışma üçgeninde’ barışa doğru bir rota çizdi.

- Yakınlaşmanın geri dönülmez olduğunun kavranması önemlidir. Yunanistan ve Türkiye’nin liderleri daha iyi ilişkilere kendilerini adadılar, ve hükümetler değişse bile bu süreçten geri dönülme şansı çok azdır.

- Çalışmalarımızda yaptıklarımızı kendi yetkililerinize götürmek için yapabileceğiniz herşeyi yapın. Seçimle göreve gelenlerin onlara sunulan bilgiyle hareket ettiklerini ve şu anda Kıbrıs’taki iki toplumlu çalışmanın değeri hakkında birçok şeyi yanlış anladıklarını hatırlayın. Onlar uygun bir biçimde eğitilmelidirler.

- Sivil girişimlerle resmi girişimlerin eşgüdümünü yoğunlaştırın ve resmi görevlilere bizim deneyimlerimizden öğrenmeleri için yardım edin. Barış için ‘gerçek çalışma’nın yurttaş düzeyinde yapılması gerekirse de, barışın koşullarını belirleyecek olanlar ve hepimizin

kabul etmek zorunda kalacağımız anlaşmaları imzalayacak olanlar resmi görevlilerdir. İktidarda olanlarla temas kurun ve yurttaş gruplarıyla resmi görevliler arasındaki ilişkiyi geliştirin.

■ Yakınlaşmayı sürdürme görevinin iktidarda olanlarda değil de sivil toplumda olduğunu asla unutmayın. Görevdeki tek bir kişiliğe bağlayarak kişiselleştirmeyin. Bu insanlar ne kadar ileriye görürlerse görsünler insiyatifleri ileriye götüremezler, ve güçlü bir konumda kim olursa olsun daha iyi ilişkiler için baskı toplumlararası etkinliklerde yer alan yurttaşlara ve yurttaş gruplarına odaklanmalıdır.

■ Sabit fikirlerden uzaklaşmaya çalışın ve diğerinin bakış açısını görmek için çaba sarfedin. Hepimiz önyargılı tarihlerimizle doldurulduk, ama diğerini dinleyene ve düşüncelerini onaylamak için bir yol bulana kadar fazla ilerleme kaydedemeyiz.

■ Cevap verilmesi gerekmeyen veya cevap verilmeyi hak etmeyen hususlara karşılık vermekten kaçının. Bizler, kültürümüzde duyduğumuz herşeye karşı konuşmaya eğilimliyiz, ve aynı düşüncede olmadığımız şeyleri söyleyen herkesi 'düzeltme' ihtiyacı hissederiz. Bu başkalarının gündemi belirlemesine izin verir. Sağma şeyler söyleyen kişiye aldırılmayarak tartışmayı daha olumlu bir diyaloga yöneltebiliriz.

■ İhtiyacı karşılayan anlatım biçimini bulun. Bazen başkalarının olumsuz tepkiler verecekleri terimleri kullanmaktan kendimizi sınırlandırırız. Kullanmak istediğiniz terim sorunlara neden olucaksa değiştirin. Bırakın çabalarınız birşeylere nasıl hitap ettiğinizle değil de yaptıklarınızla tanımlansın.

■ Öğretileri değil gerçekleri dile getirin. Çok sık doğru diye duyduğumuz, genelde gerçeklerin saptırılmış hali olan, belirli bir görüşü desteklemesi için tasarlanan propagandayı sunarız.

■ Yakınlaşmayla ilgili etkinliklere katılarak yapabileceğiniz en yurtsever hareketi yaptığınızı hatırlayın. Hiçbirşey daha fazla cesur ve yürekli olmayı gerektiremez, ve hiçbirşey sürdürülebilir barışı inşa etmek için atılan adımlardan daha fazla ülkemizin geleceğine katkıda bulunamaz.

■ Finansman kaynağı bulmanın zaman aldığını ve çaba gerektirdiğini aklınızda tutun. Kimse peşinizden koşup ne istediğinizi sormayacaktır. Hak eden çabalar için birçok kaynak vardır, ve zamanınızın bir kısmını bu kişilerle veya kurumlarla temas etmeye ayırmalısınız.

■ Hayatın bir döngüsü olduğunu akılda tutmak çok yararlıdır: yakınlaşma inişli çıkışlı olacaktır. Hiç ilerleme kaydedilmediği gibi görünen zor zamanlar olacaktır. Gerilemeler olacaktır. Yine de zor zamanlarda bile çalışmaya devam etmeli ve hiçbir zaman umudumuzu kaybetmemeliyiz.

SONUÇ

İnsanların nehirleri, kanyonları, ve Tabiat Ana'nın yarattığı diğer engelleri aşmak için köprüler kurmaya başlamasına kadar seyahat daha kısıtlıydı ve gruplar 'yurtlarını' belirleyen topraklar içinde kalmaya eğilimliydi. Mal ve hizmetlerin değişimi çok fazla olmuyordu çünkü, büyük bir ihtimalle, bu girişimlerin yapılmaya değer olması fazla çaba ve fazla zaman gerektiriyordu. Köprüler, genel anlamıyla insanlık tarihinin gidişatını değiştirdi çünkü iletişim kanallarını açıp yalnızca araç gereçlerin ve malların değil, fikirlerin ve kültürlerin de serbest dolaşımını sağladılar. İttifaklar oluşarak küçük toplulukların hayatlarını zenginleştirmek için kaynaklarını birleştirmelerini ve istila amacıyla gelen ordulara karşı kendilerini korumaları için birliktelikler oluşturmalarını teşvik etti.

Köprülere savaş zamanlarında daha fazla önem verilir. Düşman ordularının ilerlemesini durdurmak için kullandıkları köprülerin yıkılması için çok çaba gösterilir. Bu nedenle, savaştan sonra hayatın verimli bir şekilde devam etmesi için köprülerin tekrar kurulması gerekmektedir. Bazen bu köprüler trafiği mümkün olduğunca en kısa sürede tekrar akması için acele ile kurulur. Ama hiç şüphesiz en iyisi zarar görmüş bir köprüyü kaynaklar mevcut olduğunda zaman içinde ayakta durabilecek ve amacına en iyi şekilde hizmet edebilecek bir başkasıyla değiştirmektir.

1950'ler, 1960'lar, ve 1970'lerdeki olaylar Kıbrıs'ta Kıbrıslı Rumlar'la Kıbrıslı Türkler'in arasındaki köprüleri yıktı. Bu olaylar ayrıca sosyal manzarayı da değiştirdi. Yeşil Hat geçit vermeyen derin bir kanyona dönüştü. Yeni köprüler inşa etmenin zamanıdır, ve yapıcı, toplumlararası temaslarda yer alarak bu işte görevli mimarlar, mühendisler ve işçiler olursunuz. Tasarım kolay olmayacaktır ve çalışanlar birçok zorluklarla karşılaşacaktır. Çok zaman ve çaba gerektirecektir. Ancak bunun sonucunda iki toplum arasında birbirine bağımlı, empati kurabilen ve birlikte verimli çalışma yöntemlerini bulacak yeni ilişkiler oluşturulacaktır.

REFERANSLAR

- Anastasiou, H. (2000). Negotiating the solution to the Cyprus problem: From impasse to post-Helsinki hope (Kıbrıs sorununun çözümü için görüşmeler: Çıkmazdan Helsinki sonrası umuda kadar), *The Cyprus Review*, 12(1), 11-33.
- Attalides, M. A. (1979). Cyprus: Nationalism and international politics (Kıbrıs: Milliyetçilik ve Uluslararası Politika). *Edinburgh, UK: Q Press*.
- Bölükbaşı, Süha. (1998). The Cyprus dispute and the United Nations: Peaceful non-settlement between 1954 and 1996 (Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Birleşmiş Milletler: 1954 ve 1996 yılları arasında barışçıl çözümsüzlük), *International Journal of Middle East Studies*, 30, 411-434.
- Broome, B. J. (2004a). Reaching across the dividing line: Building a collective vision for peace in Cyprus (Bölünme hattının ötesine ulaşmak: Kıbrıs'ta barış için ortak vizyon oluşturulması), *International Journal of Peace Research*, 41(2), 191-209.
- Broome, B. J. (2004b). Building a shared future across the divide: Identity and conflict in Cyprus (Bölünme hattının ötesinde paylaşılan bir gelecek inşa etmek: Kıbrıs'ta kimlik ve uyuşmazlık) . In Rueyling Chuang and Mary Fong (Eds), *Communicating Ethnic and Cultural Identity* (Etnik ve kültürel kimliğin iletişimi) (pp. 275-294). Rowman and Littlefield, Publishers.
- Broome, B. J. (2003). Responding to the challenges of third-party facilitation: Reflections of a scholar-practitioner in the Cyprus conflict

(Üçüncü tarafın kolaylaştırıcılığına karşı çıkılmasına yanıt vermek: Kıbrıs uyuşmazlığındaki bir araştırmacı-uzmanın düşünceleri), *Journal of Intergroup Relations*, 26 (4), 24-43.

■ Broome, B. J. and Murray, J. S. (2002). Improving third-party decisions at choice points: A Cyprus case study (Seçim anlarında üçüncü tarafın kararlarının geliştirilmesi: Bir Kıbrıs durum çalışması). *Negotiation Journal*, 18 (1), 75-98.

■ Broome, B. J. (2001). Participatory planning and design in a protracted conflict situation: Applications with citizen peace-building groups in Cyprus (Uzayan bir uyuşmazlık durumunda katılımcı planlama ve tasarım: Kıbrıs'taki yurttaş barış gruplarının uygulamaları), *Systems Research and Behavioral Science*, 18, 1-9.

■ Broome, B. J. (1999a). Greek and Turkish Cypriot university students have more in common than expected (Rum ve Kıbrıslı Türk üniversite öğrencilerinin sanılandan daha fazla ortak noktaları vardır) . *Washington Report on Middle East Affairs*, 18(6), 82-83.

■ Broome, B. J. (1999b). Inter-communal contacts help build links for the future of Cyprus (Toplulararası temaslar Kıbrıs'ın geleceği için bağlantılar kurulmasına yardım eder). *Washington Report on Middle East Affairs*, 18(6), 69-71.

■ Broome, B. J. (1998). Overview of conflict resolution activities in Cyprus: Their contribution to the peace process (Kıbrıs'taki uyuşmazlık çözümü etkinliklerinin özeti: Barış sürecine katkıları) . *The Cyprus Review*, 10(1), 47-66.

■ Broome, B. J. (1997). Designing a collective approach to peace: Interactive design and problem-solving workshops with Greek-Cypriot and Turkish-Cypriot communities in Cyprus (Barış için ortak bir yaklaşım tasarlamak: Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türkler'le etkileşimli tasarım ve sorun çözümü atelye çalışmaları). *International Negotiation*, 2(3), 381-407.

■ Broome, B. J. (1993). Managing differences in conflict resolution (Uyuşmazlık çözümünde farklılıkların üstesinden gelmek). In D. J. Sandole and H. van der Merwe (Eds.), *Conflict Resolution Theory and Practice: Integration and Application* (Teori ve Pratikte uyuşmazlık çözümü: Bütünleşme ve Uygulama), pp. 95-111. Manchester University Press.

■ Broome, B. J., & Chen, M. (1992). Guidelines for computer-assisted group problem-solving: Meeting the of complex issues (Bilgisayar destekli grup sorun çözümü için ilkeler) , *Small Group Research*, 23, 216-236.

■ Burch, O. (1990). *The infidel sea: Travels in north Cyprus* (Kâfir deniz: Kuzey Kıbrıs'ta seyahatler). Southampton, England: Ashford, Buchan & Enright.

■ Burton, J. W. (1969). *Conflict and communication: The use of controlled communication in international relations* (Uyuşmazlık ve iletişim:

- Uluslararası ilişkilerde kontrollü iletişimin kullanımı). London: MacMillan.
- Calotychos, V. (Ed.). (1998). *Cyprus and its people: Nation, identity, and experience in an unimaginable community* (Kıbrıs ve halkı: Hayal edilemeyen bir toplumda ulus, kimlik, ve deneyim), 1955-1997. Westview Press.
- Clerides, G. (1989). *Cyprus: My deposition* (Kıbrıs: İfadem). Nicosia: Alithia Publishing.
- Collier, M. J. (1998). Researching cultural identity: Reconciling interpretive and postcolonial perspectives (Kültürel kimlik araştırması: Yorumlamalı ve koloni dönemi sonrası bakış açılarının uzlaştırılması). In D. V. Tanno & A. Gonzalez (Eds.), *Communication and identity across cultures* (Kültürler arasında iletişim ve kimlik) (pp. 122-147). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Denктаş, Rauf Raif. (1982). *The Cyprus Triangle* (Kıbrıs Üçgeni). London: Allen & Unwin.
- Diamond, L. & Fisher, R.J. (1995). Integrating conflict resolution training and consultation: A Cyprus Example (Uyuşmazlık çözümü eğitimi ve danışmanlığın bütünleştirilmesi: Bir Kıbrıs Örneği). *Negotiation Journal*, 11, 287-301.
- Doob, L.W. (1974). A Cyprus workshop: An exercise in intervention methodology (Bir Kıbrıs atölye çalışması: Bir müdahale metodolojisi egzersizi). *Journal of Social Psychology*, 94, 161-178.
- Durrell, L. (1957). *Bitter lemons of Cyprus* (Kıbrıs'ın Acı limonları). Boston: Faber & Faber.
- Fisher, R.J. (1997). *Interactive conflict resolution* (Etkileşimli uyuşmazlık çözümü). Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Hadjipavlou-Trigeorgis, M., (1998). Different relationships to the land: Personal narratives, political implications and future possibilities (Yurtla farklı ilişkiler: kişisel öyküler, siyasi anlamlar ve gelecek olasılıkları) , in Calotychos, Vangelis, ed. *Cyprus and its People: Nation, Identity and Experience in an Unimaginable Community* (Kıbrıs ve halkı: Hayal edilemeyen bir toplumda ulus, kimlik, ve deneyim), 1955-1997. Boulder, CO: Westview. pp. 251-276.
- Hadjipavlou-Trigeorgis, M. (1993). Unofficial inter-communal contacts and their contribution to peace-building in conflict societies: The case of Cyprus (Resmi olmayan toplumlararası temaslar ve çatışan toplumlarda barış inşa etmeye katkıları: Kıbrıs konusu). *Cyprus Review*, 5(2), 68-87.
- Hitchens, C. (1997). *Hostage to history: Cyprus from the Ottomans to Kissinger* (Tarihe rehine: Osmanlılar'dan Kissinger'e Kıbrıs). New York: Verso Books.
- Joseph, J.S. (1997). *Cyprus: Ethnic conflict and international politics* (Kıbrıs: Etnik çatışma ve uluslararası politika). McMillian Press.

- Koumoulides, J.T.A. (Ed.). (1986). *Cyprus in transition: 1960-1985* (Geçiş sürecinde Kıbrıs: 1960-1985). London: Trigraph.
- Lasán, D. B. (1997). *Case studies on a post-conflict peace building strategy* (Uyuşmazlık sonrası barış inşaatı stratejisi üzerine vaka çalışmaları). Manilla, University Publishing House.
- Markides, K.C. (1977). *The rise and fall of the Cyprus Republic* (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yükselişi ve çöküşü). New Haven: Yale University Press.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society* (Akıl, kişilik, ve toplum). Chicago: University of Chicago Press.
- Mirbagheri, F. (1998). *Cyprus and international peacemaking* (Kıbrıs ve uluslararası barış inşaatı). London: Hurst & Company.
- Mitchell, C.R. (1981). *Peacemaking and the consultant's role* (Barış inşaatı ve danışmanın rolü). Westmead, UK: Gower.
- O'Malley, B. and Craig, I. (1999). *The Cyprus conspiracy: America, espionage and the Turkish invasion* (Kıbrıs komplosu: Amerika, casusluk ve Türk istilas). St. Martin's Press.
- Pierides, G.P. (1998). *Tetralogy of the times: Stories of Cyprus* (Zamanların dram dördlüsü: Kıbrıs'ın hikayeleri), Translated from the Greek by D. E. Martin and S. G. Stavrou. Nostos Books.
- Richmond, O. (1998). *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the U.N.* (Kıbrıs'ta Arabuluculuk: Kıbrıs Toplumlari ve Birleşmiş Milletler) Frank Cass Publishers.
- Stearns, M. (1992). *Entangled allies: U.S. policy toward Greece, Turkey, and Cyprus* (İç içe girmiş müttefikler: Birleşik Devletler'in Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs politikaları). New York: Council on Foreign Relations Press.
- Stoddard, P. H. (1986). An experiment in track two diplomacy (İkinci yol diplomasisinde bir deney). In D.B. Bendahmane & J.W. McDonald (Eds), *Perspectives on negotiations* (Görüşmeler üzerine bakış açıları) (pp. 139-143). Washington, DC: Foreign Service Institute, U.S. Department of State.
- Talbot, P. (1977). The Cyprus seminar (Kıbrıs semineri). In M.R. Berman and J.E. Johnson (Eds.), *Unofficial diplomats* (Gayri resmi diplomatlar)(pp. 159-167). New York: Columbia University Press.
- Tanno, D. V. and Gonzalez, A. (1998). *Communication and identity across cultures* (Kültürler arasında iletişim ve kimlik). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Theophanous, A. (1996). *The political economy of a federal Cyprus* (Federal bir Kıbrıs'ın siyasal ekonomisi). Nicosia: Intercollege Press.
- Thubron, C. (1975). *Journey into Cyprus* (Kıbrıs'a seyahat), Penguin Books.

İNTERNET KAYNAKLARI

BÖLGESEL BARIY ÖNİA ETME

Kıbrıs Fulbright Komisyonu
<http://www.fulbright.org.cy/>

Avrupa Komisyonu
<http://www.ec-eu-delegation.com.cy/>

Yunan Avrupa ve Dış Politika Vakfı (ELIAMEP)
<http://www.eliamep.gr>

Peace-Cyprus Web Sitesi
<http://www.peace-cyprus.org/>

Barış için Teknoloji (TFP)
<http://www.tech4peace.org/>

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TSEV)
<http://www.tesev.org.tr>

İki Toplumlu Kalkınma Programı
<http://www.unopspmu.org/>

ABD Elçiliği
<http://www.americanembassy.org.cy/bsp.htm>

UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ

Carter Center

<http://www.cartercenter.org>

Accord: Barış inisiyatiflerinin uluslararası bir incelemesi

<http://www.c-r.org/accord/index.shtml>

Beyond Intractability: Online Bilgi tabanı

<http://www.beyondintractability.org/iweb/index.htm>

Uyuşmazlık Yönetimi Grubu (CMG)

<http://www.cmgroup.org/>

Uyuşmazlık Araştırması Konsorsiyumu

<http://www.colorado.edu/conflict/>

Uyuşmazlık Çözümü Katalizörleri Ana Sayfası

<http://www.crcvt.org/>

George Mason Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Programı

<http://web.gmu.edu/departments/ICAR/>

Çok-yollu Diplomasi Enstitüsü (IMTD)

<http://www.imtd.org/>

Uluslararası Uyuşmazlık Yönetimi Derneği

<http://www.iacm-conflict.org/>

Birleşik Devletler Barış Enstitüsü

<http://www.usip.org>

Barış Tohumları

<http://www.seedsofpeace.org>

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Kültürlerarası İlişkiler

<http://www.interculturalrelations.com>

Kültürlerarası iletişim, kültürlerarası psikoloji, kültürel antropoloji, çok kültürlü eğitim, ırk/etnik ilişkiler (sosyoloji), kültürlerarası edebiyat, sosyolingüistik, TESOL, uluslararası işletme ve diğer bağlantılı disiplinlerde tüm dünyada çalışan, ders veren, veya araştırma yapan insanlar için tasarlanmış ücretsiz bir online disiplinlerarası kaynaktır.

Kültürlerarası İletişim Enstitüsü (ICI)

<http://www.intercultural.org>

ICI kültürlerarası, çok kültürlü, uluslararası, ve farklılık eğitimi ve öğretimi için Lisansüstü derece programını içeren kaynaklar sunar.

Kültürlerarası Basın Ana Sayfası

<http://interculturalpress.com/shop/index.html>

Kültürlerarası iletişim eğitiminde kullanılan kitaplar, videolar, simülasyonlar ve diğer yayınlar için bir kaynaktır.

Kültürlerarası İletişim İlimiği

<http://www.webring.org/cgi-bin/webring?ring=intercultural;list>

Bu ağ çemberi farklı kültürler hakkında eğitim vermeyi ve ırk, etnik köken, cinsiyet, cinsel tercih, yaş, din, inançlar, veya yetenekler üzerine barış ve hoşgörüyü iletmeyi amaçlayan kültürlerarası iletişim çalışmasıyla ilgili sitelerin bağlantılı listesidir.

Hoşgörü Öğretimi

<http://www.tolerance.org>

Güney Yoksulluk Hukuk Merkezi'nin bir parçası olan bu site 'nefretle savaşımın 10 yolu', 'gizli önyargılarınızı keşfedin', 'önyargılı dili çözümüleme', ve 'saklı tarihi keşfedin' başlıklarını içerir (farkındalığınızı ve bilinçaltınızdaki önyargıları ölçen kısa sınavlar da dahil).

YAZAR HAKKINDA

Benjamin J. Broome Arizona Eyalet Üniversitesi'nde profesördür. Kùltürler arası iletişim, grup kolaylaştırıcılığı, ve uyuşmazlık çözümù dersleri vermektedir. Düzenli olarak uluslararası konferanslarda sunuşlar yapar, ve önde gelen akademik dergilerde yazıları yayınlanmıştır. Araştırma ve uygulama projelerinde Meksika, Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs, Avrupa'daki birçok ÷lkeden gruplarla ve Birleşik Devletler'deki Yerli Amerikan Kabilelerinin bir kısmıyla çalıştı. 1994-1996 yıllarında Kıbrıs'ta Fulbright Kıdemli Eğitmeni göreviyle iletişim, gruplar arası ilişkiler, ve uyuşmazlık çözümù konularında seminerler, atölye çalışmaları, ve eğitimler verdi. Birleşik Devletler'deki üniversiteki görevine döndükten sonra Kıbrıs ve Yunan-Türk yakınlaşması konusunda atölye çalışmaları ve seminerler düzenlemek için birçok kez Doğu Akdeniz'e gitti.

Profesör Broome akademik kariyerini karmaşık sorun durumlarında ortak ve kùltüre uygun karar verme süreçlerinin gelişmesine ve uygulamasına adadı. Grupların karşılaştıkları zor konuları anlamalarına ve çözmelerine yardımcı olmayı amaçlar. Çeşitlilikten kuvvet doğduğuna, uyuşmazlıklarda fırsatlar olduğuna, ve yapıcı diyalogta tüm insanlar için kalıcı bir barışı inşa etme umudu olduğuna inanır.

“Yeşil Hat Üzerinde Kurulan Köprüler sık sık zor koşullar altında biraraya gelmiş ve çalışmalarında karşılaştıkları birçok engeli aşmış olan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar’ın temaslarını ve işbirliğini anlatmaktadır. İki toplumlu etkinliklere öncülük etmiş olanların bilgeliklerini özetleyen bu kitap, ara bölgenin ‘diğer tarafındaki’ komşuları ile iletişim kurmak gibi basit insancıl bir adım atanlar için değerli bir rehber olacaktır. Kitabın başlığının bir kısmı için yazarın “köprüler kurmak” ifadesini kullanmasının bizleri mutlu ettiğini belirtmek isteriz, çünkü 1978 yılında işbirliği yapmaya başladığımız zaman, UNDP’nin bir yayınında söylediğimiz gibi, biz “köprüler kuruyorduk” ve bu “bizleri yolun yarısına kadar götürebilirdi”. Benjamin Broome’u geçtiğimiz on yılda gerçekleştirmiş olduğu bir dizi yaratıcı atelye çalışmaları sayesinde tanıdık. Bu kitap, onun hem Kıbrıs’taki iki toplumu güçlü bir şekilde anladığını, hem de çatışma ile ayrılmış olan insanlar arasında bağlar kurma taahhüdünü yansıtmaktadır”.

Mustafa Akıncı ve Lellos Demetriades